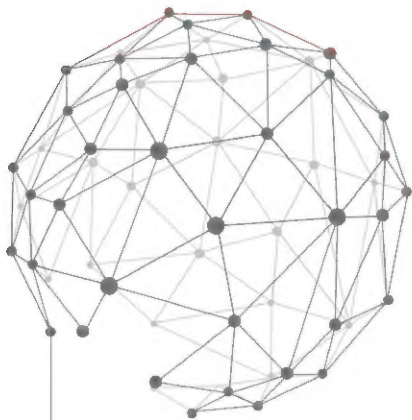

عەلە باپىر

دافىي دىۋارى ئۆمەت ھۆكەر و چارەسەر

2021-1442

واقیعی دژواری ئۆممەت - ھۆکار و چارەسەر

نووسین: عەلی باپیر

مافی لە چاپدانەوێ پارێزراوە بۆ نووسینگەى تەفسیر

چاپی یەكەم ١٤٤٢ك - ٢٠٢١ز

نوسینگەى تەفسیر

بۆ بلاوکردنەوێ

هەولێر-شەقامى 30 مەترى تەنیشەت منارەى چۆلى

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseerooffice@yahoo.com

f t g+ y /TafseerOffice

ئامادەکردنى پێرست - نووسینگەى تەفسیر

عەلى باپیر (نووسەر)

واقیعی دژواری ئۆممەت - ھۆکار و چارەسەر

١٤٤ لاپەرە

١٤ * ٢١ سم

بابەت : ئایینی

ISBN : 978-99-22-632-11-7

لە بەرپۆڵەبەرایەتى گشتى کتیبخانە گشتیەکان - ھەریمی کوردستان

ژمارە سپاردنى (٢١٩) ی سالى ٢٠٢٠ پێدراوە

"بیربووچونی ئەم کتیبە، مەرچ نیە ھەمان بیرو بۆچونی نووسینگەى تەفسیر بێ"

خەتى بەرگ : نەوزاد کۆیى

دیزاینى ناوێوێ : زەردەشت کاوانى

www.alibapir.com

مه وسو وعه ی به ره وباشترتیگه یشتن وینگه یشتن

نووسینی
عه لی باپیر

اقلیم کوردستان - العراق
 رئاسة مجلس الوزراء
 وزارة الثقافة والشباب
 المديرية العامة للمكتبات العامة
 - شعبة ايداع الكتب

Kurdistan Regional - Iraq / Council of Ministers
 Ministry of Culture & Youth - G.D. of Public Libraries

هه‌ڕێمی کوردستان - عێراق
 سه‌رۆکایه‌تی ئەنجومه‌نی وه‌زاره‌تی
 وه‌زاره‌تی رۆشنبیری و لاوان
 به‌رێوه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌ گشتیه‌کان
 هۆبه‌ی سپاردنی کتێب

العقد:
 التاريخ: ٢٠١٩/٤/٨

ژماره:
 رۆژ: ٧ / ئه‌مروێژ: ٢٧١٩ کوردی

بۆ / ده‌ره‌وه‌ی هه‌رێم

بایه‌ت / ژماره‌ی سپاردن

ئاماژه‌ به‌ره‌زامه‌ندی وه‌زاره‌تی رۆشنبیری و لاوان / به‌رێوه‌به‌رایه‌تی گشتی دیوان / به‌رێوه‌به‌رایه‌تی یاسا به
 نووسراویان ژماره (١٩٠٩/١/٤) له ٢٠١٩/٤/١٦ به‌ یه‌م خواره‌وه
 به‌ پیتی یاسای چاپه‌مه‌نی ژماره (١٠) ی سالی ١٩٩٣ ژماره‌ی سپاردنی سالی (٢٠١٩) درا به‌م کتێبه‌ی که‌له‌ خواره‌وه
 ناوی هاتوه‌وه ، له‌ چاپخانه‌که‌تان چاپ پکرتیت به‌تیراژه‌ی (١٠٠٠) دانه‌ بۆهه‌ر کتێبیک، به‌مه‌رجیک (٥) دانه‌ بۆ به‌شی
 سپاردن ره‌وانه‌ بکه‌نه‌وه‌.

ژماره	ناوی کتێب	ناوی نوێهر یا نه‌ه‌رگیر	بایه‌ت	ژماره‌ی سپاردن
١	نصريات فاحصة فی قضایات شاخصه	علی بایهر	ثانیی	٣٧٩
٢	واقیعی دژوازی ئۆمه‌ت هۆکارو چاره‌سه‌ر	علی بایهر	ثانی	٣٨٠
٣	به‌ره‌و بانگه‌واژنکی راست و ره‌سه‌ن	علی بایهر	ثانیی	٣٨١

سه‌ریاز جه‌وه‌هر محمد

ج/به‌رێوه‌به‌ری گشتی کتێبخانه‌ گشتیه‌کان

٢٠١٩/٤/٨

١- ده‌سته‌واژه‌ی سپاردن به‌م ختوبه‌ ده‌موومریت له‌ به‌رێوه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌ گشتیه‌کان / هه‌رێمی کوردستان ژماره‌ی سپاردنی (.....) سالی ٢٠١٩ بده‌راوه‌.
 ٢- ده‌رجاچه‌خانه‌یه‌ک پابه‌ند له‌ پێت به‌ ناردنه‌وه‌ی (٥) دانه‌ له‌ کتێبه‌ که‌ ژماره‌ی سپاردنی نادره‌ی.

وتنه‌یه‌که‌
 ئه‌نگیزی خۆبێت
 مه‌لگرتن

library.kurdistan@yahoo.com
 Iraq - KRG - Erbil - Behind MOCY

هه‌رێمی کوردستانی عێراق - هه‌ولێر - شه‌قامی کوردستان - پشت وه‌زاره‌تی رۆشنبیری و لاوان
 اقلیم کوردستان العراق - اربیل - شارێ کوردستان - خلف وزارة الثقافة و الشباب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ ﴾ ٥٢ فَتَقَطَّعُوا
أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ ﴿ الْمُؤْمِنُونَ

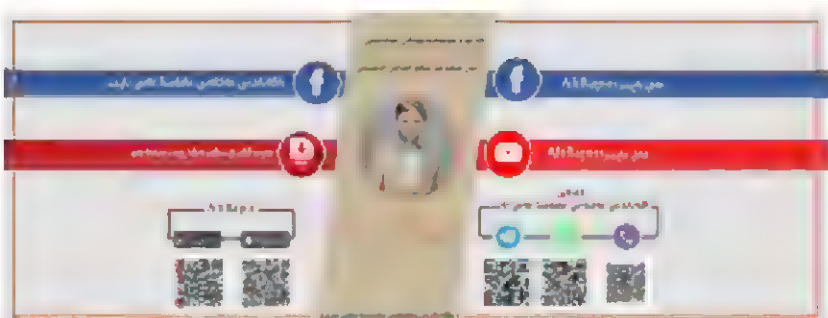

پیشکش بی

به هه موو ئه وانه ی کاری جیددی و شیلگیرانه له سه رخۆیان ده که ن، له پرووی: فیکری و پرووویی و ئاکاری و کۆمه لایه تی و سیاسیه وه، تا کو هه رچی زیاتر تیبگه ن و هه رچی باشت ر پێبگه ن.

پیشەکی و پیناسەکی ئەم مەسووعەیه

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِ
أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا
هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا
عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾
﴿١٠٢﴾ آل عمران.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَّوْا خَلْقَ مِنْهَا زَوْجَهَا
وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ
كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ ﴿١﴾ النساء.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ
أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا
عَظِيمًا﴾ ﴿٧١﴾ الأحزاب.

أَمَّا بَعْدُ:

فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كَلَامُ اللَّهِ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ، وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا، وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، وَكُلُّ
ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

خوێنەرە بەرپۆز و خوێشەوێستم!

لەم پێشەکییەدا بە پێویستی دەزانم: یەكسەر بێمە سەر ئەسڵی مەبەست: دواى ئەوەی - ستایشی شایستە و سوپاسی پێویست بۆ خۆی بەخەشەر - خۆی میهرەبان یارمەتیی دام لە تەمەنی رابردوومدا^(١)، چەندان کتێب و بەرھەم لە زۆربەى بوارەکان دا، پێشکەش بکەم، کە زۆربەیان دووبارە و چەند بارە چاپ کراوەتەووە، و، هەیانە پێنج شەش جار، ھەرھەما وێرای ئەوەی کە بەشیکیان لە ئەسڵ دا، بە زمانی عەرەبیی پێشکەش کراون، بە تایبەت (موسوعة: الإسلام کما يتجلى في كتاب الله)، کە لە چاپی دووھمی دا: دوازدە (١٢) کتێبە، ژمارەیکە باشیشیان لە زمانی کوردییەووە، وەرگیراوە سەر زمانەکانی: عەرەبی و فارسی، ھەندیکیشیان بۆ ئینگلیزی و تورکی و، بەرنامەى بەردەوامبوون لەسەر وەرگیرانیشتیان ھەیە و کاری لەسەر دەکری.

بەلێ بەرپۆزان! دواى تێپەرپوونی تەمەنیك - دەوری چل (٤٠) سأل - لە لیکۆلینەووە و نووسین، بە پێویستم زانی:

لە دوو توێی زنجیرەیکە دوازدە (١٢) ئالْقەبى، دەشتوانین بلیین: (لە مەوسووعیەیکە دوازدە کتیبی) دا، بە ناوونیشانی:

(بەرھەم باشتر تیگەیشتن و پێگەیشتن)، چەند کتیب و بەرھەمیك بخەمە بەردیدی ئێوەی بەرپۆز و خوێشەوێست، وەك:

(١) لە سالی (١٩٨١ز) دا دەستم بە نووسین کردو، کە ئەو کاتە تەمەنم: ١٩ - ٢٠ سأل بوو و یەكەمین بەرھەم (پێبازی تیکۆشان) بوو، کە بە دەستنووسی لێم ون بوو.

ئەنجامگیری و گوشراو و پوختەى ئەو، كە بەراست و تەواوى دەزانم، لە باردی چۆنیەتى تیگەیشتنى ئیسلام و، پێو پابەند بوونیەو، لەسەر ئاستى تاك و كۆى مسوڵمانان و، لە ھەموو بوارەكانى مسوڵمانەتیى و دیندارییان دا و، بۆ ھەموویان بە نێر و مێ و ورد و درشت و، تێكراى مەشرەب و ڕووتەكانیانەو بەی، جیاوازیی.

ئێستاش بەرلەوێ بیینە سەر قسە كردن لەسەر نێوەرۆكى ئالقەكانى ئەم زنجیرە (یان: كتیبەكانى ئەم مەوسووعیە) و ناساندنیان، بە باشى دەزانم: بە خێرایى چارۆك بە كۆى كتیب و بەرھەمەكانى ڕابردووم دا، بگێڕین و، بە پێى جوړى نێوەرۆکیان، پۆلێنیان بکەین، چونکە سوپاس و ستایش بۆ خۆى بەخشەر و بە بەزەبى:

ھەر لە سەرەتای تەمەنمەو، جوړىك لە نەخشە و بەرنامەم ھەبوو، لە پێشكەشکردنى بەرھەمەكانم دا، بە ھەموو جوړ و شیوازەكانى پێشكەشکردنیانەو:

(۱) - {پوختەى ئەم دەربارەى ئیسلام}:

ئەم كتیبەى كەمەین بەرھەم بوو، «دواى ڕێبازى تێكوۆشان» لە سالى (۱۹۸۳ز) دا نووسیم و، لە سالى (۱۹۸۴ز) دا چاپكراو، تییدا ھەولمداو، باسى كۆى ئیسلام بكەم، لەبەر ڕۆشناى سوورەتى (الفاتحة) دا، كە بە برۆاى بەندە: (الفاتحة) خویشى خولاسەى قورئان و ئیسلامەو، شایانى باسە: دواتریش لە سالى (۲۰۰۴-۲۰۰۵ز) دا، لە سجنى (كروپەر) ئامریكایى دا، مەوسووعەى: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله)، ھەر لەبەر تیشكى سوورەتى (الفاتحة) دا، نووسى، ئەو مەوسووعەى لە چاپى دووھمى دا:

دوازدە (۱۲) کتیبە، لە زیاتر لە چوار ھەزار (۴۰۰۰) لاپەرەدا «وێك پێشتریش باسەم کرد».

(۲)- {زنجیرە: دەبەرێك راچوونی ئیسلام و پێچکان:

کە لە سالی (۱۹۸۵ز)دا، سێ ئالقە: (۱ و ۲ و ۳) ی پیکەوێ چاپ کراون، ئەسلی و تووێژەکانیش لە سالی: (۱۹۸۱ و ۱۹۸۲ز)دا، روویاندا بوو.

ئەمیش دوو دەمین بەرھەم بوو، لە سەر دەمی پێشیمی بە عەس دا، بە ئاشکرا چاپ بکری و، ئامانجیش لێی: بەرپەرچدانەوێ پێچکە مەوێ کردەکان و، بەرگری لێکردنی ئیسلام و، خستە رووی رووی گەش و جوانی بوو.

(۳)- {خواناسی، ئایین، ئیمان: راستییەکانی ئیسلام دەدرەوشێنەوێ و، ئەفسانەکانی پێچکان دەپووچێنەوێ:

ئەمیش دیسان لە نیوان سالی: (۱۹۸۵ - ۱۹۸۶ز)دا نووسرا، بەلام چاپکردنەکی دواکەوت و، مەبەستیش لێی: خستە رووی کۆی ئیسلام بوو، وێرایی پەخنی لێگرتنی بیروکە نەیارەکانی.

(۴)- {مسوڵمانی کامل:

ئەمیش زووتر و لە ھەشتایەکان و، سەرەتای نەو دەدەکان دا نووسرا، بەلام لە سالی (۱۹۹۷ز)دا چاپ کراو، ئەو ناوێشانەش مەبەست پێی: پێناسە ی مەوێ مسوڵمان بوو، وێك تاك، لەم سێ (۳) بوارە سەرەکییەدا:

۱- بیروپروا.

۲- خواپەرستی.

۳- رەوشت و ئاکار.

کە دواتر ئەو پرۆژەییە، لە کۆتایی نەو دەکانی سەدە ی پابردوو و، سەرەتای سەدە ی بیست و یەک دا، تەواو کرا، ھەرچەندە چاپکردنی دواکەوت و، دواتریش لە سێ مەوسووعەدا بەرجەستە بوو:

(۵) - مەوسووعە ی: ئیمان و عەقیدە ی ئیسلامی (شەش بەرگ).

(۶) - مەوسووعە ی: خواپەرستی ئیسلامی (چوار بەرگ).

(۷) - مەوسووعە ی: رەوشت و ئاکاری ئیسلامی (یەک بەرگی گەورە).

مەبەستیش پێیان خستنه رووی: ھەر سێ پیکھێنەری بنەرەتی تاکي مسوڵمان بوو:

۱- ئیمان و عەقیدە. ۲- خواپەرستی. ۳- رەوشت و ئاکار.

دواتریش کتیب و بەرھەمەکانی دیکەم بەردەوام بوون، کە ژمارەییکی زۆریان وتار و دەرسەکانم بوون، کە دەنوسرانەو و، دەتوانم کۆی بەرھەمە فیکرییەکانم، ھەتا ئەم تاو (لحظة) ی ئەم دێرانە ی تیدا دەنوسم: (۲۰/۳/۱ ز) بەرانبەر (۶ / رجب / ۱۴۴۱ ک) بۆ حەقە (۱۷) تەوەر دابەش بکەم، بەمجۆرە ی خواری:

(۱) - تەوہری یەکەم: باسی ئیسلام بە گشتی:

۱- پوختەییە ک دەربارە ی ئیسلام، چاپی ۲ / ۲۰۰۶.

۲- خواناسیی، ئایین، ئیمان، چاپی ۳ / ۲۰۲۰ ز.

۳- موسوعة: الإسلام كما يتجلى في كتاب الله، ط ۲ / ۲۰۱۸ - ۲۰۲۰ م.

۴- حوارات ساخنة حول قضايا راهنة: في ميادين الفكر والفقه والدعوة والسياسة، ط ۲ / ۲۰۱۸.

(۲) - تەوھەری دووھەم: ئیمان و عەقیدە:

۱- ئیمان و عەقیدە ئیسلامیی (شەش بەرگ)، چاپی ۱ / ۲۰۰۶ - ۲۰۰۸ چاپی ۲ / ۲۰۱۶.

۲- پروونکردنەوی عەقیدەیی طەحاوی، چاپی ۱ / ۲۰۱۵.

۳- ژیان لە سایەیی ئیمان و پرواندنەوی گومانەکان، چاپی ۱ / ۲۰۱۷.

۴- درەوشاوەیی ئیمان و پووجەللی ئیلحاد، چاپی ۲ / ۲۰۲۰ ز.

۵- بینینی خۆی بەرزو مەزن لە دنیاو دواپۆژدا، چاپی ۱ / ۲۰۱۵.

(۳) - تەوھەری سیئەم: خواپەرستی:

۱- خواپەرستی ئیسلامیی (چوار بەرگ)، چاپی ۱ / ۲۰۰۰ چاپی ۲ / ۲۰۰۹.

۲- مزگەوتەکانی کوردستان، لە نیوان ئاوەدانکردنەو و وێرانکردن دا، چاپی ۱ / ۱۹۹۹.

۳- کئی شایستەیی مینبەر و میحراب، چاپی ۱ / ۲۰۲۰ ز.

(۴) - تەوھەری چوارەم: قورپان و سوننەت:

- ۱- با لە خزمەت قورپان دا بین! چاپی ۲۰۰۸/۱ چاپی ۲۰۱۵/۲
 - ۲- قورپان و سوننەت وەك پرووچ و جەستە تێكھەلکێشن، چاپی ۱ / ۲۰۲۰ ز.
 - ۳- لێكۆلینەوێهەك لە بارەى بوون و نەبوونی نەسخ لە قورپان دا، چاپی ۱ / ۲۰۱۲.
 - ۴- پوختەى ژياننامەى پيڤەمبەرى خوا (صلی اللہ علیہ وسلم)، چاپی ۲۰۰۹/۱ چاپی ۲۰۱۳/۳.
 - ۵- پیناسە و گرنگی و پینووستیی: ریبازی پيڤەمبەرى خوا (صلی اللہ علیہ وسلم)، چاپی یەك/۲۰۱۸.
 - ۶- مەلای گەورە و تەفسیرەكەى و، چەند سەرنجێك، چاپی ۱، (۲۰۱۱ ز).
- (۵) - تەوھەرى پینجەم: خوو رەوشت:
- ۱- مەوسووعەى: رەوشت و ئاكارى ئىسلامی، چاپی ۱ / ۲۰۱۵ ز.
 - ۲- خوو رەوشتی پەسند، سەنگى مەحەكى مەسولمانەتییه، چاپی ۱ / ۲۰۰۷.
 - ۳- با وریا بین! دا پرووخانی رەوشت كۆمەلگاكەمان بەرەو هەلدیڕ دەبات، چاپی ۱ / ۲۰۰۲ چاپی دوو/۲۰۰۶.
 - ۴- چۆن هەلس و كەوت لە گەل خەلكى دا بكەین؟ چاپی ۱، ۲۰۰۱ ز.
 - ۵- ئەدەب و رەوشتە كۆمەلایەتییهكان. چاپی ۱ / ۲۰۲۰ ز.

٦- تەۋەرى شەشەم: ئافرەت و خىزان:

١- ئافرەت و خىزان لە ساىيە شەرىيەت دا، بەرگى يەكەم، چاپى ٢٠٠٢/١
بەرگى يەك و دوو چاپى ٢٠١٣/٣.

٢- سەروشت و پاىيەكانى خىزان و مەسەلەى چەند ژنىي، لە تەرازووى
شەرع و عدقل دا، چاپى ٢٠٠٩/١.

٣- ئافرەتى مەسولمانى كورد و ئەركى سەر شانى، چاپى ١ /
٢٠٠٣.

٤- بە دوور خستەنەوى ئافرەت لە ئىسلام چ زىانىك دەكەين! چاپى
٢٠٠٧ / ١

٧- تەۋەرى ھەوتەم: تەزكىيە نەفس:

١٨

١- يادى خوا، چاپى ١٩٨٧/١.

٢- رېنگاي صالح بوون و بەرەو خوا چوون، چاپى ١٩٩٠/١ چاپى
٢٠١٢/٥.

٣- گەرەنەۋە بۆ لای خوا، چاپى ٢٠٠١/١ چاپى ٢٠١٠/٥.

٤- گىيانى ژيان، چاپى ٢٠١٥/١.

٥- گەنج و قەيرانى پرووحىي، چاپى ١ / ٢٠١٧ ز.

٨- تەۋەرى ھەشتەم: ئىسلام و ھوكم:

١- ئىسلام و دەۋلەتدارىي (چوار بەرگ)، چاپى ١ / ٢٠١٤-٢٠١٦.

۲- سىياسەتى ئىسلامىيەت و چەند رۈونكردنەۋىيەك، چاپى يەك / ۲۰۰۷.

۳- نظرات فاحصة في قضايا شاخصه، ط ۲۰۱۹/۱.

۴- چەند بابەتتىكى سىياسى ھاۋچەرخ لەبەر رۇشنايى عەقل و دەخىي دا، چاپى ۱ / ۲۰۱۰.

(۹)- تەۋەرى نۆيەم: فىكر و فەرھەنگ و ھونەر:

۱- بىركردنەۋى ئىسلامىيەت لە نىۋان دەخىي و واقىع دا (پىنج كىتەب)، چاپى ۱ / ۲۰۱۹.

۲- چەند بابەتتىكى ھونەرىي لەبەر رۇشنايى عەقل و دەخىي دا، چاپى ۲۰۰۹/۱ چاپى ۲/۲۰۱۵.

۳- ياد و بۆنە و جەژنەكان و ھەلسەنگاندنىك، چاپى ۱/۲۰۱۳.

۴- زانايانى ئىسلام كىن و چۆن؟، چاپى ۱/۲۰۰۲ چاپى ۳/۲۰۱۱.

۵- ھوكمى لە ئىسلام ھەلگەرپانەۋە و ھەلسەنگاندنىك، چاپى ۱/۲۰۱۱.

(۱۰)- تەۋەرى دەيەم: بەرپەرچدانەۋەى بىرۆكە نەيارەكان:

۱- دەبەرئىك راپچوونى ئىسلام و رىچكان، چاپى ۳/۲۰۰۶.

۲- ئىسلام و كىشە ھەنوۋكەيىەكان، چاپى ۱ / ۱۹۹۸.

۳- چەند مەسەلەيەكى باۋى سەردەم، چاپى ۶ / ۲۰۱۹.

۴- تەۋرژمى ئىسلامىيەت و عەلمانىيەت و خالە ھاۋبەش و جىاۋازەكانيان، چاپى ۳/۲۰۱۵.

۵- سىكۆلارىزم و دىموكراسىيى لى ئىزمونى كوردستاندا، چاپى ۲۰۱۶/۱.

(۱۱)- تەۋەرى يازدەيەم: تەۋژمى ئىسلامى:

۱- ئىسلام و مەسۇلمانەتتى و كارى ئىسلامىي، لىبەر پۇشنائى قورپان و سوننەت دا، چاپى ۲۰۰۶/۱.

۲- چەند پۇپرونيىيەك بۇ ئىسلامىيەكانى كوردستان، چاپى ۱۹۹۷/۱.

۳- كار و پۇرۇزى ئىسلامىي و پەۋاندەنەۋى تەم و مژى چەند تۆمەتلىك، چاپى ۲۰۰۵/۱ چاپى ۲۰۰۶/۲.

۴- پۇرۇزى بەرنامەي فىكرىي كارى ئىسلامىي، چاپى ۱۹۹۶/۱.

۵- ھەلۋەشاندەنەۋى پەرگىرىي چاپى ۲۰۱۹/۲ ز.

۶- چەند پۇپرونيىيەك بۇ خوشك و برايانمان لى ھەندەران، چاپى ۲۰۰۱ ز.

۷- پەۋەندى كورد لى ھەندەران و ئەركى سەر شانى، چاپى ۱۰۱۲/۱ ز.

۸- بانگەۋاز بۇ لى خوا، چىيە و چۇن و بۇچى و بە كى دەكرى؟ چاپى ۲۰۰۷/۱ ز.

۹- چەند بىنەمايەكى گىرنگى وتارىيىي، چاپى ۲۰۰۶/۱ ز.

(۱۲)- تەۋەرى دوازەيەم: مەسەلەي نەتەۋايەتتى و ھەرىمى كوردستان:

۱- سۆزى نەتەۋايەتتى و بىرى ناسىۋناليزم لى تەرازۋى ئىسلام دا، چاپى ۲۰۱۹/۴ ز.

- ۲- کوردستان بۆ وێران بوو و، چۆن ئاوەدان دەیتەو؟ چاپی ۱/ ۱۹۸۹ ز.
- ۳- ھۆکمی گەڕانەوێ ژێر نیری طاغوت، چاپی ۲/ ۲۰۰۵.
- ۴- چارەسەری کێشە کورد لە نیوان ئیمان و پەرلەمان دا، چاپی ۱/ ۱۹۹۲.
- ۵- ڕوانینیکی ئیسلامییانە بۆ واقیعی ئیستامان. چاپی ۱/ ۲۰۱۷ ز.
- ۶- قورئان و پاکسازی و چاکسازی لە ھەریکی کوردستان دا، چاپی ۱/ ۲۰۱۸ ز.

(۱۳)- تەوھەری سێزدەھەم: جەم و جۆلی ئیسلامی:

أ/ لە بارەى بزوتنەوێ ئیسلامییەو:

- ۱- دەرد و دەرمانی بزوتنەوێ ئیسلامی، چاپی ۱/ ۱۹۹۰.
- ۲- بزوتنەوێ ئیسلامی، لە دوو پێڕانی مان و نەمان دا، چاپی ۱/ ۱۹۹۳.
- ۳- بزوتنەوێ ئیسلامی و ئاینەمەکی گەش و ڕوون، چاپی ۱/ ۱۹۹۷.
- ب/ لە بارەى کۆمەڵی ئیسلامییەو:
- ۴- ھێلە گشتییەکان و بنەما شەرعییەکانی کۆمەڵی ئیسلامی ڕەسەن، چاپی ۱/ ۲۰۰۱ ز.
- ۵- کۆمەڵی ئیسلامی: ئامانج و ھەلۆستەکانی، چاپی ۱/ ۲۰۰۱ ز.
- ۶- ڕوونکردنەوێ ھێلە گشتییەکان و بنەما شەرعییەکانی کۆمەڵی ئیسلامی، چاپی ۳/ ۲۰۲۰ ز.

۷- کار و پرۆژەى ئىسلامىي مان/ وتارى كۆنگرەى يەكەمى
كۆمەلى ئىسلامىي (۲۰۰۵ز).

۸- راپۆرتى: ئىمانىي، فىكرىي، سىياسىي، كۆمەلى ئىسلامىي
كوردستان/ وتارى كۆنگرەى دووهمى كۆمەلى ئىسلامىي (۲۰۱۰ز).

۹- چاوپىدا گىرپانەوھەكى بارودۆخى نىو خۆمان و، واقىعى دەرەكىيمان/
وتارى كۆنگرەى سىيەمى كۆمەلى ئىسلامىي. (۲۰۱۵/۵/۳۰ز).

۱۰- زنجىرەى بنەما شەرىعيەكانى كۆمەلى ئىسلامىي، ئالاقەكانى:
(۱، ۲، ۳، ۴) چاپى ۱/ ۲۰۰۲ز.

۱۴- تەوھەرى چواردەيەم: مېژووى ژيان و چاوپىكەوتنەكان:

۱- چەند مەلۇمەت لە خەرمانى تەمەنم (۱۹۶۱-۱۹۹۱ز)، چاپى ۱/ ۲۰۱۵ز.

۲۲

۲- بەركۆلىكى كاروچالاكىي و پرووداو و ئىستەگەكانى ژيانم/ چاپى
۱/ ۲۰۱۸ز.

۳- سنوورە قەدەغەكان مەشكىتن/ چاپى ۲ (۲۰۰۴ز).

۴- ئەشكەنجەو زىندان/ چاپى ۳ (۲۰۰۹ز).

۵- گەنج لە چەمكە ھەنووكەيەكاندا/ چاپى ۱ (۲۰۱۰ز).

۶- خاتوون مەلاژن ئافرەتتىكى ھەلكەوتوو و، ھاسەرەتتىكى ئاوازە/
چاپى ۱ (۲۰۱۲ز).

۱۵- تەوھەرى پازدەيەم: پىشمەرگايەتتى و جەنگ و جىھاد:

۱- پېشمەرگەى ئىسلام، يان مەسۇلمانى مەجھىد كىيە و چۆنە؟
چاپى ۴ (۲۰۲۰ز).

۲- كۆمەلى خوا/ چاپى ۱ (۱۹۸۸ز).

۳- چۆن لە جىھاد تىيگەين؟/ چاپى ۱ (۱۹۹۸ز).

۴- جىھاد لە رېي خواداو چەند سەرنج و ئاگادارىيەك/ چاپى ۱ (۲۰۰۲ز).

۵- بۆ ئەوى لەسەر جىھاد كەردنمان قەرزدار نەيىنەو؟/ چاپى ۱ (۲۰۰۲ز).

۶- جىھاد لە رېي خوادا: چىيەو بۆچى دەكرى و چۆن دەكرى؟
چاپى ۱ (۲۰۰۲ز).

۷- جەژنى قورىان و جەنگى قەلاتوكان، چاپى ۱ / ۲۰۲۰ز.

(۱۶)- ئەوەرەى شازدەيەم: زنجىرەى: بابەتە ھەنووكەيەكان:

ئەم زنجىرەيە تاكو ئىستا بىست و يەك (۲۱) ئالقەى لىج دەرچووە،
بەلام زۆرەيان خراونە نىو تەوەرەكانى پىشوووەو، ئەوانەى ماون ئەمانە:

۱- گەنجەكانمان لە نىوان رەسەنايەتيى و لاسايى كەردنەو؟/ چاپى
۱/ (۲۰۰۶ز).

۲- قوتابىيان لەم ھەل و مەرجەدا پىويستە چۆن بن و چى بکەن؟/
چاپى ۱ (۲۰۰۸ز).

۳- قوتابىيانى زانىارىي شەرعىي و، چەند سەرنج و رېنمايەك/
چاپى ۱ (۲۰۰۷ز).

۴- چۆنیەتیی بوونە پێشەنگ و بنیاتنانی بنکەى جەماوەریی / چاپی ۱ (۲۰۰۷ز).

۵- تاقیکردنەوی خوا بۆ بەندەکانی، چییە و چۆنە؟ / چاپی ۲ (۲۰۱۲ز).

(۱۷)- تەوەرەى حەڤدەيەم: تەفسیری قورئان:

تەفسیری قورئانی بەرزو بەپێز

کە ھەتا ئیستا (۱/۳/۲۰۲۰ز) دوازدە (۱۲) بەرگی لی چاپکراوە، لە سەرەتایە تاكو سوورەتی: (الحجرا) و، ھەتا سوورەتی (الحجرات)یش لە ژێر چاپەو، لەسەریشی بەردەوام بە پشتیوانیی خۆی بەخشەر.

بەپێزان، خوشکان و برایانی خۆشەویستم!

ئێستاش دینە سەر پێناسە کردنی ئەو زنجیرە - یان ئەو مەوسووعە - ی کە گوتم:

ھەولەدەم خۆلەسەو گوشراوی: تیگەیشتنی خۆم - کە بە تیگەیشتنی راست و دروست و ھاوسەنگی دەزانم - لە بارەى ناسینی ئیسلام و، چۆنیەتیی پێوە پابەند بوونیەو، لەسەر ئاستی: تاك و كو (الفرد والمجموع)ی مسوڵمانانی تیدا بخەمە روو، لەیازدە (۱۱) خالەندا پێناسەى ئەم زنجیرە دەکەم:

(۱)- ئەو زنجیرە - یان ئەو مەوسووعە - : {بەرەو باشتر تیگەیشتن و پیگەیشتن} بۆیە بەو جۆرە ناونراوە، چونکە:

یەكەم: ویستوومە: ئاراستە ی تیكرای براو خوشکانی مسوڵمانمی بکەم، لە ھەر جیئەك بن و، بە ھەر زمانیک بدوین - کە خوا پشتیوان بی، دلسۆزان تەرجمە ی دەکەن - .

دووھەم: ویستوومە: برا و خوشکانی مسوڵمانم، ئاگادار بکەمەو: کە ئەم واقیعە سەخت و دژواری ئۆممەتی ئیسلام - کە لە ئالقە ی یەكەمی ئەم زنجیرەدا باسی دەکەین - زادە و بەرھەمی کەرچ و کاللی مسوڵمانانە بە گشتیی، لە رووی لە ئیسلام تیگەشتن و، پیو پابەند بوونیانەو، بە تەعبیریکی دیکە:

ئەو تینە گەشتووی و پینە گەشتووی مسوڵمانانە، لە ئایین و بەرنامە کەیان، کە بەو دەردە ی بردوون و، بەو حالە شپرز و دژواری گەیانندوون.

کەواتە: پیویستە ھەموو لایە کمان ھەولبەدین: باشتر تیگەین و پیگەین.

یانی: باشتر لە ئیسلامی بەرجەستە لە وەحیی خوادا، تیگەین و، پاشان تییدا پیگەین، بەھۆی چاک پیو پابەندبوون و، جیە جیکردنیەو. بە ئی بەرژینە!

ئەم ئایین و بەرنامە تیرو تەواوی خوی بەرز و بی وینە، بە وشە ی بخوینە (اقرأ) دەستی پیکرد: ﴿أَقْرَأْ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ①﴾ العلق، دوایی بە ھۆشیار کردنەو و بیدار کردنەو ی مروڤە کاندە گوزەری کرد: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَدَّثِرُ ① قُفْ أَنْزِلْ ②﴾ المدثر، سەرەنجام: ئەو کۆمەلە مروڤە ھۆشیارو بیدارە: عەقل ھۆشیارو دل بیدار، خویان گۆری و

پاك و چاك كردو، له ئەنجامی ئەوەشدا: شایستەیی ئەویان ھەبوو،
واقیع و کۆمەلگای خۆیان بگۆرن: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ
يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾ (الرعد: ۱۱)

کەواتە: بۆ بوژاندنەوی ئیسلام و، ھەڵساندنەوی ئۆممەتیش، لە
ھەر کات و شوێنێکدا، ھەر دەبێ لەو خالەوە: ھۆشیاری و بیداری،
دەست پێبکێتەو.

(۲)- ئەم زنجیریە - ھەتا ئیستا - لە دوازدە (۱۲) ئالْقە- یان:
کتیب- پێکھاتو، ھەر ئالْقەییە کتیبییکی سەر بەخۆ دەبێ و، بابەتێک،
یان زیاتر لە بابەتێکی پێکھەو پەيوەست، دەگرێتە خۆی، ئەوەش
ناوونیشانێ ئەو دوازدە ئالْقەییە- یان دوازدە کتیبەییە- بە پێی ریزبەندی
چاپ و بلاوکردنەویان، لە ژێر ناوونیشانێ ئەم زنجیریە- یان ئەم
مەسئووعیە- دا:

۲۶

- ۱- واقیعی دژواری ئۆممەت: ھۆکار و چارەسەر.
- ۲- ھەڵسەنگاندنێکی کاری ئیسلامی.
- ۳- چۆنیەتی گۆڕینی کۆمەلگا و پاکسازی و چاکسازی تیداکردنی.
- ۴- بەردو بانگەوازیکی راست و ڕەسەن.
- ۵- پایەکانی بووناسیی و، ڕوونکردنەوی ئیمان.
- ۶- خواپەرستی، تەزکیە، تەقوا.
- ۷- بنەما گشتییەکانی رێبازی جەماوەری مەسئولانان.
- ۸- تاییبەتمەندییە ئیمانی و فیکرییەکانی جەماوەری مەسئولانان.
- ۹- ڕەوشتبەرزیی، دروشمی سەرەکیی جەماوەری مەسئولانان.

۱۰- چوار بابەتى سىياسىي گىرنگ و ھەستىيار.

۱۱- بىنچىنە گىرنگەكانى تەبابى و يەكپىزىي مەسۇلمانان.

۱۲- بىنەرەتەكانى مەسۇلمانەتەيىھەكى راست و ھاسەنگ.

(۳)- ئەو دوازده كىتەبەي ئەم زىجىرە- يان ئەم مەوسووعە- يان ئى پىنكەتە، لە پرووى شىوۋە چۈنەتەي ئامادەكرانىانەو، جۇراو جۇرن:

ھەندىكىيان تازە نووسراون و ئامادەكراون و، ھەندىكىشىيان بەشىكىيان تازە نووسراو، بەشىكىيان پىشترو، پىكەوۋ ئامادەكراون و، بەشىكىشىيان لە شوينى دىكەوۋ گوازاونەو، چ لە بەرھەمە كوردىيەكانمەو، چ لە بەرھەمە غەربىيەكانمەو، پاش تەرجمە كردىيان و، دەستكارىي كردىيان.

لە سەرەتەي ھەركام لەم دوازده كىتەبەشدا - لەرئى خۇشكردنەكەيدا- چۈنەتەيى ئامادەكرانى پروون دەكەينەو.

(۴)- لە رىزبەندىي (ترتەب) ئەو دوازده (۱۲) كىتەبەشدا: پەلەپلەيى (تدرۇج) ئۆزىكىي رەچاوكراو، بەمچۆرەي خوارى:

كىتەبى يەكەم: {واقىيى دژوارى ئۆممەت: ھۆكارو چارەسەر}

كراوتە يەكەم ئالغەي ئەم زىجىرەيە (يان يەكەم كىتەبى ئەم مەوسووعەيە)، چونكە باسى ھەر شوينىك و ھەر كۆمەللىك بىكرى، ھەر بەشىكە لە ئۆممەت و پىيەوۋ پەيوەستە.

ھەلبەتە ھەر دەردوۋنە خۇشەيە گىشتىيەكانى ئۆممەتەيشن، كە لەسەرجمە پىنكەتەكانىشى دا رەنگىيان داوتەوۋ و، تاك تاكى مەسۇلمانانىش بەرانبەر بە ئۆممەتەكەيان بەرپىسيارن.

کتیبی دووہم: {ھەلەسەنگاندتکی کاری ئیسلامی}

ئەمیش کراوئەتە ئالْقەی دووہم، چونکە کاروچالاکیی و پرۆژە ئیسلامییەکان، ئامانج لێیان بووژاندنەوێ ئیسلامە، لە نیو بەشیکی ئۆممەت و پیکھاتەییەکی دا، یان لە نیو سەرچەمی دا، بۆیە پێویستە ھەلەسەنگینرێن و، لە تەتەلەو بێژینگ بدرێن.

کتیبی سییەم: {چۆنیەتی گۆڕینی کۆمەلگا و، پاکسازی و چاکسازی تێداکردن}

دوای ھەلەسەنگاندن (تقییم)ی کارو پرۆژە پێشوو، پێویستە، سەرپیکش بەرەو داھاتوو و ڕووەو ئاسۆی ئایندە ھەلەبرین و، بزانی نەمەودوا چی بکەین و، چۆن بکەین؟ بۆیە ئەو بابەتەش کراوئەتە ئالْقەی سییەم.

کتیبی چوارەم: {بەرەو بانگەوازیکی راست و ڕەسەن}

ئەمیش کراوئەتە ئالْقەی چوارەم، چونکە بانگەواز بۆ لای خوا (الدعوة إلى الله) گرنگترین و سەرەکیترین کاروپیکھاتەیی پرۆسەیی: گۆڕین و پاکسازی و چاکسازی تێدا کردنی کۆمەلگایە.

کتیبی پێنجەم: {پایەکانی بووناسیی و، ڕوونکردنەوێ ئیمان}

ئەمیش ئالْقەی پێنجەمە، چونکە: بووناسیی (معرفة الوجود) و، ئیمان، بناغەیی مسوڵمانەتی و دینداریی تاک و کۆمەلەن.

کتیبی شەشەم: {خواپەرستی، تەزکیە، تەقوا}

ئەمیش ئالْقەی شەشەمی زنجیرەکیە، چونکە:

ا/ ئەو سییە: (خواپەرستی، تەزکیە، تەقوا) بەرھەمی راستەوخوی:
بووناسیی و ئیمان.

ب/ پیکھاتە سەرەکییەکانی مەسولمانەتیی و دینداری تاک و کۆمەلن،
بە تایبەت تاکی مەسولمان.

کتیی حەوتەم: {بەنەما گشتییەکانی جەماوەری مەسولمانان}

کتیی ھەشتەم: {تایبەتمەندییە ئیمانی و فیکرییەکانی جەماوەری مەسولمانان}

کتیی نۆیەم: {پەرەشتەرزیی، دروشمی، سەرەکیی جەماوەری مەسولمانان}

ئەم سێ کتیبەش بۆیە کراونە ئالغەکانی: (۷ و ۸ و ۹) ی زنجیرەکە-

یان مەووسوعەکە-، چونکە: پاش رازانەوی تاکەکانی مەسولمانان بە:

(خواپەرستی، تەزکیە، تەقوا) لە سۆنگەیی ھەزمکردن و وەخۆگرتن

(استیعاب)ی: (بووناسییەکی راست و، ئیمانیکی ساغ)دو، ئنجا

کاتی ئەو دێ، کە لە کۆ (مجموع)یاندا، تایبەتمەندییە گشتیی

و، ئیمانی و فیکری و، پەرەشتیی و ئاکارییەکانی، پیشینی باش و

مەسولمانانی پەسەن، لە خۆیان دا بەرجەستە بکەن.

کتیی دەیەم: {چوار بابەتی سیاسی ھاوچەرخی گەرم و ھەستیار}

ئەمیش کراوتە ئالغە دەیەم، چونکە: دوا برینی قۆناغەکانی

رابردوو، سەرھەڵدانێ مەسولمانانێکی ئەوتۆ،^(۱) کە: (بەنەما گشتییەکان

و، تایبەتمەندییە ئیمانی و فیکرییەکان و، پەرەشتی بەرزو جوان

لە خۆیاندا بەرجەستە بکەن و، خۆیان پێ براژێننەو، مانای وایە:

(۱) ئەو تۆ: بەو شیوێ، بەو جۆرە.

تواناو شایستەیی ئەوەیان پەیدا کردووە، کە بێنە مەیدانی کار و چالاکیی سیاسییەو، گۆرانیکاری و پاکسازی و چاکسازی لە بوارەکانی: حوکم و سیاسەت و ئابووری و گوزەران و، ئیدارە، کۆمەڵایەتی و ... هتد دا بکەن، بۆیە پێویستە لەو بارەو بەرچاوپروون و شارەزابن.

ئەو چوار بابەتە سیاسییە هاوچەرخی گەرنی و ھەستیاریە، ئەمانەن: ھاوپیەمانی، بەشداریکردن لە ھەڵبژاردن و پەرلەماندا، بەشداریکردن لە حکومەتدا، گەرنی رەوشت لە سیاسەتدا.

کتیی یازدەھەم: {بەنچینە گەرنی کانی تەبایی و یەگەزیی مۆلمانان}

ئەمیش ئالقەی یازدەھەمی زنجیرە کە - یان: کتیی یازدەھەمی مەسوعە کە - یە، چونکە:

ھەرچەندە مۆلمانان ھەمیشە پێویستە یەگەرنی و یەگەنگ و یەگە سەنگ بن و، ئەمەش: خوا بە یەگەرن (توحید) و ئیمانەکیان لە سەریان پێویست دەکات، بەلام لە کاتییدا دینە نیو کایەیی سیاسییەو، دینەوئی واقیعی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی خەڵکەکیان بگۆرن، زیاتر پێویستییان بەو تەبایی و یەگەزیی و ھاوکاریەیی نیوانیان دەبێ.

کتیی دوازدەھەم: {بەنچەتە کانی مۆلمانەتیەکی راست و ھاوسەنگ}

بۆیە ئەمیش کراوەتە ئالقەی دوازدەھەم و کۆتایی، چونکە لە کاتییدا مۆلمانانی ولایت و کۆمەڵگایەکی، یان تیکرای ولاتان و سەرچەم ئۆممەت، ئەو قوناغانەیی رابردوو، دەبن، بە کۆ (مجموع) دینە ئاستیکەر، کە مۆلمانەتیەکی و دینداریەکی راست و ھاوسەنگ ئەنجام دەن.

(5) - ناوونیشانی ئەم زنجیرەییە: {بەرەو! باشتەر تیگەیشتن و پیگەیشتن}

ئەم ناوونیشانە، پاش بیرکردنەوێ زۆر پی گەیشتووم و، چەند ناوونیشانیکی دیکەشم بە زیندا هاتن، وەك:

۱- مسوڵمانینە! با تیگەیشتووترو پیگەیشتووتر بین.

۲- باشتەر تیگەیشتن و پیگەیشتنی مسوڵمانان.

۳- بەرەو باشتەر تیگەیشتن و پیگەیشتن.

۴- بەرەو ھۆشیاری و بیداری باشتری مسوڵمانان.

بەلام سەرەنجام ئەوێ کردوومەتە ناوونیشان، پیم پەسندتر بوو.

(6) - کتیبەکانی ئەم زنجیرەییە، ھەرچەندە ھەولمداوێ پوختە و گوشراوی تیگەیشتنی ھۆمیان لەبارەوی زۆربەیی لایەن و پەرەندەکانی ئیسلامەو، تێدا بخەمەرۆو، بەلام بە بەدیلی کتیب و بەرھەمەکانی دیکەم دانانرین، بۆ نمونە:

لە کتیبی پینجەم دا، باسی: {پایەکانی بوونناسیی} و {پروونکردنەوێ ئیمان}م کردو، بەلام بیگومان ئەو کتیبە نایتە جیگروەیی کتیبی یەكەمی: (موسوعة: الإسلام كما يتجلى في كتاب الله) بە ناوونیشانی: (الإسلام: معرفة صحيحة بالخالق والخلق)، ھەروەھا نایتە جیگروەیی: (مەوسووعەیی: ئیمان و عەقیدەیی ئیسلامیی) کە شەش بەرگە.

ھەروەھا کتیبی شەشەم: (خواپەرستی، تەزکیە، تەقوا) بەدیلی:

(مەوسووعەى: خواپەرستىيى) كە چوار بەرگەو، بەدىلى كىتەبەكانى:
 (پىنگاى صالح بوون و بەرەو خوا چوون) و (گيانى ژيان) و (گەرانهو
 بۆ لای خوا) نیه.

هەر وها كىتەبى دەيم: (چوار بابەتى سیاسىي ھاوچەرخی گىرنگ
 و ھەستىار) بەدىلى (مەوسووعەى: ئىسلام و دەولەتدارىي) نیه.

وێرەى ئەوێ كە چەند بابەتەكى وەك: (چەند بابەتەكى ھونەرىي)
 و (یادو بۆنە و جەژنەكان) لەم زنجیرە كىتەبەدا نەھاتوون.

بە كورتىيى: ھەرچەندە ئەم زنجیرەيە- يان: مەوسووعەيە- دوا
 تىگەيشتن و ھالى بوونەكانى بەندەى، بۆ زۆر بواری ئىسلام و، گەلەك
 ڕەھەندى دین و ژین و دیندارىي و دنیادارىي، گرتوونە خوێ، بەلام
 ناگونجی بکریتە جیگەرەوێ كۆی بەرھەمەكانى بەندە.

(۷)- ئەم زنجیرە كىتەبەم، وەك سەرچەم كىتەب و بەرھەمەكانى دیکە، بۆ
 مەسولمانان بە گشتى نووسیون، ئەك بۆ كۆمەل و گروپ، یان توێژو
 مەشرەبەكى تایبەت، ھەزىش دەكەم ھەر كەس دەكەوێتە بەردەستى، ھەر
 بەوچاوە تەماشای بكات.

(۸)- كەم و زۆر لەم زنجیرە كىتەبەدا، ھەولم داو، ئەوێ بە ھەلەو
 كێچ و كالىي و ناتەواويی دەزانم، لە ھەر كۆمەل و گروپ و توێژو
 مەشرەبەكى مەسولمانان دا، لە ڕووی دڵسۆزییەو پەنجەي بخرەمە
 سەر و پەخنەي لێبگرم، ئنجا ھیوادارم ئەو پەخنە گرتانەم، بە دڵیكى
 ساغ و سافەو فام بكړین و، شتى دیکەیان تیو نەپێچرئ و، لە شتى
 دیکەو نەپێچرئ.

(۹) - ھەندیک لە بابەتەکانی ئەم کتیبانە - لە کتیبیکەوێ بۆ کتیبیک - جۆریک لە ئینکچوون و بگرە دووبارە بوونەوێشیان تیدا دەبێ و، ئەوەش ئاساییە، چونکە کتیبی بەرزو بە پێزو بێ ھەلەى خواى میھرەبان و کارزانیش، بابەتە گەورەو گەرنگەکان، بە زیاتر لە شیوازیک دینى و، دووبارە دەکاتەوێ، بۆ زیاتر چەسپاندنیان لە عەقڵ و دلى مرۆفەکاندا، ئیمەش بەپێى توانا قورئان دەکەینە سەر مەشقمان لە شیوازەکانى دا.

(۱۰) - شتیکی ئاشکراو بەلگە نەویستە: کە ئۆممەتى پێغەمبەرى کۆتایى موحمەد (صلی اللہ علیہ وسلم) لە تیکرای مسوڵمانانى ئەھلى قیبلە پیکدی، بە ھەموو ڕەنگ و مەشرەب و مەزھەب و ناوونیشان و بۆچوونەکانیانەوێ، ھیچ کەسیش ھەق و راستیى ڕەھا (مطلق)ی لەسەر تاپۆنەکراو، منیش لەلای خۆمەوێ: تیکرای مسوڵمانانى نیو بازەنى ئیسلام، بە براو خوشکی خۆم دەزانم و، دۆستایەتیی (موالاة) ی کردنیان، بە فەرز دەزانم و، بە خوشیان دلخۆش و، بە ناخۆشییان دلناخۆشم - بەپێى توانام - .

(۱۱) - ھەتا مسوڵمانان بە گشتی، لە قاوغ و قەپەلک و بازەنە داخراو و تەسکەکانى: طائفیی، مەزھەبی، حیزبی، تەوژم، مەشرەب، قوتابخانە ... ھتد نەینە دەری، بۆ نیو فەزاو بازەنى فراوانی وەحیی و شەریعەتى خوا، مەحالە لەو واقعە سەخت و دژوارەى تییکەوتوون، دەرباز ببن و، بیگومانیش:

تەنیا وەحیی خوا بە کەلکی ھەموو ڕۆژگارو شوپێک دى و، بەس وەحیی خواى عز و جل دەگونجی تیکرای مسوڵمانانى لەسەر کۆوێن و، مسوڵمانان تەنیا لە سایەى وەحیی دا، جیيان دەیتەوێ،

جگە لە سەرچاوەى زولالى و دەحیی و شەرىعەت، ھىچ شتێكى دىكە،
ناتوانى تىنووایەتیی ھەموو موسولمانان بشکێتى!

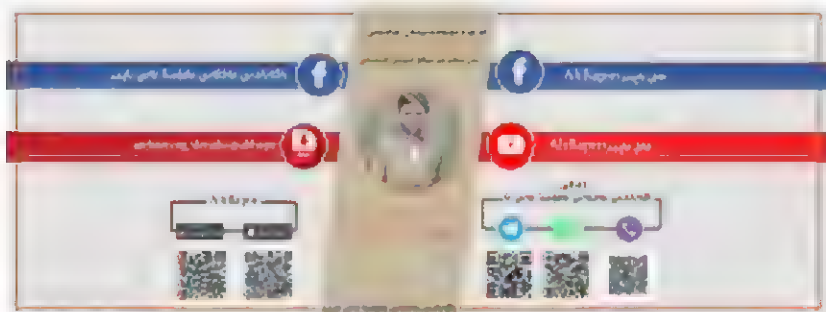
بۆیە ھەلسانەوێ موسولمانان و چاکبوونەوێ ئۆممەت: بەبێ
بووژاندنەوێ ئىسلامى بەرجەستە لە دەحیی خوادا، بە ھۆى چاک
لێ تىگەيشتنەوێ موسولمانان بۆى و، باش تىدا پىگەيشتنەوێ، لە
ژيانى تاکى و خىزانى و کۆمەلایەتیی و سیاسىيان دا، مەحالەو،
ھەر کەسێک لە جگە لەو رپىەو، بىر لە چاککردنى حالى موسولمانان
بکاتەو، خەيال پلاو دەکات و، ھىچ بە ھىچ ناکات.

٦ / رجب / ١٤٤١ ک

٢٠٢٠/٣/١ ز

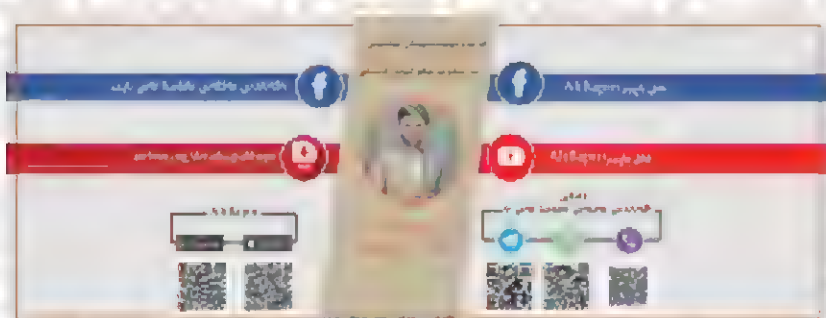

٣٤

کتیبي ۱

دافىي درواري ئۆمەت هۆكار و چارەسەر

www.alibapir.com

پیشکش بی

بہ ہر براؤشکیکی مسولمان کہ دلسوزانہ تیدہ کوشی:

۱۔ سہرہ تا خوی باش لہ وہ حیی بہ رجہ ستہی خوا لہ قورئان
وسونہ تدا، تیگات و بہ ہویہ وہ پیگات۔

۲۔ پاشان خہ لک و دہ وروبہ ریشی تیگہ یہ نی و پیگہ یہ نی و،
بہ ہا وکاری براؤشکانی ہا و پروای، گورائکاری و وہ چہ رخانیک
لہ ولاتی دا و دی بی نی۔

۳۔ تاکو سہرہ نجام بہ ہ و ل و ہیممہ تی ہہ مو و لایہ ک، ئوممہ تی
پہ ژموردہ ببو و ژیتہ و ہو، باری لاری راست بی تہ و ہ۔

پیشەکی ئەم کتێبە

الحمد لله الصلاة والسلام على رسول الله، محمد وآله المهتدين بهداه،
من الصّحب والأزواج والقراة والتابعين لهم بإحسان إلى يوم لقاء الله.

بەڕێزان!

حالی شپرزو واقیعی سەخت و دژواری ئۆممەتی ئیسلام، لەکەس
شێردراوە پەنھان نیە، ھەرچەندە بارودۆخ و ھەل و مەرجی ناسک و
ھەستیاری، لەمیزووی ئیسلام و مسوڵمانان دا زۆر گوزەراون و، گەلیک
حالەتی سەخت و ناپەرھەت بەسەر ئەھلی ئیسلامدا ھاتوون، بەلام
لەھەندێک پووەوە: قۆناغی ئیستای ئۆممەت لەناخۆشی و خراپی دا،
ژمارە پێوانەیی (الرقم القیاسی) شکاندووە، بەتایبەت لە سێ پووەوە:
یەکەم: ناتەبایی و پەرتەوازیی نیوخۆی ئۆممەت، کە چ لەپووی
فیکرییەو، چ لەپووی سیاسییەو، ئۆممەتی ئیسلام، زۆر خراپ
پەرژاوە، مسوڵمانان لەزۆریی ولاتەکانیاندا، وەک دەنکەکانی
تەسبیحیکی دەزوو پەچراو، پەرژو بلاو بوونەو، لەحالیک دا کە خوا
بەرزومەزن یەک ناوی ئیناون:

﴿... هُوَ سَمَنَكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا
عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ الحج ٧٨

مسوڵمانان ئیستا زۆرییان ئەو تاکە ناوە خوازییەیان فەرامۆش
کردووە، بوونە چەندان کۆمەڵ و گروپی گەورەو گچکەو، خۆیان

لەژىر چەندەن ناوونىشان دا دەبىننەو، كىشەى گەوردەش ئەودىيە
كە دەمارگىرىيەكى سەخت و خەستىشان، بۆئەو جوغزوبازنەو
ناوونىشانەيان ھەيە، كە ھەلقولایى بىروزەينى خۇيان و، ھەل و
مەرجهكانى خۇيانن و، خواو پىغەمبەرەكەى (مەھمەد) صلى الله عليه
وسلم كەسيان پىيانەو پابەند (مُلَزَم) نەكردوون.

دووھەم: دواكەوتووئىتى ئۆممەت لەرپووى عەقلىي و فېكرىي و
زانستىيەو، كە يىگومان ئەو دواكەوتووئىيە زۆر دەرھايىشتەى خراپى
نمايان و بەرجەستەى ھەن، لەھەموو بوارەكانى دىن و ژىنى مەسۇلمانان دا.

زەقتىن ھالەتى دواكەوتووئىيە عەقلىي و فېكرىي، لەچاك
تەنەگەيشتىنى مەسۇلمانان لەقورئان و رېبازى پىغەمبەردا صلى الله
عليه وسلم نمايانە، واتە: كىتەبى خۇيىراوى خوا (كتاب الله المقروء)،
ھەرودەھا زەقتىن ھالەتى دواكەوتووئىيە زانستىيە، لە دوورىي
مەسۇلمانان لە باش ئاشنا نەبوونيان بەگەردوون دا، بەرجەستەيە،
واتە: كىتەبى بىنراوى خوا (كتاب الله المنظور).

سەيئەم: يىھىزوپىزىي لەرپووى سىياسىي و ئابورىي و ئىدارىي و
سەربازىيەو، كە ئەمەش ھىندەزەق و بەرچاوە، ھەوجىي بەرپوونكردنەو
قسە لەسەركردن ناكات، چونكە ولاتانى مەسۇلماننشىن، وەك گۆشتى
خېرى بەسەر زەھىزەنى رۆژھەلات و رۆژئاوا بەشكران!

ئىنجا لەسۆنگەى ئەوودە كە ھەرمەسۇلمانىك - بەگۆيرەى توانا
بۆ لوانى - لەسەرى پىويستە، خەم بخوات لەئايىنەكەى و، ئەو
ئۆممەتەش، كە لەسەرى بىيات نراو، كە لەو واقىع و ھالەتە شىرزو
دژوارە دەرەبازيان بىكات، ئەگەر تەنەت بەقسەيەكى ھەق و، نزاىەكى

خیریش بوو، منیش بەپۆیستم زانی لەو بارەو بەدویم و ئەو دی بەهەق و راست و، بەباش و سوود بەخشی دەزانم، لەو بارەو بیخەمە پروو، ھەرەك لە رابردووش دا، بەپێی توانام، ئەوەپیشەم بوو، ئیدی سەردەنجام: ئەم کتیبە بەرھەم ھات کە لەئەسڵ دا دوو وتار بوون، لەکۆرپێک دا پێشکەش کراون.

لێرەدا بەپۆیستی دەزانم، ئاماژە بەپراستیەکی گەرم بکەم:

بەپای بەندە: پرووباری ئیسلام ھەرلەو پۆژەو کە لەسەردەستی موبارەکی پیغەمبەری کۆتایی (محمد) صلی اللہ علیہ وسلم لەسەرچاوەی زولالێ وەحیی خواوە - کە لەقورئان و رپیازی پیغەمبەردا خۆی دەنویستی - کەوتەپری، بەردەوام ئەو ئاوە شیرین و سازگارو زولالە وەحیی، لیتەو لال و خەشپ و خال و، شتی نامۆی جۆراوجۆری تیکەل بوو، کە بەتەواویی: تام و بۆن و دیمەنی شیواندە، بۆیە لەھەر کات و شوێنێک دا بویستی: گۆرانکاری و پاکسازی و چاکسازی لەژیانی مەسولمانان دا بکری، لەھەردووک بواری دینداری و دنیاواری دا، پۆیستە دەستپێک بریتی بێ لە: گەرانەو، بۆسەرچاوەی سازگارو زولالێ وەحیی و پەيامی خوا سەبەحانەوتعالی.

ھەلبەتە سەرچەم ئەو مەزھەب و رپیازو قوتابخانە، فێقھیی و پەرەدەیی و فیکری و عەقیدەییانە، لەلایەن زاناو پیغەمبەرانیانەو، بەرھەم ھێتاون، بەئەندازە خەمەتیان بەمەسولمانان و، لەمەحەکی نەقل و عەقل دەرچوونیان، جێی رێزو حورمەتن و، خاوەنەکانیان، بەئەندازە ئیخلاص و پێکان (إصابة)یان، پاداشتیان لەلای خوا

میهرەبان و بەخشەرھەیهو، ئیمەش سوپاسیان دەکەین و، دوغای خێریان بۆدەکەین، بەلام:

هه‌قی ر‌ه‌ها (الحق المطلق) ته‌نیا له‌وه‌حیی خوا دایه: ﴿وَقُلِ الْحَقُّ

مِنْ رَبِّكُمْ﴾ ٢٩ ﴿الكهف

هه‌روه‌ها ته‌نیا پیغه‌مبه‌ری خوا (محمد) صلی الله علیه وسلم له‌هه‌له‌و پ‌ه‌له‌ پارێزراو (معصوم)ه، بۆیه: ده‌مارگیریی (تَعَصُّب) و ته‌سلیم بوونی ر‌ه‌ها، بۆه‌ر مه‌زه‌ب و ر‌ی‌بازو قوتابخانه‌و ئیجتیهادو بۆچوون و ر‌ایه‌ك و، له‌جیی وه‌حیی خوا دانانی و، كردنی به‌جیگره‌وه (ب‌دیل) و ئه‌لت‌ه‌رناتیقی، هه‌له‌یه‌کی کوشنده‌یه‌و، ماک و سه‌رچاوه‌ی زۆربه‌ی لادان (إنحراف)ه‌كانه، له‌ر‌ی‌بازی شه‌ریعه‌ت، كه‌ به‌داخه‌وه ئه‌و حاله‌تی دۆگمای و داخراوی و ده‌مارگیریی (جمود و إنغلاق و تَعَصُّب)ه، له‌هه‌رسێك ر‌ه‌وتی: شیعه‌گه‌راییی^(١) و، سۆفییه‌گه‌ریی^(٢) و،

(١) شیعه‌گه‌ریی (تشیع) له‌ر‌یشه‌دا جوولانه‌وه‌یه‌ك بوو، وه‌ك لایه‌نگه‌ریی (علي بن أبي طالب) خوا لئی ر‌ازی یی و، دواتر له‌سه‌ركردنه‌وه‌ی خ‌زما‌ن و بنه‌ماله‌ (أهل البيت)ی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم به‌تایبه‌ت (علي) و كور‌و نه‌وه‌كانی، له‌به‌رانه‌ر ئومه‌ویه‌كان و عه‌ب‌باسیه‌كان دا، كه‌ سته‌می زۆریان لئ ده‌كردن، به‌لام دوا‌یی ده‌ستی پیسی كه‌وته‌ نی‌و به‌لا‌پ‌ندا برا، به‌تایبه‌ت دوا‌ی ئه‌وه‌ی په‌ر‌یه‌وه‌ بۆولا‌تی فارس.

له‌كتیبی سییه‌می مه‌س‌ووعه‌ی: (بیركردنه‌وه‌ی ئیسلامیی له‌نی‌وان وه‌حیی و واقیع)دا، به‌ناو‌و‌نیشانی: (ته‌وژمه‌ فیه‌كرییه‌كانی میژووی مسو‌لمانان) به‌در‌ئ‌زی باسی شیعه‌گه‌ریی و گرو‌وپه‌كانی و بیرو‌پ‌رایه‌كانی‌مان كرده‌.

(٢) سۆفییه‌گه‌ریی (تصوف) له‌ئه‌سل دا، هه‌ولێکی ژماره‌یه‌ك له‌زانیان بوو، له‌كاردا‌نه‌وه‌ی ر‌ۆچوونی كۆمه‌لگا به‌گشتی و، به‌تایبه‌ت هوكم‌ر‌انان، به‌ژیا‌نی ماددی و ر‌ابوا‌ردنی ناشه‌رعیی دا، بۆگ‌ێرانه‌وه‌ی كۆمه‌لگا به‌ره‌و لایه‌نی

سەلە فییگەرەیی وەھابی (السلفية : الوهابية) دا، زۆرترین پشک و بەشی ھەیە!

مەعنەوی و ڕووحیی و، و دەستەینانی تەزکیەیی نەفس و تەقوا، بەلام دوازی پاش سەرھەڵدانی ڕێبازەکانی سۆفیگەرەیی (طرق التصوف) لەزۆر لەولاتانی مەسولمانان دا، کەم و زۆر لادان و ھەڵەپەڵەیی تیکەوت و، ھەندێک جارێش کەسانێکی ساختەو بەرژووندیی دنیاوی خواز، خۆیان تیخانن، زیانی زۆریان بەناووشۆرت و سومەعی گەیانن، لەبەرچاوی خەڵکیکی زۆریان بێزانن، لە نامانجی بنەرەتی خۆی دووریان خستەو.

لە کتیی سێمە: (مەوسووعەیی بیرکردنەوی ئیسلامیی...) دا بەناوونیشانی: (تەوژمە فیکرییەکانی میژووی مەسولمانان)، ھەرھەڵە کتیی پێنجەمی دا، بەناوونیشانی: (چەند پرسیکی ھەنووکەیی جۆراوجۆر) تا ڕاددەیک باش باسی: تەزکیەیی نەفس و ڕێبازەکانی تەسەوو فەمان کردو، ھەڵمان داو: ھەق و ناھەق، لەیەک ھەلاوێز و جیاپان بکەینەو.

(۱) سەلە فییگەرەیی وەھابی (السلفية الوهابية) جیاپە لە ڕەوتی: شۆنکەوتنی پێشینێ چاک (إتباع السلف الصالح)، کە ئەو: خالی ھاوێشی نێوان سەرھەم مەسولمانانەو، تایبەت نیە بەچەند کۆمەڵ و گروپیگەرەو، کە ئەو ناوونیشانە بۆخۆیان بەکار دێن، مەبەست ئە: سەلە فییگەرەیی وەھابی (السلفية الوهابية) ئەو تەوژمەیکە کە دەمارگیرانەو داخراوانە، ئەو ناوونیشانە بەناھەق بۆیان بەکار دێن و، دێیانەوی قۆرخێ بکەن بۆخۆیان و، سەرھەم خۆیان لە جەماوەری مەسولمانان دادەپەڕن و، بەھۆی ئەو نار لەخۆنەشیانەو، گیرۆدەیی نەخۆشیی خۆپەسەندیی و، خۆبەسەر خەڵکدا ھەڵکێشان و، موزایەدی جۆراوجۆر دەبن.

لەھەرکام لە کتیی سێمە و پێنجەمی: (مەوسووعەیی بیرکردنەوی ئیسلامیی) لەنێوان وەحیی و واقع (دابەناوەکانی: (تەوژمە فیکرییەکانی میژووی مەسولمانان) و (چەند پرسیکی ھەنووکەیی جۆراوجۆر) دا، تارا ددەیک باسی ھەرکام لە ڕەوتی: شۆنکەوتنی پێشینێ چاک و، تەوژمی سەلە فییگەرەیی وەھابی کراو: لە کتیی دووھمی مەوسووعەیی ناوبرایشدا، بەناوونیشانی: (ھێلە گشتییەکانی جەماوەری مەسولمانان) باسی ھەڵە ئیشکالەکانی ناوی (سەلە فیی) لەخۆنان، کراو.

ھەرچەندە ئىنسان و داد گەربى خوازىارى ئەوھىيە كە بۆ ھەلسەنگاندىن (تقييم) ھەركەسىك لە مسولمانان، سەرنجى خودى خۆى بدرى و، بەھۆى ناوونىشانى طائىفەو مەزھەب و مەشرەب و حیزبە كەيەو، نە ستمى بۆ بكرى و، نە ستمەيشى لىبكرى و، يىنگومان ھەم لەنيو ئەوانەدا، كە بە ئەھلى طەرىقەت و تەسەووف ناسراون و، ھەم لەنيو ئەوانەشدا كە ناوونىشانى سەلەفىي، يان (وھابى)يان لەسەر بوو، كەسانى دىندارو ساغ و راست زۆر بوون، كە خزمەتى گەورەو بەرچاويان بە ئىسلام و مسولمانان كردو، ئىمەش شانازىيان پىوھەدەكەين و، دووعاى خىريان بۆ دەكەين، بەلام كەسانىكى زۆرىش لەژىر ئەو ناوونىشانەدا — ھەرۋەھا لەژىر ناوونىشانى دىكەشدا — وەك زۆرىك لە لايەن و جم و جۆلە ئىسلامىيەكان - گىرۆدەي دەردى دەمارگىرىي و خۆپەسندىي و داخراوىي بوون.

ھەلبەتە چاكەكانى نيو ھەر كۆمەل و گرووپىك، چاكن و، خراپەكانىشان خراپن.

كۆتايى ئەم (پىشەكى)يەش بەچەند قەسەيەكى زاناي ناودار (ابن عثيمين) خوا ئىي خۆشبى دىنم: كە لە وەلامى پرسىارى: سەلەفىيەت چىيە (ما السلفية؟)دا گوتوويەتى: (السلفية هي اتباع منهج النبي صلى الله عليه وسلم وأصحابه، لأنهم سَلَفُوا تَقَدَّمُوا علينا، فاتَّباعهم هو السلفية، وأما اتِّخَاذُ السلفية كمنهج خاص ينفرد به الإنسان، ويضلل مَنْ خالفهم من المسلمين ولو كانوا على حق، فلا شك أن هذا خلاف السلفية فالسلفية بمعنى أن تكون حزباً خاصاً، له مُمِيزَاتُهُ، وَيُضِلُّ أَفْرَادُهُ مَنْ سِوَاهُمْ، فهؤلاء ليسوا من السلفية في شيء)^(١).

(١) (-) منهج الأئمة في التعامل مع المخالف، سراج الدين اليماني، ٢٦٦، ٢٦٥.

واتە: سەلەفیەت^(۱) شوئیکەوتنی رێبازی پیغمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) و ھاوێلانێەتی، چونکە ئەوان پێشینمان بوون و پێشمان کەوتوون، بۆیە شوئیکەوتنیان، سەلەفیەتە، بەلام ئەوە کە مەرۆف سەلەفی بوون بکاتە بەرنامەییەکی تایبەتی خۆی و مسوڵمانانی جیا لەخۆی بەگومرا دابنێ، ھەرچەندە لەسەر ھەقیقەت بن! ئەوە ییگومان پێچەوانەی سەلەفیەتە...

چونکە سەلەفیەت بەو واتایە کە حیزب و کۆمەڵێکی تایبەت نێک بھێنێ، کە چەند تایبەتمەندییەکی سەربەخۆی ھەبن و، تاکەکانی خەڵکی دیکە جیا لەخۆیان، بە گومرا دابنێن، ئەوانە ھیچ پەیوەندییان بەسەلەفیەتەوە نیە.

۴۳

خوا بە لوطف و کەرەمی بێ سنووری، ھاوکارو ھیداتدەرمان بێ، بۆزالبوونمان بەسەر ئارەزووەکانی ئەفسمان و، کۆسپ و پەرچەکانی رێی گەرانی وەمان دا، بەرەو سەرچاوەی زوڵالی وەحیی خوا، ئەھەردووک بواری تێگەشتن و پێگەشتن، یان: زانین و توانین، یان: ھالیبوون و لەخۆداکردنە ھال دا.

۶ / رجب / ۱۴۴۱ھ

۲۰۲۰/۳/۱ز

(۱) (۵) کەواتە: ئەسڵ شوئیکەوتنی پێشینێ چاک (السلف الصالح) بە کردەوێ نەک، بە ناوێخۆنان و شیعاری بێ کردار، بەو پێشەش بێ، زۆر (سەلەفی ناو) لەسەلەفیەت دەشۆرێن!

پەت خۆشکردن

خوینەری سەنگین و شیرین!

ئەم کتیبەى بەردەستت، لەئەسل دا کۆى دوو وتار (محاضرة)ى بەندە بوو، کە لە ئىوارەى پوژى: (٢٠١٩/٢/١) زدا لە کۆپىك دا^(١) لە شارى رانیە، پىشکەش کراون، بەناوونیشانى: (واقیعی دژوازی ئۆممەت: ھۆکار و چارەسەر)، دەشتوانن لەکەنالى تایبەتى خۆم لە یوتیوب، بەو بار کۆدە بىنەرى ھەردوو وتارەکە ببن:

پاش تاپ کرانیان^(٢)، دووسى جار چاو پىداخشاننەوى وردى خۆم، بەمجۆریان لىهاتو.

شایانى باسیشە: بابەتەکە بەھەرسىك تەویرەکەمە، وەك خۆى ھىلراوتەو، جگە لەچەند وردە دەستکارییەك، کە شیوازی نووسین دەیانخوازى، بەلام چەند وردە بر گەیه کیشم لەھەندىك شوپن دا زیاد کردوون، کە کەمى کات، لەکاتى وتارەکان دا، رینگربووە لە خستە پرویان.

نەمەش ناوونیشانەکانى باسەکانى ئەم کتیبە:

(١) کە لەلایەن رېڤکراوى: (ئاواستەى دروست بۆ ھزرى ھاوسەنگ) پەرە سازکراو، خوا پاداشتیان بداتەو زۆر سوپاسیان دەکەم.

(٢) لەلایەن کاک (شوان)ى کورمەو، خوا پاداشتى بداتەو صالحترى بکات.

دەستپێک: بەرچاوپروونی

تەوھەری یەكەم: واقیعی دژواری ئۆممەت

تەوھەری دووھەم: ھۆکار

۱- نەشارەزایی و دواکەوتوویی عەقڵیی و زانستی.

۲- پەرتەوازی و دووبەرەکی.

۳- ھەژاری و نەداری و، قەری و پەری و چینیایەتی.

۴- بێدەسەلاتیی و وابەستەیی.

۵- ستەمکاری و خۆسەپاندن.

بەرچەستەبوونی دوورکەوتنەو لەوھەیی، لە ھەوت دەرھاویشتەیی
سەرەکی دا.

تەوھەری سێھەم: چارەسەر

ھەنگاوی یەكەم: خۆبەدۆستی راست و دروستی واقیع.

ھەنگاوی دووھەم: قەناعەت ھەبوون بە گۆرپانگاری و، ھەبوونی
ئیرادەیی گۆرپانگاری و پاکسازی و چاکسازی.

ھەنگاوی سێھەم: گەڕانەوێ بۆ وەحیی خوا سەحانەوتەعالی.

ھەنگاوی چوارەم: قورپان کردنە پێوھە تەرازووی گەنگییدان
بە مەسەلەکان.

ھەنگاوی پێنجەم: بێرکردنەو بە کارھێنانی عەقڵ و ھەستەوھەزەکان،
لەتێفکەری و سەرنجدانی ھەردوو کتیی خۆبەدۆستی بێراوی خوادا.

ھەنگاوی شەشەم: ژیان لەواقیع دا، نەك لەمێژوودا.

ھەنگاوی حەوتەم: ھاوسەنگ بوون و، خۆپاراستن لە تێپەراندن و بەزایەدان.

ھیواشم وایە ئەم بەرھەمە کەلێنێکی باش بگرێت، لەبەرچاو ڕوونکردنەوەی بەشیکی زۆری موسڵمانان دا، لەبارەی واقیع و حاڵی سەخت و دژواری ئۆممەت و، ھۆکارەکانی پەیداوونی ئەو واقیع و حاڵەتە نەویستراوە، چۆنیەتی و ھەنگاوەکانی گۆڕین و چارەسەرکردنیەو.

ھەرۆھا مایە بەرچاو ڕوونیی و، ڕەواندەنەوەی تەم و مژگی گومان و دوودلیی کەسانیکیش یی، کە لە سۆنگەیی نەشارەزاییانەو، لە ئیسلامی بەرجەستە لە قورئان و ڕیبازی پیغەمبەری خاتەم (محمد) صلی اللہ علیہ وسلم دا، حاڵی شیرزو شیواوی موسڵمانان و ئۆممەت، دەکەنە بەلگەیی ناتەواویی نایین و بەرنامەیی کەمڵ و تیرو تەواوی خوا (ئیسلام)!!

چونکە ھەركەسیك شارەزای قورئان و سوننەت یی، دُنیا دەبی: کە ھۆکاری بارودۆخی خراب و شیواوی ئۆممەت: دووریانە لە وەحیی و پەیامی خۆی بەرزومەزنەو، تێدەگات کە: لەزۆربەیی شتان دا، ئەوێ خۆا پیغەمبەرەکەیی (محمد) صلی اللہ علیہ وسلم بەموسڵمانانیان فەرموو، فەرامۆشیان کردو، بگرە بەپیچەوانەو ش ڕەفتاریان کردو!

دەستپىك: بەرچاۋروونىيى

يىگومان ئىمە چ ۈك نەتەۋدى كورد بە گشتى، لەم باشورى كوردستانەدا، ھەروەھا لە باكورى و، لە پۇژھەلاتى و، لە پۇژئاۋاي، چ ۈك ئەو نەتەۋانەي كە بە ھەمويان ئۆممەتى ئىسلام پىكىدىنن، ئۆممەتى پىغەمبەرى كۆتابى موحەممەد (صلى الله عليه وسلم)، لەسەرمان پىيىست كراۋە كە پابەند بىن بە ئىسلامەۋە، بۇ ئەۋدى ناۋى ئۆممەتى ئىسلام و ناۋى مۇسۇلمانمان شايستە يىت، چونكە مۇسۇلمان كەسپكە بۇ خوا ملەكەچە، بە ھۆى پابەندىيى بە ئايىن و بەرنامەكەيەۋە كە ئىسلامە، لە راستىيدا كەسپكە ملەكەچ نەبى بۇ خوا و، پابەند نەبى بە ئايىن و بەرنامەكەيەۋە، شايستەى ناۋى مۇسۇلمانەتتىي نىە، ھەموو مۇسۇلمانىكىش لەسەرى پىيىستە لە زاتى خۇيدا، ھەروەھا بە كۇشيان: ھەمىشە ھەلۋەستە بىكەن و خۇيان لە گەل ئىسلامدا پىۋانە بىكەن، بۇ ئەۋدى بزەنن لە كۆيى ئىسلامن و ئەۋدى كە ئىسلام فەرمانى پى كىردە لە ھەموو بوارەكاندا، چ ۈك بووناسىيى، چ ۈك ئىمان و عەقىدە، چ ۈك پەرستشەكان، چ ۈك رەۋشت و ئاكارەكان، چ ۈك لايەنى سىياسىي و بەرپۈەبىردى كۆمەلگا و، چ لايەنى كۆمەلايەتتىي، چ لايەنى جەنگ و ئاشتىيى و پەيۋەندىيەكان، دەيىت تەماشاي خۇيان بىكەن و بزەنن لە كۆيى ئىسلامەتتىي؟ چونكە بەشەر تەگەر ھەر عەقلى مۇجەررەد بوۋايە، ۈك فرىشتەكان دەبوو، كە فرىشتە خۋاي پەرۋەردگار ۋاي خۇلقاندوون: بى فەرمانىيى خوا ناكەن و، غەرىزە و نەفس و ئارەۋەكان كاريگەرىيان لەسەريان نىە، بەلكو تەنيا بەو ئىمان و خواناسىيى (معرفة الله) يە كە خوا لەسەرى رىسكاندوون، بەرپۈە دەچن:

﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ ٦ التحريم.

بەلام ئیمەى مرۆف، خوا وای دروست کردوین: دەتوانین بەرز بینەو، دەشتوانین داپەرینه خواری، دەتوانین بگهینه (أعلى عليين) و دەشتوانین بچینهو (أَسْفَلَ سَفَلِينَ)، وەك خواى پەروردگار لە سوورەتى (التين) دا دەفرموى:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ ٤ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَفَلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾ التين.

واتە: بەدلىباى مرۆفمان لە باشترین شێوەدا (لەرۆى ماددى و مەعنەوییەو) دروست کردو، دواى (بەھوى لەبیرکردنى خواى خاوەنى و، ئامانج و حیکمەتى وەدیھێنراىیەو) گێرپامانەو بۆ پلەى ژێرى ژێرەو. بێجگە لەوانەى برپایان ھىناو، چاکەکان ئەنجام دەدن، ئەوانە پاداشتیکی نەبراویان ھەیه.

بەرێزان!

ئەم ئۆممەتى کۆتاییە، ئۆممەتى پێغەمبەرى کۆتایی {محمد} (صلی اللہ علیہ وسلم) ئەگەر تەماشای قورئان بکەین، خوا لە سوورەتى (آل عمران) دا، ئاواى پێناسە دەکا، دەفرموى:

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ ۖ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ ١١٠ آل عمران.

(١) - برپاوە-مفردات ألفاظ القرآن الكريم، راغب الأصفهاني، ص ٨٦.

وشەى (أمة) واتە: کۆمەل، کۆمەلە خەلک، کە لەسەر شتیک کۆبوونەوه، وەک: یەك تاین، یەك کات، یان یەك شوین....، خوا دەفەرموی: ئیوه باشتەین کۆمەلن کە بۆ مەروفاوەیی رەخسەندراون، (لەبەر چى مسوڵمانان باشتەین کۆمەلە خەلک؟) چونکە فەرمان بە ھەر چى شتى پەسەندە دەکەن و، رێگى لێ ھەرچى نا پەسەندە دەکەن و، برۆش بە خوا دین.

کەواتە: چاکترىوونى ئۆممەتى پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) لێ گۆترە نێ، ھەر لەبەر ئەوەنێ کە پێیان دەگوتری: مسوڵمان و، تەنیا ھەر لەبەر ئەوە نێ کە دەلێن: ئیمە کۆمەلێ موحەممەد (صلی اللہ علیہ وسلم)ین، سەرۆک کۆتایی پێغەمبەران.

٤٩

ئىجا بەرپازان! زۆرجار ئەوە مەروفا بە ھەلەدا دەبات، بۆیە خواى زاناو شارەزا لێ سوورپەتى (النساء) دا، ئەو وەھمە دەپووچێتەوه، کە ھەم ئەھلى ئىسلام پێیەو گەرفتار دەبن و، ھەم خاوەن کتیبە پێشووکانیش، کاتى خۆى و ئىستاش پێیەو گەرفتارن، دەفەرموی:

﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾﴾ النساء.

واتە: بە خۆزگە خواستن و لاف لێدانى ئیوھو خاوەن کتیبەکان نێ: ھەر کەسێک خراپە بکات، سزای دەدرێتەو، و، جگە لێ خواش ھێچ ھاوکار و پشتیوانێکی چنگ ناکەوێ و، ھەر کەسێک ئەھلى ئیمان

بێ، لە نێر و مێ و، کردەوێ باش بکەن، بە پێی ئیمان و کردەوێ
باشەکانیان، پاداشتیان دەدرێتەوێ و تۆزقائیکیش سەتەمیان لێ ناکرێ.

ھۆی ھاتنە خوارەوێ ئەم دوو ئایەتەش ئەو بوو، کە موسولمانەکان
دەیانگوت: ئێمە لە ھەمووان چاکترین، جوولەکەکان دەیانگوت: ئێمە
باشترین ئۆممەتین، نەصرانییەکانیش دەیانگوت: نەخێر ئێمە باشترین
ئۆممەتین، تەفسیرەکان لە ھۆی ھاتنە خوارەوێ ئەم ئایەتەدا دەلێن:
خوای پەرورەدگار بەو بۆنەییوە، ئەم دوو ئایەتە ی دابەزاندنە سەر
پێغەمبەر موحەممەد (صلی اللہ علیہ وسلم) ^(۱).

ئەجا ئەو تەنیا موسولمانان نین بە گشتی، کە زۆرجاران بە
ناوی موسولمانەتی ھەڵدەخەلەتێن، زۆر کەس کە ناوی موسولمانە
پێی وایە لە خەڵکی دیکە چاکترە!

تۆ موسولمانی؟ بەلێ! لەسەر ئیسلام حیسابی؟ بەلێ! لەسەر
پێغەمبەری کۆتایی حیسابی؟ بەلێ! کەواتە: تۆ لە جوولەکە و
نەصرانییەکان باشتري، لە مەجووسی و بێتەرست و مولجیدان
چاکتری!! ئایا ئەو راستە؟! بە دلنیاییوە نەخێر! چونکە کاتیک
موسولمان لە غەیری خۆی چاکترە، کە بە کردەوێ لە ناخەوێ،
بەراستی موسولمان بێ! نەک ھەر ناوی موسولمان بێ، دەبێ بە
نیوەرۆک موسولمان بێ.

واتە: نەخێر! نە موسولمان لەبەر ئەوێ ناوی موسولمانە، لە
خەڵکی دیکە چاکترە، نە جوولەکە لەبەر ئەوێ ناوی یەھوود بوو،

(۱) (۱) المصباح المنیر فی تہذیب تفسیر ابن کثیر، ص ۳۲۶، و زاد المسیر فی
علم التفسیر لابن الجوزي، ص ۳۲۸، ۳۲۹.

نە ئەصرانیی لەبەر ناویان چاکتر بوونە. . کەس لەبەر ناوی، لەوی دیکە چاکتر نیە، کەسیش لەبەر ناوەکەی، خراپ نابێ، بەلکو ئینسان بە کردووە و نێوەڕۆک چاک دەبێ، یان خراپ دەبێ.

لە سوورپەتی (البقرة) اش دا خوای پەروردگار ئاوا پێناسەی ئۆممەتی پیغەمبەر (محمد) (صلی الله علیه وسلم) دەکا، دەفەرموێ:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ البقرة، ۱۴۳.

واتە ئاوا بەو شیوەیە، {بەو شیوەیە کە باس کرا لە ئایەتەکانی پیشوودا}، ئیوەمان کردووە بە باشترین کۆمەڵ.

(وسط) واتە: رێک و هاوسەنگ (عَدْل)، وەک لە فەرماشتی صحیحی پیغەمبەردا (صلی الله علیه وسلم) هاتو^(۱)، کە (وَسَطًا) واتە: هاوسەنگ، هەلبەتە (وسط) لە پرووی زمانەوانییەو واتە: نێوەراست، ئنجا لەبەر ئەوەی زۆری جار وایە: ئەملا و ئەولای هەر شتێک خراپن و، نێوەراستەکەی باشە، بۆ وێنە:

۱- (سەخاوەت و نانێدیی و بەرچاوتیری) لە نێوان دوو سیفەتی خراپ دایە، کە بریتین لە: (چەنگ قووچاندن و نەبەخشین و چرووکی و رژدی) و (دەستبلاوی و مالی خۆ بەهەدەردان)، کە هەردووکیان لایان خراپن، بەلام سەخاوەت ئەوەیە: نە دەست نووقاو بی، نە دەست بلاو بی، وایە کە لە شوێنی خۆیدا ببەخشی.

(۱) الوَسَط: العَدْل، رواه احمد برقم: ۱۱۲۸۹، وقال شعيب الأرنؤوط: إسناده صحيح على شرط الشيخين.

۲- ھەروەھا (ئازایەتیی) دەکەوتتە نێوان (ترسۆکیی) کە سیفەتییکی خراپەو، خۆپێداندانی بێ حیساب کردن (تھۆر) کە ئەویش ھەر خراپە، ئازایەتیی ئەوێە کە لە شوێنیکدا کە پێویست بکات، بچێە پێش و، کە پێویست نەکات، خۆت پەنھان بکە و نەچێە پێش.

ھەروەھا بەم شیوێە دەتوانین زۆر لە سیفەتەکان باس بکەین، کە ئەملاولایان سیفەتی خراپ و، نێوەراستەکیان باشە، ئنجا ئایا ئۆممەتی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) بۆچی کراوە بە باشترین کۆمەڵ، بۆچی باشترین کۆمەڵە؟ خوا دەفەرموی:

﴿لَنْكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ البقرة، ۱۴۳.

تاكو چاودێرین بەسەر مەروفايەتیەو.

وشە (الناس) لە قورئاندا واتە: مەروفايەتی و خەڵك بە گشتی، کەواتە ئۆممەتی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) وەك چۆن مۆلژەم کراوە کە لە زاتی خۆیدا مەسۆلمانەتی بکات و، لە ولاتی خۆیدا مەسۆلمانەتی بەرپۆبەرئ، وێرای ئەوێش: پابەندکراوە لەسەری پێویست کراوە، کە چاودێر بێ بەسەر مەروفايەتیەو.

وشە (شهداء)یش کە کۆی (شھید) یان (شاھدە)، ھەم بە مانای چاودێر دئ، ھەم بە مانای گەواھییەر (شاھەدیی دەر) دئ، ئۆممەتی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) دەبێ ھێندە چاك بێ، چاودێر بێ بەسەر مەروفايەتیەو، ئەگەر لە شوێنیک خەڵكێك لایدا، خراپە ی کرد و زۆلمی کرد، راستی بکاتەو.

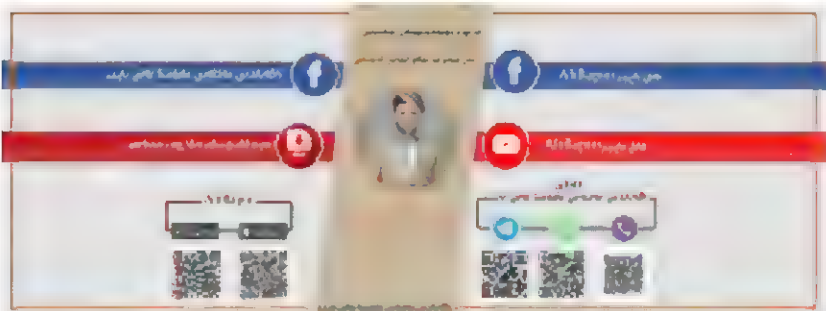
یاخود پێویستە بەلگە بێت بەسەر مەروفايەتیەو، کە ئایینی خوا، دوا نوسخە ی ھیدایەتی خوا، کە بە پێغەمبەری کۆتایی موحەممەد

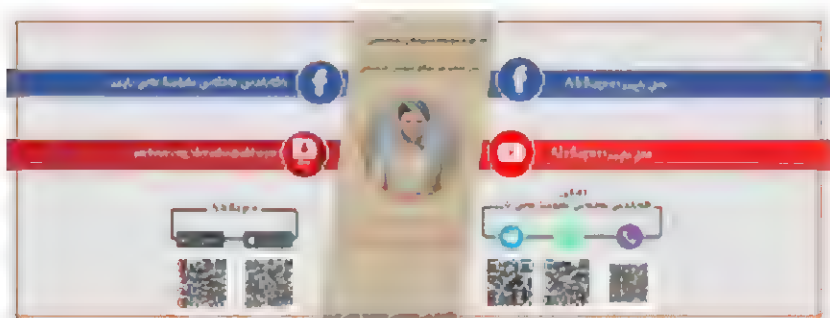

دا (صلى اللہ علیہ وسلم) نىزدراوہ، باشتىرىن ئايىن و بەرنامەيە، ئۆممەتى پىغەمبەر دەيى ھىندە راست و چاك بى، بەلگەي راستىيى و تەوايىيى ئايىن و بەرنامەيى خوا يىت بۇ مرۇفائەتیی.

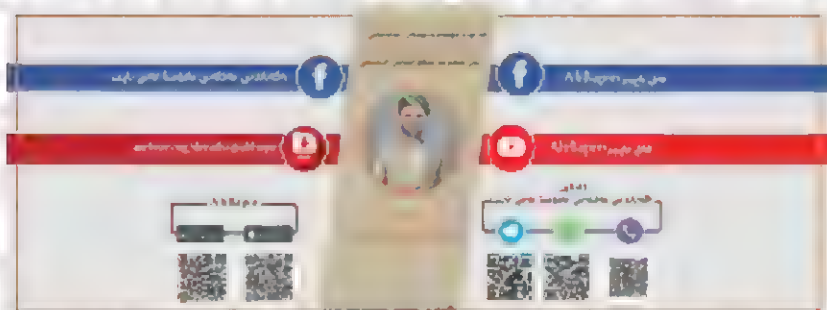
بۆيەش ئەو دەم كرده دەستىيىك، تاكو بزانين و دلىيايىن: كاتىك سەرنجى واقىيى دژوارى ئۆممەتى پىغەمبەر (صلى اللہ علیہ وسلم) دەدەين، ئەو بارودۇخە ناھەموار و نالەبار و پىركىشە و دەرد و ئاشووبە، كە تىيدايە، ئەو واقىيە دژوارەيى ئۆممەت، لەگەل ئەو دەدا، كە خوا بۇيى داناو، زۆر لىك دوورن، ئۆممەت دەيى باشتىرىن كۆمەل يىت لەسەر زەوى و، دەيىت بەلگەي راستىيى ئايىن و بەرنامەيى خوا يىت بۇ مرۇفائەتیی و، دەيىت چاودىر بى بەسەر مرۇفائەتییەو، ئەگەر لايدا، راستى بكاتەو، كەچى ئىستا واقىيەكەي زۆر پىچەوانەيى ئەو دەيە!

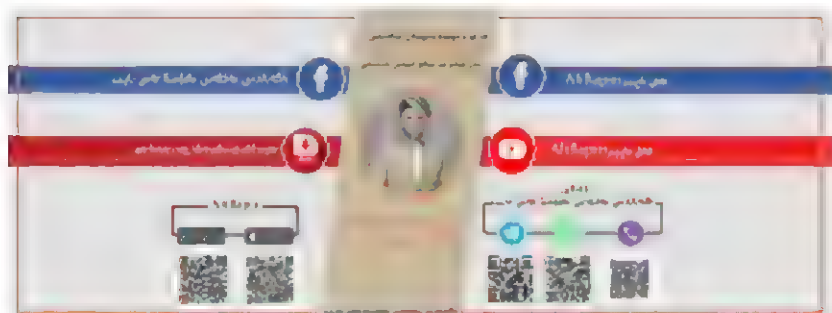

تەۋەرى يەكەم

ۋاقىعى دژۋارى ئۆممەت

بەريزان!

كاتىك سەرنجى واقىيى ئىستاي ئۆممەت (ئۆممەتى ئىسلام)
دەدەين، زۆر شت دەبينىن، وەك ھەلەوپەلە، بگرە لادان و تاوان، بەلام
من پىنچ دىمەنم ھىناون، كە زۆر نمايان و بەرجەستەن:

يەكەم: نەشارەزايى و دواكەوتويى

يەكەك لە زانايانى ھاوچەرخ گوتويەتى: (أمة اقرأ! لا تقرأ)
{ئۆممەتى: بخوینە، ناخوینتەوه}، ئەمە زەقتىن و نمايانترىن حالەتى
نەخۆشییە لە ئۆممەتى پىغەمبەر (محمد)دا (صلی اللہ علیہ وسلم)
كە نەخویندوار و نەشارەزان، بە بەراورد لەگەڵ خەلكى دىكەدا،
ھەلبەتە بە گشتى قسە دەكەين و ھاوكو (فُعْدَل) لەبەرچاو دەگرين.

دووھەم: پەرتەوازەيى و دووبەرەكیى

لە حالێكدا - وەك دوايى باسى دەكەين - ئۆممەت لەسەرى پىوست
كراوە كە يەك ریز بى، يەك دەنگ بى، يەك رەنگ بى، يەك
سەنگ بى، كەچى زۆربەى مسوڵمانان لەسەر ئاستى تاكەكان و
حیزب و رێكخراوەكان و دەولەت و قەوارە سیاسییەكان، ھەر كەسە لە
ئاوازيك دەخوینى و، وەك پىشىنان گوتويانە: كەس لە مەپى كەس
ناخوئى و، كەس بە رەبى كەس ناپوئى و، ھەر كەسە بە شىو و
دۆلێكدا دەروا! مسوڵمانان لەم رۆژگارەدا، ھەزار و يەك رەنگ و
دەنگ و، ھەزار و يەك ناو و عینوانیان ھەن.

سپیەم: ھەژاری و نەداریی و، قەری و پەری و چینیایەتی

لە لایە کەو بە شیکێ زۆری ئۆممەت لە تیکرای و لاتان مسوڵمانانیش دا ھەژار و نەدارە، کەچی ھەندیکیش زۆر لە سەریانەو پڕاوە! واتە ھەم ھالەتی قەری ھەیە کە زۆرینە کە، ھەم ھالەتی پەری ھەیە کە کەمینەو، چینیایەتی کە زۆر خراب ھەیە، لە جیھانی ئیسلامی دا.

چوارەم: بێ دەسەلاتیی و وابەستەیی

ئایا ئیستا کام لە دەولەتانی ئیسلامی توانایەکی وای ھەیە: بتوانی بەرگری لە خۆی بکات، چ جایی بەرگری لە چەوساوانی دنیا بکات! ئۆممەتی پتەمبەر صەلات و سەلامی خۆی لیبێ، ئەرکی سەر شانیەتی کە بەرگری بکات لە ھەر چەوساوەیەک لە ھەر گۆشە و کەناریکی دنیا دا بێت، بە دەقی ئایەت، وەك خۆی دادگەر لە سوورەتی (النساء) دا دەفرموی:

﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا﴾ النساء، ۷۵.

ئەم تەعبیرە: (وما لكم) واتە ئیو چیتانە؟! ئەو پێ دەگوتری: {پرسیارکردنی نەواییلێکەرانە- الإستفهام الإنکاری}.

واتە: ئەو چیتانە؟! بۆچی لە پیناوی خوادا و لە پیناوی چەوسینراوانیکدا ناچەنگن، لە پیاوان و ئافەرەتان و منداڵان کە دەلێن:

پەروردگارمان! لەم ولات و ئاودەدانییە کە خەلکەكەى ستهمكارە،
دەربازمانبکەو، لەلایەن خۆتەووە سەرپەرشتیار و دۆست و ھاوکارێکمان
بۆ بێخسینە.

خوای گەلبی دەکات لە ئۆممەتی پیغمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم)
کە بۆچی لە پیناوی چەوساواندا خەبات ناکەن، کە رزگاریان بکەن
و دەربازیان بکەن؟! کەچی ئیستا مسوڵمانان ھەموویان بۆخۆیان
چەوساوەن و، ئەک بەرەى خەلکیان پێ لە ئاوی دەرنایە، بەلکە
بەرەى خۆشیان کەوتۆتە ئاوی! ئنجا سەرنج بدەن! ئەوێ کە خوا لە
ئیمەى ویستووە چۆنەو، ئەوێ ئیمە پێوێ گرفتارین چۆنە!!

پینچەم: ستهمکاری و خۆسەپاندان

ئیستا زۆلم و ستهمکی زۆر ھەیە لە نێو ئۆممەتی ئیسلامدا،
لەلایەن حوکمرانانەو، لەلایەن دەولەمەندەکانەو، واتە: ئەوانەى
کە دەستپوێشتوون، کە بە پارەى حەرەم و بە دەسەلاتی ساختە
و نا شەرعیی، خۆیان بەسەر خەلک و ولات (عباد و یلاد) دا
سەپاندووە، خێرۆبیرێک کە خوا بۆ ھەموو مەرفەئەکانی رەخساندووە،
بەبێ جیاوازی، وەك فەرموویەتی:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ البقرة-۲۹.

واتە: ئەو (خوا) ئەو کەسەى کە ھەرچی لە زەویدا بەو ھەموواتانی
دروستکردووە.

ئەوان بۆ خۆیان و دەرووبەریان، لە حیزب و خزم و خەلکی وابەستەو
دابەستە، قۆرخیان کردووە!

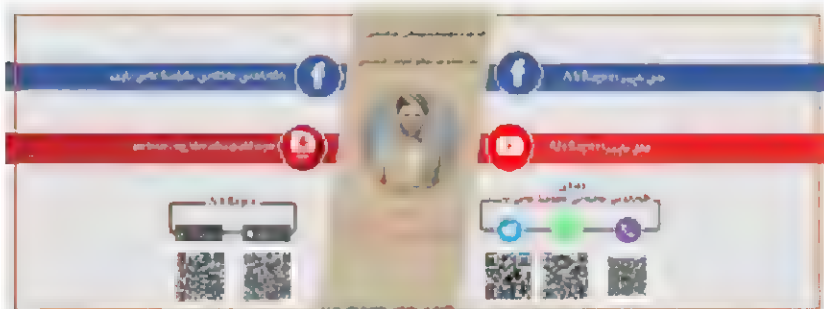

بەرپـۆـزان!

ئەمە واقیعه کەیهو، ویستم دیمەنیکتان بخەمە بەرچاو: کە {واقیعی دژواری ئۆممەت} یانی چی؟ ھەلبەتە من تەنیا لە پینچ بوادا ئەمەم خستە ڕوو، ئەگەرنا دەتوانین سەدان بواری بژمیرین، بەلام پیم وایە ئەم پینچە سەرەکییەکانیان.

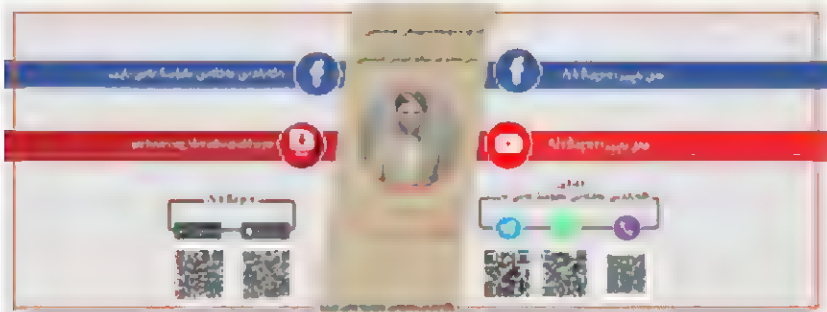

٦٠

هۆکار

بەرپـزان!

بە بۆچوون و تىگەيشتىنى من: ھەموو ھۆكارەكان - ھۆكارەكانى
واقىيى خراب و سەخت و دژوارى ئۆممەت - دېنەو ۋە نۆيەك ھۆكار،
ئەويش بىرىتتە لە دووركەوتنەو ۋە ۋەجىيى و پەيامى خۋاي پەرۋەردگار،
ۋەجىيى و پەيامى خواش، لە قورئان و سوننەتدا بەرجەستەيە، ئىنجا
ئەمە ھەويىيەكە ئاۋى زۆر دەۋى، كە: چۆن ئۆممەتى ئىسلام لە
ئەنجامى دووركەوتنەو ۋە ۋەجىيى و پەيامى خوا و، لە قورئان و
سوننەت، ئەو ھەموو نەھامەتتىيى و ناھەموارييانەي بەسەر ھاتوون؟
بەلام ھەول دەدەم: گوشراۋى شتەكان و خولاسەكەيان و پرووچەكەيان
لە پىنج ھۆكارى بنەپەتتىيى دا، بخەمە پروو.

ھۆكارى يەكەم: نەشارەزايى و دواكەوتوۋىيى فيكرىيى و زانستىيى:

بەرپـزان!

يەكەمىن ھالەتتى نەخۋشىيى و ناخۇش لە ئۆممەتدا، بىرىتتە لە
نەشارەزايى و دواكەوتوۋىيى، نەشارەزايى و دواكەوتوۋىيى لە: پروۋى
زانستىيى و فيكرىيەو، زياتر مەبەستەم ئەوئەيە، چۈنكە مەرۋف كە
ئەھلى عىلم نەبوو و، عەقلەكەي خۋى باش بەكار نەھىنا و، لە
پروۋى فيكرىيەو دواكەوتوۋىيى، لە ھەموو پروۋىيەكى دىكەشەو،
دواكەوتوۋىيى دەيىت، جىاۋازىيى نىۋان مەرۋف و ئازەل چىيە؟ بىگومان
عەقلە، ئىنجا كاتىك مەرۋف عەقلى خۋى بەكار نەھىنا، جىاۋازىيى
چىە لە گەل ئازەل؟ خۋاي پەرۋەردگار دەفەرمۋى:

﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ ﴿١٧٩﴾ الاعراف، ١٧٩.

واتە: زۆریك لە جنین و مروڤمان بۆ دۆزەخ ئامادە كردوون، (بۆچی خوای کاربەجی بۆ ئەوێی داناون؟ لە ئەنجامی ئەوەدا کە ئەوێی مروڤی پێی لە ئاژەل جیا دەکرێتەوە، لە کاریان خستوە، خواش مروڤی بۆیە دروست کردوە، کە مروڤ پێی، ئنجا کاتیك بە ویست و خواستی ئازادانەیی خوێ، خوێ دەکاتە ئاژەل، شایستەیی ئەوەیە سزا بدرێت، خوا ئاژەلەکان ناباتە دۆزەخ، بەلام مروڤەکان کە خوێان دەکەن بە ئاژەل، دەباتە دۆزەخ! لە درێژێ ئایەتە کەدا خوای پەرورەدگار دەفەرموی:} دڵیان {واتە عەقڵیان} هەن، بەلام پێیان تێناگەن، چاویان هەن، بەلام پێیان نابینن و، گویان هەن، بەلام پێی نا بیستن.

{یەکیك بۆی هەیه بلی: ئەدی ئەوەنێ عەقڵیان بەکار دین؟ دەلێن: بەلی، بەلام ئەو عەقڵەیان بەکار ناھینن بە شیوەیەك کە بۆ مروڤ پێویستە، کە ژیاڵیکی مروڤانەیی پێی پرەخسینی و دینداریی و دنیادارییەکی باشی پێبکات، هەروەها دەبینن و دەشبیستن، بەلام دیتن و بیستنیك نا کە تێگەیشتنی لە گەڵدای، دواتر دەفەرموی:} ئەوانە وەك ئاژەلن و لە ئاژەلێش خراپترن، ئەوانە پێی ئاگان.

بۆچی لە ئاژەل خراپترن؟ چونکە ئاژەل ناتوانی ئاژەل نەبێ، بەلام مروڤ دەتوانی ئاژەل نەبێ.

ئنجا لە حالێکدا کە لە رووی فیکرییەو ئەو ئۆممەت ئاوا، با بزاین خۆ لەو بارەو چۆ فەرموو؟

یه که مین ئایه تیک که بۆ پیغه مبهری خاتهم موحه ممه د (صلی الله علیه وسلم) دابه زیوه، که بۆ خۆی نه خوینده وار بووه، خویندن و نووسینی نه بووه، وهك خوا فهرموویه تی:

﴿وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لَا تَرْتَابَ الْمُبْطِلُونَ﴾ (العنکبوت، ۴۸).

واته: تۆ (ئه ی موحه ممه د!) پيش ئەم (قورئان)ه هیچ کتییکت نه خویندۆته وه، به دهستی راستیش هیهچ نه نووسیوه، ئە گه رنا ئەوانه ی له سهری ناهه قن، ده که وتنه دوو دلییه وه.

پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) نه خویندنی هه بووه نه نووسینی هه بووه، ههروه ها شاره زای کتیه پيشووه کانی ش نه بووه، چونکه وشه ی (الأمی) دوو مانای هه ن: یه که م: نه شاره ز له کتیه پيشووه کان، دوو د: نه بوونی خویندن و نووسین، به هه ردوو واتیه که پیغه مبه ر موحه ممه د (صلی الله علیه وسلم) (أمی) بووه، خه لکه که ش زۆریه یان (أمی) بوون، به لام خوای په ره ردگار له یه که مین وشه ی یه که مین ئایه تدا، پیی ده فهرموئی: (اقرأ...) العلق- ۱- بخوینه.

ئنجا با ته ماشایه کی هه رچوار ئایه تی (۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳) ی (البقرة) بکه ین:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً قَالُوْۤا اَجْعَلْ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَیَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَکَ قَالَ اِنِّیْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ﴾ (۳۰) وَعَلَّمَ ءَادَمَ الْاَسْمَآءَ کُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلٰی الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْۢبِئُوْنِیْ بِاَسْمَآءِ هٰۤؤُلَآءِ اِنْ کُنْتُمْ

صَدِيقَيْنِ ﴿٣١﴾ قَالُوا سُبْحَنَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ
الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَتَذَكَّرُ أُنْبِيَائُهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَتَاهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ
قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ
وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ البقرة، ٣٠-٣٣.

واتە: یاد بکەوه! کاتێک پەرورەدگارت بە فریشتانی فەرموو:
(دەمەوێ) جێنشینێک لەسەر زەوی دابنێم، گوتیان: چۆن کەسێک
لەوێ دا دادەنێی کە خراپەکاری تێدا دەکات و خۆنڕێژی دەکات، لە
حالیکیدا کە ئێمە هەمیشە سەرگەرمی بەپاکگرتن و ستایشکردنتین
و بەدوورت دەگرین (لە هەر لەکەو پەلەیهک)؟!

(خوا) فەرموو: ئەوەی من دەیزانم ئێوە نایزان.

{ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي
بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾ } البقرة، ٣١.

ئنجە (خوا) هەموو ناوەکانی فێری ئادەم کرد، دوایی لەسەر فریشتەکان
رایاناندن و فەرموو: ئەگەر راست دەکەن {ئێوە شایستەترن}، ناوی
ئەوانەم پێی بلێن.

{کە بیگومان ئەوانیش نەیانزانن، چونکە خوا فریشتەکانی
بۆ ژێانی سەر زەوی دروست نەکردوون، تاکو توانای ناو لە شت
نانیان پێی بدات، فریشتەکان (مەبرمج) کران، وەک چۆن کۆمپیوتەر
زانباریی دەخێتێت، بەس ئەوە کە خوا فێری کردوون، دەیزانن}

{ قَالُوا سُبْحَنَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ } البقرة، ٣٢.

(فریشتەکان) گوتیان: پاکیی بۆ تۆ، ئەوەی فێرت کردووی،
بەس ئەوە دەزانن، بەدڵنیایی بەس تۆی زانای کارزان.

بەلام مەرۆف دەتوانی ئەوێش کە خوا فیڕی کردووە بیزانی لە پێی
پێغەمبەرەکان و وەحییەو، ھەروەھا دەتوانی خۆشی بەو توانایەکی کە
خوا پێی داو، زۆر شت بزانێ.

ئەجا دوا ئەوێ کە ئادەم دەیتە مامۆستای فریشتەکان، خوا
پەروردگار بە فریشتەکان دەفەرموێ: کەنوشی بۆ بەرن:

{وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا...} البقرة، ۳۴.

یاد بکەو کاتی کە بە فریشتانمان فەرموو: کەنوش بۆ ئادەم بەرن،
یە کسەر کەنوشیان برد.

ئەمە یانی چی؟ یانی: ئەوێ وا دەکات مەرۆف بتوانی لەسەر
زەوی جێنشینی خوا بێ، سەر زەوی ئاوەدان بکاتو، ئەمانەتی
خوا ھەلبگرێ، ژیانیکێ تەندروست و پێک و راست بگوزەری،
ئەوێ کە ئەھلی عیلم بیت، ھەر بۆیەش ئادەم دوا ئەوێ بو بە
مامۆستای فریشتەکان و عیلمیکێ لەلابوو، فریشتەکان لەلایان نەبوو،
ئەجا شایستە ئەو بوو کە فریشتەکان کەنوشی بۆ بەرن، لە راستییدا
کاتی کە مەرۆف دەیتە ئەھلی عیلم، ئەو دەستەمۆ کران و پامکرانە
کە یاسای خوا بە ھەموو گەردووندا، ئێی بە ھەرمەند دەبێ.

وہک خوا (عز و جل) فەرمووێتی: {وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ} {الباقية، ۱۳}.

واتە: ھەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدا (خوا) لەلایەن خۆیەو
بۆ ئێوێ دەستەمۆ کردووە بۆی ملکەچ کردوون، بێگومان لەویدا
نیشانە ھەن بۆ کەسانیک بیری کەنەو.

بەلام کەى مەروڤ لەو بەھەرمەند دەى؟ بىگومان کە بىرىکاتەودە رامىتى و سەرەنجام عىلمى ھەبى، چونکە ئە گەر زانىارى نەبى بە ياسا گەردوونىيەکان و دروستکراوەکان و نەيتىيەکانيان، لىيان بەھەرمەند نابى و، بەبى بەکارھىنانى عەقل و ھوشيشى ناتوانى زانىارو شارەزابى.

ھۆکارى دووھەم: پەرتەوازيى و دووبەرەکى:

خوای پەرورەدگار يەك ناوى لە مسولمانان ناوہ: {هُوَ سَمَّكُمْ الْمُسْلِمِينَ} الحج، ۷۸.

بەلام تەماشای بکەن، ئىستا مسولمانان چەند ناويان ھەن! ئنجا سەربارەش دەمارگىريش بۆ ناوہکان! جارئ شيعە و سوننە {ھەلبەتە وشەى (أهل السنة) وەك ناوى ميژوويى، ئە گەر نا زۆرينەى مسولمانان پىموايە کە نابى جگە لەو ناوہى کە خوا لىي ناو، ناويكى دىکە بەکار بىنن، (مسلمين) مسولمانان} ئنجا ھەر لە نيو بازنەى سوننەدا چەندان ناو، ھەر وەھا لە نيو بازنەى شيعەدا چەندان ناو، کە مەبەستم پىي ئىنتىماى تائيفى و مەزھەبىيە، ئنجا ئىنتىماى حيزبى، ئىنتىماى نەتەوہى، ئىنتىماى جوگرافىي... ھتە. يانى مسولمانان وا پەرژاون، بە شەنە و سىلکەش کۆناکرتەوہ، لە حالیکدا کە خوا يەك ناوى بۆ داناون، لە سوورەتى (الحج)دا دەفەرموي:

{هُوَ سَمَّكُمْ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا} الحج، ۷۸.

واتە: ئەو (خوا) ناوى لىناون مسولمانان لەمەوبەر و لەم (قورئان) ەشدا.

ھەر وەھا لە دوو ئايەت لە قورئاندا خوای بەرزى مەزن ئەھلى ئيمان و ئىسلامى شويتکەوتووى پىغەمبەرانى بە يەك کۆمەل (أمة) داناوہ:

۱- لە سوورەتی (الانبیاء) دا فەرموویەتی:

{إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ} الانبیاء، ۹۲.

سەرەتا خوا (عز و جل) باسی ژمارەیکە لە پیغەمبەرەکان دەکات، سەلامی خویان لیبی، یانی: ئێوە شوێنکەوتە ی ئێوە پیغەمبەرەکان، ئێوە فەرموویەتی: ئێوە کۆمەڵەی ئێوە یەک کۆمەڵە، منیش پەروردگارتانم، بەندایەتی تەنیا بۆ من بکەن.

۲- لە سوورەتی (المؤمنون) دا، خۆی بەخشنە دەفەرموێ:

{وَلَنْ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ} المؤمنون، ۵۲.

ئێرەشدا باسی ژمارەیکە لە پیغەمبەرەکان دەکات، سەلامی خویان لیبی، ئێوە دەفەرموێ: ئێوە کۆمەڵەی ئێوە، یەک کۆمەڵە و منیش پەروردگارتانم، دەجا تەنیا پارێز لەمن بکەن.

مسوڵمانان خۆ ئاوی پێ فەرموون! کەچی ئێوان پەرژوبلاون و، وایان لە خۆیان کردو، کە بە هیچ شتێک کۆ نەکرێنەوه.

ئێوە نەک هەر ئەوەندە، بەڵکو لە دوو ئایەتی قورئاندا، خوا ھەرپەشە ی زۆر قورس لە مسوڵمانان دەکا کە ئەگەر بێت و دینەکیان بەشەش بکەن و، ھەر یەکە ی بەشیکی بگرن، بەشەکانی دیکە ی واز لیبن و، لە ئێوە خۆیاندا ببنە گروپ و تاقمی جوړاوجۆر، ئەوە وەک موشریکەکانیان کردو، و، هیچ فەریان بەسەر خوا و دینەکیەوه نامین، تەماشای بکەن!

۱- خوا لە سوورەتی (الأنعام) دا دەفەر موۆ:

{ إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ } الأنعام، ۱۵۹.

واتە: بە دُنیاوی ئەوانە ی تاینی خۆیانیان بەش بەش کرد، یەکی تەنها لایەنی تەزکیە ی گرتووە، یەکی تەنیا لایەنی فکیری و، یەکی بەس لایەنی جەنگ و، یەکی تەنیا لایەنی سیاسەت... ھەر کامیکیشان ھی خۆی پێ راستە، تۆ هیچ پەيوەندیت پێیانەووە نیه، لێرسینەوێان عایدی خوایهو، دوا ی ھەواییان پێ دەدات، لەبارە ی ئەووە کە دەیانکرد.

ئەمەش ھەرەشە یەکی زۆر گەورە یە!

۲- لە سوورەتی (الروم) یشتا، خوا دەفەر موۆ:

{ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلٌّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فِرْحُونَ ﴿٣٢﴾ } الروم.

واتە: ئە ھاوێش بو خوا دانەران مەبن، ئەوانە ی تاینەکە ی خۆیان بەش بەش کرد و، بوونە تاقم تاقم و، ھەر کۆمەلە ئەوێ کە بوخۆی لەسەر یەتی، دلی پێخۆشە.

یانێ: ھەر کەسە بە یاری خۆی ھەلا دەلی و، ھیچیان دانی خێر بە ھی ئەوێ دیکە دا ناھێنی! بەلی، خوا ئاوا ی فەر موو و ئاوا ھەرەشە ی لێکردوون، کەچی موسولمان ئاوان! بۆیەش گوتمان: ھۆکاری سەرەکی نە ھامەتیی ئۆممەت، بریتیه لە دوورکەوتنەووە لە وەحیی و پەيامی خوا، کە لە قورئان و سوننەتدا بەرجەستە یە.

ھۆکاری سیپەم: ھەژاری و نەداریی و، قژی و پژی و چینیایەتی

دیمەن و تابلۆیەکی دیکە دیژۆ، کە نیشانی نا ھەمواری و دژواری بارودۆخی ئۆممەتە، بریتیە لە ھەژاری و نەداریی لەلایە کەو، بە نسبەت زۆریەتی ئۆممەت و، لە لایەکی دیکەشەوە کەمینیەکی زۆر دەوڵەمەندی لەسەرەو پڕاوی زیندەپۆییکار.

واتە: ھالەتی: قژی و پژی و چینیایەتی.

ئنجبا با سەرەتا باسی ھەژاری و نەداریی بکەین:

خوا لە چەندان ئایەتدا، فرمان بە موسولمانان دەکا کە دەست بجوڵێن، کەسابەت بکەن، لەسەر پێی خۆیان بوەستن و، خاوەنی ئیمکانیەتی خۆیان بن، بۆ وینە:

۱- {هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ ۚ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ} الملك، ۱۵.

واتە: (خوا) ئەو زاتەیە زەوی بۆ دەستەمۆ کردوون {بۆی ڕامکردوون} ئنجبا بە کەلێن و قەدپالەکانیدا برۆن و لە رزقی خوا بخۆن، {واتە: دەبێ بە کەلێن و قەدپالەکانیدا برۆن، بە بەرزیی و نزمییەکانیدا برۆن، ئنجبا رزقتان دەست دەکەوێ، بەلام لە بیرتان نەچی} تەنیا بۆ لای ویش دەچنەو!

ئنجبا ئایا ئەم فرمانەنی خوا: ئیستا موسولمانان جیبەجیبی دەکەن، یان کافرەکان؟! کافرەکان دنیا دەپشکنن، بن زەوی، ژێر دەریاکان، دەچن بۆ ھەوا و کوێ و کوێ، لە راستیییدا ئەوان ئەمەیان

جیبەجیکردو، کەچی دوايش کۆلکە عەلمانىيەك دەلى: مسولمانان بەھۆى دىنەكەيانەوہ دواکەوتوون! ئايا دەزانى دىنەكەيان چى پى گوتوون و ئەوانىش چەندە بە پىچەوانەوہ رەفتارىيان کردوہ؟

۲- خواى پەرورەدگار لە سوورەتى (لقمان)دا، بە ئەھلى ئيمان دەفەرەموى:

{أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَهَرَ وَبَاطِنُهُ} { لقمان، ۲۰.

واتە: ئايا سەرنج نادەن و نابینن! خوا ھەرچى لە ئاسمانەکان و زەویدایە، بۆ ئێوەى دەستەمۆ کردوہو چاکە پەنھان و ئاشکرایەکانى بەسەر ئێوەدا رشتوون!

ئەمە ئەوہ دەگەيەنى: کە مەرۆف دەبى تەماعى ھەبى نەك ھەر لە زەویدا، بەلكو تەماعى ھەبى لە خرۆكەكانى دىكەش دا، لە كەھكەشانەكانىشدا، كە لىيان بەھرەمەند بى! رەنگە كەسانىك ھەبن، ھەر كە دەگوترى: رۆكيتىكيان ھەلداوہ بۆ سەر مەريخ و، دەيانەوى فلان خرۆكەى دىكەش بېشكنن، ھەر لە خووە پى قەلس بن و، ھەستيارىيەك بىانگرى!

۷۲

وہك جارىك مامۆستايەكى دوازدە عىلم، خوا لىي خوشبى وەفاتى کردوہ، باسى چوونە سەر مانگ دەكرا، منىش گوتم: ئاسايە مەرۆف بچىتە سەر مانگ، خوا دەفەرەموى: ھەرچى لە گەردووندا ھەيە بۆم دەستەمۆ کردوون.

ئەويش گوتى: نەخىر ئەوہ راست نىە.

پرسىم ئاخىر بۆچى؟

گوتی: ئاخەر ئەمڕۆ بۆلین: چووینە سەر مانگی، سبەینی دەلین: چووینە سەر رۆژی.

گوتم: مامۆستا! رۆژ ملیۆنان پلە ی فەھرەنھایت گەرمە، ھەر شتێک ئێی نزیک کەوتتەو، دەپرووکینی!

گوتی: نا! دوایی دەلین: چووینە سەر رۆژی.

گوتم: ئنجا چی دەبی؟

گوتی: چۆن! ئاخەر دوایی خوا کوێ بەدەستەو دەمین؟!

ھەلبەتە ئەو کاتە سالانی ھەشتایەکان بوو، بەلام شتێکم لە بارە ی گەردوونناسییەو دەزانی.

گوتم: مامۆستا! ئەو کەھکەشانە ی ئیمە یەکیکە لە ملیۆنان کەھکەشانی دیکە، شایانی باسە: ئیستا زانایان دەلین: دووسەد (۲۰۰) ملیار کەھکەشان لە گەردووندا ھەیەو، ھەندیک دەلین: یەک تریلیۆن واتە: ھەزار ملیارو، ئەم کەھکەشانە ی ئیمەش دەلین: یەک تریلیۆن (۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰) ئەستێرە ی تێدایەو، خۆری ئیمە یەکیکە لە ئەستێرەکانی کەھکەشانی کاکیشان، واتە: یەکیکە ئەو تریلیۆن ئەستێرە، مۆلکی خوا زۆر زۆر فراوانە! ئنجا خوا دەفەرموی: ھەموویم بۆ دەستەمۆ و رامکردوون، ئەمە ئەو دەگەییەن: ئە ی مرۆف! ھەولبەد ئێی بەھرەمەند بی، بە شیوەیک لە شیوەکان، چونکە بۆ تۆ وای ئێکراو، کە بتوانی ئێی بەھرەمەند بی.

ھەرودھا دەربارە ی قریبی و پری و چینایەتییش، خوا بە دەقی ئایەت ھەرامی کردو، کە لە نیو مسوڵماناندا قریبی و پری و

چینایەتی ھەبێ، زۆربە قەربن و، ھەندیک پەربن! بۆ وینە: خوا لە سوورەتی (الحشر) دا دەفەرموێ:

{ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ } الحشر، ۷.

باسی دابەش کردنی (قِيَّ) دەکا دوایی دەفەرموێ: خوا بۆیە وا دابەشی کردو، تاكو سەرۆت و سامان، لە دەستی دەولەمەندەكانتاندا كورت ھەلنەیت.

كەواتە: ئەوێ كە ئیستا دەبینین، ئەو پێنج شەش ملیۆن خەلكە لە ھەری كوردستاندا، خەلكێكی كەمین، كەچی دەلێن: چەندان ملیاردلیری تێدان، ھالی زۆربە خەلكیش دەبینین چۆنە! ئەو خۆی ھالەتێكی ناھەرییەو، پێك لە گەل ئایەتی خوادا تێك دەگیرێ.

۷۴

لە صەحیحی بوخاری و موسلیم دا ھاتو، كە پۆژێك كۆمەلێك لە یەمەنەو دەین بۆ خزمەت پێغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم)، خەلكێك دەبن، زۆر ھەزار و نەدار و بەرگ شە و برسی و، پرووت و پەجال، پێغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم) كە تەماشایان دەكات، زۆر كارتێكراو دەبێ و ناڕەحەت دەبێ، دوایی دەفەرموێ: (مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلٌ ظَهَرَ، فَلْيُعْذِرْ بِهِ عَلَى مَنْ لَا ظَهَرَ لَهُ، وَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ فَضْلٌ زَادَ، فَلْيُعْذِرْ بِهِ عَلَى مَنْ لَا زَادَ لَهُ...) (۱)

پێغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمووی: كێ و لاخی زیادێ پێی، با بیداتە ئەو كەسە كە و لاخی پێ نیەو، كێ خواردنی زیادێ پێی، با بیداتە ئەوانە كە خواردنیان پێ نیە.

(۱) (۱) رواد البخاری: ۱۱۳۱۱ = ورواد مسلم: ۱۷۲۸.

گێڕەردووە (راوی) دەڵێ: بەوجۆرە پێغەمبەری خوا ھەموو جۆرەکانی مالا و سامانی باس کردن، ھەتا ئیمە دُنیا بووین، کە هیچ کام لە ئیمە بوو نیه، شتی زیادی لەلا بێت و، لەو لاشەوہ ھەژاریک و نەداریک و پەککەوتەیک ھەبێ.

پێغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم) بە کردووە وای کردووە، ئەگەر خەلکیک ھەبێ بە تیۆریی باسی بکا!

ھەروەھا لە صەحیحی بوخاری و موسلیم دا ھاتوہ دەربارە زەکات، دەفەرموی: (تُؤَخَذُ مِنْ أَغْنِيائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ)^(١)، واتە: لە دەولەمەندەکانیان وەردەگیرێ و دەدرێتەوہ بە ھەژارەکان! کەچی ئیستا پێچەوانە کراوەتەوہ: سەرۆت و سامان لە فەقیران وەردەگیرێ و دەدرێتە دەولەمەندەکان! پێچەوانە ی ئەوہی کە پێغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم) فەرموویەتی! کەواتە راستە دوورکەوتنەوہمان لە وەحیی و پیامی خوا، بەو دەردە بردووی، لە پروی ئابووری و ژیان و گوزەرانیوہ.

(١) (١) رواہ البخاری: ١٤٩٦ و موسلیم: ٢٥٨٣.

ھۆکاری چوارەم: بئ دەسەلاتیی و وابەستەیی :

خوای پەروردگار لە سوورەتی (المنافقون)دا، دەفەرموی:

{وَاللَّهُ الْعَزِيزُ الرَّسُولُ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ} المنافقون، ۸.

وشەي: (عزە) لە زمانی عەرەبیدا دەلی: {العزە هي الحالة التي تجعل صاحبها لا يُغلب} (۱)، واتە: عیززەت: ئەو حالەتەیه کە وا لە خاوەنەکە دەکات، کەس بە سەریدا زāl نەبێ، یانی: بالادەستی. واتە: عیززەت هی خواوە، هی پیغەمبەری خواوە، هی بروادارانە.

هەروەها لە سوورەتی (الفاطر)دا دەفەرموی:

{مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ} الفاطر، ۱۰.

واتە: کێ بالادەستی و بەرزیی دەوێ، بالادەستی هەمووی لە لای خواوە، {چۆنی و دەدەست یێنین؟} وشەي پاک و چاک {الکلم الطیب} خوا بەیە کەرتن (توحید) {بۆ لای وی (خوا) بەرز دەبێتەو. {یانێ: بەو وشەیه ئەو عیززەتە لە لای خواوە و دەدەست دی}، ئەو وشەیه ش (ئەو تەوحیدەش) کردووی چاک بەرزێ دەکاتەو.

ئەگەر نا هەزار جار بایی: (لا اله الا الله)، ئەگەر لە ژیاوندای تەرجمەي نەکەي بە کردووە، لەلای خوا بایی پوولیکە! کەواتە: ئەگەر مسوولمانان ئەهلی تەوحید بن، خواپەرستی بەراستی بن،

(۱) مفردات ألفاظ القرآن، راغب الأصفهاني، ص ۵۶۳، دار القلم، دار الشامیة،

خاوەنی عیززەت دەبن، ئەمە لە سەداسەد وایە! کێ لە بەرانبەر پارەیی حەرپامی دەولەمەندییدا خۆی دەدۆڕێت؟ کێ لە بەرانبەر دەسلالەتی ساختەیی ستەمکاریک و خۆسەپیییدا، خۆی بەچووک دەنویت؟ کەسێک کە ئەهلی ئیمان و تەوحید نەبێ، کەسێک کە پەیوەندیی بە خواوە نەبێ، تەماشابکەن خوشک و برایانی بەرپێژ! جادووگەرەکان، کە فیرعەون هینانی بۆ دژایەتیی کردنی موسا، سەلامی خوا لەسەر موسا و ھاروونی برای بێ، پێش ئەوەی ببەن ئەهلی ئیمان و تەوحید، چییان دەگوت؟

{ وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ } ١١٣ { قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لِمِنَ الْمُقْرِبِينَ } ١١٤ { الأعراف.

واتە: جادووگەرەکان ھاتنە لای فیرعەون گوتیان: ئایا کرێمان دەدەیت ئەگەر ئێمە زāl بووین؟ پاداشتمان دەدەیت؟ (فیرعەون) گوتی: بەلێ! بەلێ! زۆریش لە خۆمستان وەزیک دەخەم!

پێش ئەوەی ئەهلی ئیمان بن، ئاوا بۆ تۆزە تەماعێک ماستاویان بۆ فیرعەون دەکرد، بەلام دواي ئەوەی بوونە ئەهلی ئیمان، چییان لێھات؟ کو دەتایان بەسەرداھات! گۆرانکارییەکی سەدوھەشتا (١٨٠) پلەبیان بەسەردا ھات و بوونە کەسایەتییەکی دی و مرقۆشکی دی، کە خاوەنی ئەوپەڕی عیززەت و ئازایەتیی و دەمار و ئازادیی بێ! کاتیەک فیرعەون ھەرەشەیان لێدەکات، وەک لە سوورەتی (طە)دا ھاتو: ١

{ فَلَا قُطْعَبَ أَيْدِيكُمْ وَأُزِجْلَكُمْ مِّنْ خَلْفٍ وَلَا أَصْلَبَتْكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَنَعْلَمَنَّ إِنَّا أَشَدُّ عَذَابًا وَأَنفَى } طە، ٧١.

واتە: (فیرعەون گوتی:) بەدڵنیایی دەستی راست و پێی چەپتان دەپرەم و، بە گۆلۆفکی دار خورماوە ھەڵتان دەواسم {بۆ ئەوێ بە ئەشکەنجەووە وردە وردە خۆتە کەتان تێدا نەمیێ و بمرن}، ئنجا ئەوکاتە بۆتان دەر دەکەوی {من و موسا} کامەمان سزایە کەمان توندترە!

ئەوان چییان گوت؟

{ قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْآيَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا } طە، ۷۲.

گوتیان ھەرگیز تۆ ھەڵنا بژێرین، {بە ھەر شەتەو، بە تەماعتەو،} بەسەر ئەو بەلگە پۆشنانەدا کە لە خواوە بۆمان ھاتوون {بە موسادا}، ھەرچی لە دەستت دێ بیکە، چونکە ھەرچی دەیکە، لە چوارچۆدی ئەم ژيانە دنیاویەدا دەیکە.

خۆشەویستەکانم! ئەگەر ئینسان برۆی بە پۆژی دوایی بچ، نایبەتە کۆیلە ژيانی دنیا، ھەر بۆیە (ربعی بن عامر) نوێنەری سوپای مسوڵمانان، کاتێ دەچی بۆ لای (پۆستەم) فەرماندە سوپای فارس، دەلی: بۆچی ھاتوون؟ ئەویش لە وەلامدا سێ شتان دەلی، تەماشای بکەن ئەوانە چەند چاک لە ئیسلام تێگەشتوون! ئەگەر بە مسوڵمانێکی ئەم پۆژگارە گوتبایە، بە مەلایەک، بە بانگخواریک^(۱)، بە شیخیک، دەیکوت: وەرە با پێت بێم: شەش پایە ئیمان و، پێنج پایە ئیسلام، ئەو یازدە (۱۱)، ئنجا ئەو دەش لیستی ھەرپام و ھەڵەکان! بەلام ئەو ھەموو ئیسلامی بۆ لە سێ وشەدا

(۱) وشە (بانگخواری) بۆ (داعی) پێ ھەڵیە و راست وایە بگوترێ: (بانگەواز کار)، بەلام بۆیە بە کارم ھێنا چونکە زۆر بارە.

خولاسە دەكاتەموو دەلى: (نحن قوم ابتعثنا الله لنخرج من شاء من عباده، من عبادة العباد إلى عبادة الله، ومن ضيق الدنيا إلى سعة الدنيا والآخرة، ومن جور الأديان إلى عدل الإسلام).^(۱)

واتە: ئىمە كۆمەلىكىن، خوا ناردووينى، تاكو ھەر كەسىك كە خوا بىھەوى، {ھەموو شتى دەبەستەنەو بە ويستى خواو، دەنا مروۋەكان بە ويستى خويان مسولمان دەبن يان نابن، بەلام وەك ئەدەب لە گەل خوادا، ئە گەر ئەو نەيەوى، ھىچ شتىك نابى}، لە كۆيلايەتتى مروۋەكان دەرى بىتىن بۆ بەندايەتتى بۆ خوا. {كەى ئىنسان ئازاد دەبى و دەرياز دەبى؟ كاتىك بەندەى خوا بى، ئىنسان تاكو نەبىتە بەندەى خوا، ھەر لە كۆيلايەتتى كەو بۆ كۆيلايەتتى كەى دىكە دەروا!} ھەروەھا لە تەسكىي دنيا بۆ فراوانىي دنيا و قىامەت {دنيا زۆر بەرتەسكە، ئە گەر ژيان ھەر ئەو شەست ھەفتا سالا بى، زۆر كەمە! بۆيە من گلەيى لە خەلكى بىدىن ناكەم، كە دەبىتە كۆيلە و خوى دەفرۆشى، لەو پرووۋە گلەيى لى ناكەم، كە تەنيا ژيانى دنيا شك دەبات، دەلى: ھەرچۆنىك بى، با ئە گەر بەسەر شوپى و بە زەبوونىش بى، چوار پارووى خۆشم دەستكەون! بەلام بەراستىي مسولمانىك برىواى بە پۆزى دوايى بى، بۆ دوو ھەناسە ژيانى دنيا و تۆزىك لەزەتى كاتىي، خوى زەبوون و زەلەل بىكات، بەراستىي زۆر بى عەقلە! ئە گەرنا باباى بىدىن شتىكى مەنطىقىي دەكا، دەلى: ھەر ئەم دنيايە شك دەبەم و، لە پشت ئەوۋە ھىچى دىكە شك نابەم و، ھەركات مردم، دەبەم بەردى بن گۆمى و، ھەموو شتىك لە دەست دەدەم}.

(۱) تاريخ الأمم والملوك للطبري/ ج ۲، ص ۱۰۷، ۱۰۸، ھەروەھا برىوانە: البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۴۹-۵۳، ديسان برىوانە: الكامل في التاريخ لابن الاثير، ج ۲، ص ۴۶۳، ۴۶۴.

دوایی ربیعی کۆری عامیر دەلی: ھەروەھا دەربازیان بکەین لە
ستەمی پێچکە و بەرنامەکان بۆ دادگەری ئیسلام.

دادگەری پەها تەنها لە بەرنامەی خوادا ھەیە، لەبەر چۆ؟
چونکە ئیسلام ئایینی خواپە، خواش پەرگەزی نیە، بۆیە: نێرە
یان مێیە، بۆیە پیاوسالاری و ژن سالاری لە دینی خوادا نیە،
شەریعت سالاری ھەیە، پاشان: خوا لایەنگیری نیە بە لای
دەوڵەمەنددا، یان بە لای ھەژاردا، ئەگەر دەوڵەمەند لەسەر ھەق
بێ و، مالاھەکی بە ھەلالی پەیدا کردبێ و، پەنجی دابی، باشترە
لە فەقیریەک کە بەھۆی تەمبەلییەو فەقیر بوو، خۆی دادگەر،
ھەمیشە لایەنگیری بەلای ھەق دا ھەیە. ھەروەھا، خوا نەتەوہیەکی
نیە، تاكو لایەنگیری نەتەوہیەکی دیاریکراو بکات و، پەنجیکی نیە،
تاكو بەلای پەنجیکدا دایشکینی! خۆی پەروردار و بەدینھێنەری
ھەموو لایەکە، بۆیە ئایینەکی دادگەری پەهای تێدایە.

ئەجا سەبارەت بە وابەستەیی و سەر بەملاو بەولا بوون، ئیستا
دەوڵەتییکی مەسولماننشینت دەستناکەوی، کە سەر بە لایەک نەبێ،
ئەوانەش کە سەر بە لایەک نەبن، بەسەختیی دژایەتی دەکڕن و
ئابلووقە دەدرێن، بەلام خوا لە سوورەتی (النساء) دا دەفەرموی:
{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
أُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا اللَّهَ عَالِيَكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا} النساء، ۱۴۴.

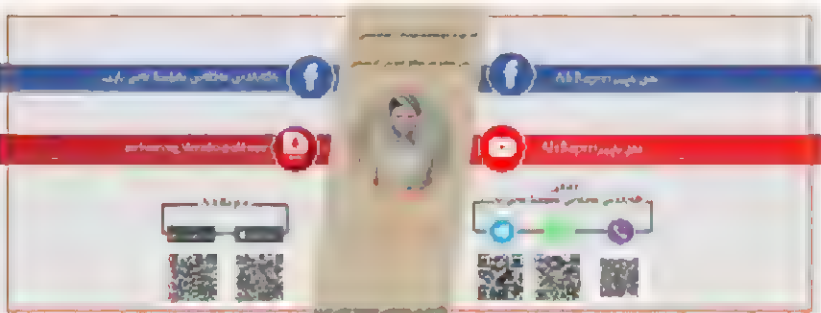
ئەي ئەوانەي بڕواتان ھێناو! کافرەکان لە جیاتی ئیمانداران
مەکەنە دۆست و پشتیوانی خۆتان، ئایا دەتانەوی بەلگەیکە
ئاشکرا بۆ خوا لەسەر خۆتان پەیدا بکەن!!

ھەرودھا لە سوورپەتی (آل عمران) دا خۆی پەروردگار دەفەرموێ:

{لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ} آل عمران، ۲۸.

واتە: برۆاداران نابێ کافران بکەنە دۆست و پشتیوانی خۆیان
لە جیاتنی ئیمانداران و، ھەر کەسیک و ابکات، ھیچ پەیوەندیی بە
خواوە نامیێ! ناتوانی بلی من بەندەي خوا، لەولاشەو: سەر بە
دوژمنان و ناحەزانێ خوا بێ، ئەگەر جوولەکەن ئەگەر نەصرانیین،
ئەگەر ئەمریکایە، ئەگەر رووسیایە، ئەگەر شەرقتە، ئەگەر غەربە،
ئەھلی ئیمان دەبێ تەنیا دلی لەگەڵ ئەھلی ئیماندا بپشکوێ، دلی
تەنیا بەوان خۆش بێ، ھەلبەتە ئەوێش مانای وانیه کە ھەرچی
کافرە دژی بێ، بەلکو موسولمان لەگەڵ ھەرچی مەوۆقە لەسەر ئەم
زەویيە، دەبێ چاکە بکات و، دادگەر بێ، جگە لەوانەي کە چاویان
لە زولم و خۆسەپاندن و قۆرخکارییە و، چاویان لە بردنی خیر و بیری
ولاتانی موسولمانانە بە تالان.

ھۆکاری پېنجەم: سەتەمکاری و خۆسەپاندن

دیمەنی سەتەمکاری و خۆسەپاندن لە نۆ ئۆممەتدا زۆر زەقەو، بە دەگمەن ولاتیتەت دەست دەکەوێ وەک خوا فەرموویەتی: کاروباریان بە راپۆرت لەبەییناندا: (أمرهم شوری بینهم) الشوری-۳۸، کرایتە بناغە، کە لە ئیسلامدا بەس ئەو بناغە حوکمرانییە، لە ئیسلامدا دەسلەلات ھی خەلکەو، خوا لە ھەموو دواندەکانیدا، پرووی لە خەلکە: {یا ایھا الناس، یا بنی آدم، یا ایھا الإنسان، یا ایھا الذین آمنوا}، یەك جاریش خوا نەیفەرمووە: {یا ایھا العلماء}، یان {یا ایھا المشایخ، یا ایھا المسؤولون}، دەسلەلات ھی خەلکەو، کاتیک ولاتیک بە باشیی ئیدارە دەکریت، کە خەلک خۆیان شەریعەتی خوا بەسەر خۆیاندا پیادەبکەن، بەرپرسیانی خۆیان دابنن، لێپرسینەویان لە گەل دا بکەن و، چاودیریان بکەن و، کاتیک کە راست نەبوونەو، لاشیان بدەن. ئەمە حالەتی تەندروستە، ئیدی کە دوايی خەلک دێ ئا ئەوێ گوتمان بە ناوی (دیموکراسیی) یەو بە ئیمە دەفرۆشی، راست نیە، چونکە کاکل و جەوھەری دیموکراسیی زۆر کۆنترە ئەوێ کە لە یۆنان ھەبوو، من لە ھەندیک لە کتیبەکاندا باسم کردو: کە خۆی پەرەدگار ھەموو مەزھەکان عەقل و فیتەرەتیک پێدان، دەزانن کە دەسلەلات و سامان، ئەگەر ھی خەلک بن بە گشتی، {کە ھی خەلک لە ئەسلدا}، حالەتی کۆمەلگا تەندروستتر دەبێ، بۆیە خوا وشە دەستاو دەستکردن (مداولە) ی لە قورئاندا، بۆ ئەم دوو بەکار ھێناوە:

أ- بە نسبەت دەسلەلاتەو، دەفرموی: {وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا يَبْنَئُ النَّاسُ} ال عمران، ۱۴۰.

واتە: ئەم رۆژانە دەستاودەست بێ دەکەین لەنیو خەڵکدا.

ئەمە ئەویە کە ئیستا پێی دەگوتری: دەستاودەستکردنی دەسەلات.

ب- بە نسیبەت سامانیشتەو، دەفەرموی: **{كَلَّا يَكُونُ دُولُهُ بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ}** {الحشر، ۷}.

واتە: بۆ ئەوێ (سامان) تەنیا لە دەستی دەوڵەمەندەکانتاندا نەبێ، بەلکو، بگەرێ و گەردش بکا و قۆرخ نەکری.

ئیستاش با لەبارەى ستمى سیاسى و خۆسەپاندنەو، سەرنجى چەند ئایەتیەک بدەین:

(۱) تەماشایە بکەن! خوا لە بارەى ستمەوێ چى دەفەرموی لە سوورەتى (هود)دا: **{أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ}** {هود، ۱۸}.

واتە: ئاگادار بن! نەفرینی خوا لە ستمکاران.

ئىجا ئەوەتان لە بیر بێ، دواى پێتان دەئیم: کە ئەوێ چى لەسەر بنیات دەنری؟

(۲) لە سوورەتى (البقرة)شدا خوا دەفەرموی: **{إِنَّا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ}** {البقرة، ۱۲۴}.

واتە: ستمکاران پەیمانى من نایانگرتتەو {کە بىنە پێشەواو ھوكمراڤ}.

کاتێک خوا ئەوێ فەرموو، کە ئیبراھیم سەلامى خوا لیبی، خوا کردى بە پێشەواى مەروفاى تەبى، ئەویش داواى کرد لە وەجە کەیشیدا پێشەواى تەبى بەردەوام بێ:

{وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ} البقرة، ۱۲۴.

واتە: یادبکەو! کاتیک ئیبراھیم پەرورەدگاری بە چەند وشە (ئەرك) نیک تاقیبرکردو، ئەویش تەواوی کردن، (خوا) فەرمووی: دەتکەمە پێشەوا بۆ خەڵک، پرسى: ئەدى لە وەچەکەم {ئەوانیش دەکەى بە پێشەوا}؟ (خوا) فەرمووی: ئەوێ ستمکار بێت پەیمانی من نایگریتەو.

۳) لە سوورەتی (الشوری)دا، خوا دیاری کردووە کە دەبێ کاروباری کۆمەڵگا و ولات بەراوی بەرپۆبەری، وشەى (أمر) لە قورئاندا بۆ زانیاریتان واتە: کاروباری سیاسى بە پلەى یەکەم، ئنجا خوا (شوری) ی کردۆتە بناغەى کۆمەڵ و کۆمەڵگای مسوولمان و فەرموویەتی:

{وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ يَتَّبِعُونَ} شوری، ۳۸.

۴) خوا لە قورئاندا زۆر زەمى فیرەون دەکات و، بەسەرھاتی، کە لەنیو بەسەرھاتەکاندا زۆرتەین پانتایی قورئانی داگرتی، بەسەرھاتی موسا و ھاروونی براھەتی، سەلامى خویان لیبی، لەگەڵ فیرەون و قاروون و ھاماندا، ئەم سێ کوچکە، لە سوورەتی (القصص)دا خوا دەفەرموێ:

{إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ} القصص، ۴.

واتە: فیرەون لە زویدا خۆی بەرز کردو، {واتە: ملھووی کرد، خەڵکە کەشی بەشەش کرد، {تییکی بەردان، هەندیکى دەچەوساندنەو:

نێرینهکانی سەردەبرین و مێینەکانی دەھێشتنەو، بەراستی ئێو لە تێکدەران و خراپەکاران بوو.

بۆچی خوا دەفەرموی: لەعنەتی خوا لە زالمەن؟ ھەروھا دەفەرموی: پەیمانێکی من زالمەن ناگیرێتەو؟ ھەروھا دەفەرموی: کاروباری مسوڵمانان دەبێ بە پراوێژ بێ؟ ئنجا بۆچی خۆی کارزان ھێندە زەم و سەرزەنشتی فیرعەون دەکا؟ کەچی بە عەکسەو، لە سوورەتی (النمل)دا، خوا مەدحی شارژنی سەبەء دەکات و دەفەرموی:

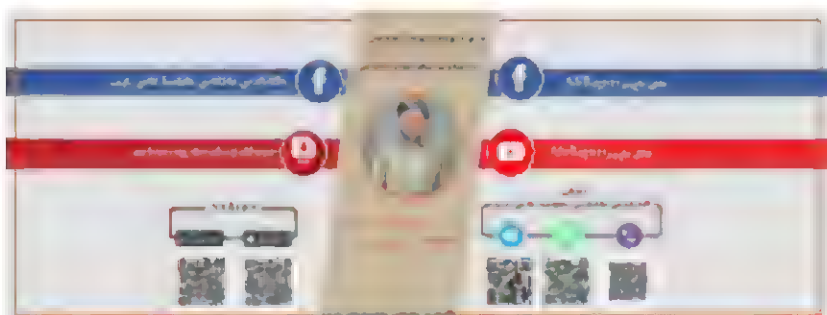
{قَالَتَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُوْا إِلَيَّ الْكَيْبُ كَرِيْمٌ ﴿٢٩﴾ إِنَّهُمْ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَا تَعْلَمُوْنَ عَلَىٰ وَثُتِي مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَتَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُوْا أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُوْا ﴿٣٢﴾} النمل.

واتە: شارژن گوتی: ئێی بریاربەدەستان! من نامەیهکی بەپێژم بۆ ھاتو (نیوەرۆکەکی ئاویە): ئەم (نامەی)ە لە سولەیمانیانەو، بەناوی خۆی بەبەزەیی بەخشنە، خۆتانم لە بەرانبەردا بە بەرز مەگرن و بە ئاشتییانە وەرنە لام، گوتی: ئێی مەجلیس، پیاو ماقوولان! رای خۆتانم پێ بلێن، هیچ بریارێک نادەم، تاکو ئێو رای خۆتانم پێ نەلێن.

ئا ئێو جەوھەری بەکەلکھاتووی دیموکراسییە، خوا ئاوا مەدحی ئێو شارژنە دەکا، ئێو ھەموو زەمەیی فیرعەونیەش دەکات، تاکو چاک چاک ھالیمان بکات، کە دژی خۆسەپاندن و ستەمی سیاسییەو، پراوێژ و دادگری پێ پەسەند و چاکە، کەچی تەماشای بکەن! ھەرچی حوکمرانی ئەم ولاتە مسوڵماننشینانە، ھەموویان وەک فیرعەون دەکەن و، ھیچیان وەک شارژنە ناکەن، کە خوا مەدحی

کردو، ئافرىدە ئىك ئەگەر بىگەرپىتەو بۆ راي خەلک، مەدھىراو
لە شەرىعەتدا، بەلام پىاويک ئەگەر نەگەرپىتەو بۆ راي خەلک،
زەمکراو، کەچى تەماشى ھوکى مىراتىي و بنەمالەيى
و ەسکەرتارىي و خۆسەپىنى لە دەولەتانى کەنداو و دەلەتانى
ەدرەيى بە ناوى ئىسلامەو، بکەن، ئىجا سەربارى ھەموو خەمان،
کۆلکە ەلمانىيەکانى خۆشمان وادەزان: ئىسلام ئاوايە! بەلکى کاتىک
سەرنجى واقىيى ئۆممەت دەدەين، لەگەل ئەودا کە خوا فەرمانى
پىکردووين، رىک پىچەوانەي يەکدييان دەبينين، کە من ئەم پىنج
بوارەم بە نمونە ھىنانەو.

بەرجه سته بوونی دوورکە و تنه وه له وه حیی، له جهوت دەرھاویشتهی
سەرەکییدا:

ئىجا با تەماشای ھەندىك شتى دىكە بکەين، بەرجه سته بوونی
له وه حیی دوورکە و تنه وه، دەتوانین له جهوت دیاردەدا، بە کورتیی
باس بکەين:

یەگەم: نەبوونی بوونناسییەکی ئیسلامی روون و درەوشاوه:

زۆر جار کە باسی ئیسلام دەکړئ، سەرەتا باسی ئیمان و عەقیدە
دەکړئ، بەلام له راستییدا دەبێ بگەرێنەو ھەنگاویك پێشتر، بۆ
بوونناسیی. ئەوێ کە بە ھەلە دەگوترێ: جیھانبینی و دنیابینی،
چونکە ئەگەر مانای ئۆنتۆلۆجی (Ontology) بێ {علم الوجود}
یان {معرفة الوجود}، وشەى بوون (وجود) ھەم بەدیھیتەر (خالق) ھەم
بەدیھیتراو (مخلوق) یش دەگرێتەو، بەلام کە دەلێ: {دنیابینی}،
ھەر ئێرە دەگرێتەو، مانای ئەم وشە کوردییە، بچووکترە لەو کە
جیگای مانای {ئۆنتۆلۆجی} تیدا بیستەو.

ئیمان و عەقیدەش، بۆ زانیاریتان! لەسەر بناغەى بوونناسیی بنیات
دەنرێ: مەروۇف چۆن خوا دەناسی؟ چۆن ئەم گەردوونە دەناسی؟
چۆن ژيان دەبینی؟ لێرەو ئیمان و عەقیدە، بناغەى ھەلدەچنرێ،
زۆر بەزدیم بە کەسانیکدا دێ، کە بە حیساب ئیمان و عەقیدەى
ئىسلامی دەخوینن، ھیچ لە {بوونناسی} نازان و یەكسەر دەچن لە
کۆیو دەست پێدەکەن؟ لە (کتاب التوحید) (محمد بن عبدالوهاب)
دەو، ئەویش تەوھید بە شیوہیەکی ھەلێزکاو، ئىجا ھەیە وادەزانێ

کە ئەو نامیلکەییە خۆی، تازە تەواو گەیشتۆتە لووتکە! بەلام وانیە، بۆچی؟ چونکە: سێزدە سالان قورپان لە مەککەدا ھاوتۆتە خوارو، دوو لەسەر سێ قورپان، ھەمووی باسی ناساندنی خوا: پەرورەدگارێتی خوا، بەدیھێنەراییەتی خوا، خاوەندارێتی خوا، ناو و سیفەتەکانی خوا، پاشان ناز و نیعمەتەکانی خوا، ئنجا باسی ژیان و بەسەرھاتی پیغەمبەرەکان و، باسی مەرۆف و حیکمەتی بوونی و، باسی ڕوشت و بەھا بەرزەکان و... ھتد. کە ئەوانە ھەموویان موفەررەدەکانی بوونناسین، ئنجا کە مەرۆف بە راستیی خۆی و خواي ناسی و، گەردوونی ناسی و، دنیا و دواپۆزی ناسی، ئەوکات دەنگونجی ئیمان و عەقیدەکی راست و دروستی ھەبێ، ئەگەرنا تەنیا بەوئەندە کە: مەچۆ لە قەبر مەپارێت! ئیمان و عەقیدە بەوئەندە نایەتە دی، کابرا لە خاوەن قەبر ناپارێتەو، بەلام دوایی دەبێتە کۆیلە خاوەن قەصر! چەند مەلا و واعیز و ئەھلی فەتواتان پێ شک دێن، بوون بە کۆیلە خاوەن قەصر! بۆچی؟ چونکە بناغەکیان تەواو نیە! من لە تەراویحی مزگەوتی حەرام دا دەبینم: نیو سەعات سێ چارەگ دوعا دەکەن، کە ھەندێک مەلای خۆشان لاسایی دەکەنەو، باسی بەرپر و بەحر! باسی شەرق و غەرب! خوا! ھەرچی کافرە بیکوژە، ژنیان بیوژن بکە، منداڵیان ھەتیو بکە، ولاتیان کاول بکە! کە ئەو دوعایانە ھەموویان ناشەرعیین، پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) ھەرگیز دوعای وای نەکردو! ئنجا دەبینین ئەو ھەموو دوعایانە دەکرێن، ئەو خەڵکە ھەمووی بن ھەنگلی دەتەزێ و لاقی شل دەبن، دوایش کافر ھەر ملیان ئەستور دەبێ و مسوڵمانیش ھەر زیاتر مالدیان وێران دەبێ! کەواتە: دیارە ئەو دوعایانە ھیچیان قبوڵ نین، ئنجا لە راستییدا پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) ھیچ دوعایەکی

نەکردووە لە خولەکی تێپەڕی، بەلێ دووعای زۆر دووبارە کردۆتەووە، جاری وابوو ئەیتیکێ تاکو بەیانێ خویندووە، بەلام هیچ دووعایەکی نەخویندووە هەشت نۆ دە لاپەرە بێ! بەپێزان! ھۆکاری ئەمە ئەوێە کە تۆ بواری کاری سیاسیی ئە، کە حیزب دروست بکە، بگرە پێی خوێشانندان ئە، پێی مانگرتن ئە، پێی رەخنەگرتن ئە لە دەسلەلات، دەسلەلاتیش لە جیاتێ (أمرهم شوری بینهم) کردوویەتی بە: (أمرهم شوربة بینهم)! ھەموو شتیکی بوخۆی و بنەمالەکی قورخ کردووە، کابرا هیچ مەجالێکی ئە، بۆیە دێ ھەموو تینی خۆی لە دووعایان کردووە!! بەلام بێگومان دووعا لە جێی خۆیدا، شتی دیکەش لە جێی خۆیدا، پۆلی خۆیان دەگیرن.

دووم: خلتە کەوتنە گەل ئیمان و، ئاویتە بوونی شیرک لەگەل تەنیا خواپەرستی (توحید)دا:

ئەگەر تەماشای حالی مسوڵمانان بکەین، زۆر بە ئاشکرا دەبینین، کە خلتەو خالیکی زۆر کەوتۆتە گەل ئیمانیان و، ژەنگ و ژاری گەلیک جوورە شیرک، ئاویتە خۆبەیه کگرتن (توحید)ەکیان بوووە، فەرماشتی خوا:

{ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ } یوسف.

واتە: زۆربەیەیان پڕوا بەخوا ناھێنن، مەگەر لە حالەتی ھاوبەش بۆدانانی دا، بەسەر زۆریکیان دا دەچەسپێ!

ھەلبەتە پیغەمبەرانی خواش سەلات و سەلامی خویان لێی، ھەموویان بۆ ئەو ھاتوون کە بەس خوا پەرستری، ئنجا خواپەرستی

یانى چى؟ واتە: تەنیا خوا بەرزترین بى، خوشەويستترین بى، گەورەترین بى، مل بۆ كەچكراوترين بى، پشت پېشەستراوترين بى، لە ھەموو ڕوويەكەوہ خوا لە سەرى سەرەوہ بى! بەلام تۆ كە تەماشای حال و واقیعی بەشێك، بگەر زۆرێك لە مسوڵمانان دەكەى، ئایا خوايان لە سەرى سەرەوہ و لە لووتكەدا داناو؟ ياخود دواى ھەمووشتيك، ئنجا حيساب بۆ خواى پەرەردگار دەكەن؟

سێيەم: بواری ڕووحى و ڕەوشت و ئاكار

ئەگەر لە بواری ڕووحى و ڕەوشت و ئاكاردا، تەماشای حال و واقیعی مسوڵمانان بكەين، دەبينين: دووركەوتنەوہ لە وەحى، لەمەشدا زۆر بەرجەستەيە، خەلكێك ھەيە لە ئەھلى تەسەووف و عيرفان و تەزكیە، كە بىگومان ئەوہ لایەنىكى گرنگە لە ئىسلامدا، بەلام كاتێك كە ئىسلام لەوہدا خولاسە دەكرێتەوہ، لایەنى حوكم و سياست و، جەنگ و جیھاد و، عيلم و پەرەردەوہ و، فيكر و فەلسەفە و... ھتدى لێدادرێ و دەھیلدرێتەوہ لایەنىكى ڕووحى و زىكرێكى ڕووت و، دوايش وەك دىنىك مامەلەى لە گەلدا دەكرى، ئەوہ لە راستییدا لادانە لە ئىسلام و راستە شەقامى پىغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم).

ئەوہ بەنسبەت بەشێكەوہ لە مسوڵمانان و، بەشێكىشیان بە پىچەوانەوہ: ھەستیارىيان بۆ دروست بوو بەرانبەر بەم لایەنە ڕووحى و مەعنەويیە، لەسۆنگەى ئەوہە كە زۆرێك لە كتيب و بەرھەمەكانى، ھەلە و پەلە و لادانىيان تیدا ھەيە، بەو بیانووہوہ، بە تايبەتى ئەوانەى ناو لە خۆيان دەنين: سەلەفى، خۆيان بىبەش كردوہ لەو كەلەپوورى

تەزكىيە تەسەۋۋۇف و عىرفانە، كە ۋەك چۆن كىتەبەكانى (فىقە)
لايەنى ياسا كىردىيەكانن و، كىتەبەكانى تەۋحىد و (علم الكلام)
لايەنى عەقىدەو تەۋحىدن، بەھەمان شىۋەش: كىتەبەكانى تەزكىيە و
تەسەۋۋۇفىش، لايەنى رۇھىيىن لە ئىسلامدا، كە تۆ دەبىي لەھەموو
ئەو كەلەپۈۋورە بەھرەمەند بىت و ھەستىارىيت بەرانبەر بە ھىچى
نەبىي، بەلام ھەمووى بە بىژىنگى عەقلى و لۇژىك و، قورئان و
سوننەت، لە بىژىنگى بەدى، بە بىژىنگى عەقلى و نەقلى، نەك ھەر
لە رپۇد، بەشىكى يان ھەمووى رەفزەكى.

چوارەم: بواری خىزانىي و كۆمەلايەتیی

لە بواری خىزانىي و كۆمەلايەتییدا، ئەگەر تەماشای ھالى
مىسولمانان بکەين، دەبینين:

أ- لەلايەكەۋە: لاسايى كىردنەۋەي رۇژئاۋا بەرنامەيەو، ھەندىك
ۋادەزانن: كە ئافرەتان لەۋى چىيان كىردە، لىرەش دەبىي ۋابكەن! بەلام
بىگومان ئەو ئافرەتانەي لە رۇژئاۋا خۇيىشاندىن دەكەن و نارازىن،
گرفت و كىشەيەكى دىكەيان ھەيە، خوشكى خۇم! شەرت نىە تۆش
ئەو گرفت و كىشەيەت ھەبى! تۆش رەنگە گرفت و كىشەت ھەبى،
بەلام ھى تۆ جىايە لە ھى وان.

ب- لەلايەكى دىكەۋەش: لە كاردانەۋەي ئەۋانەدا كە باسى مافى ئافرەت
و ئازادىي ئافرەت دەكەن، تۆش بىنى: ئافرەت لە قوللە قاف بکىشى
و، سەرقاپى بىخەيە سەر و، نەھىلى ھىچ بوون و رۇلىكى ھەبى و،

وہک گوتراوہ، بیکہی بہشتیک: (عَدِيمُ الطَّعْمِ وَاللَّوْنِ وَالرَّائِحَةِ)^(۱)، ھیچ کاراییہ کی نہی! ئایا ئافرەتان لہ کوئمەلگای پیغەمبەردا (صلی اللہ علیہ وسلم) وابوون؟ نہخیر، بەلکو وێرای بواری دروشمەکانی خواپەرستی: لہ جەنگدا ھەبوون، لہ کاری سیاسیدا ھەبوون، لہ کاری بازاردا ھەبوون، لہ ھەموو چالاکییەکاندا ھەبوون، بەلام بە ئەدەبی شەرعییەوہ.

پێنجەم: بواری ئیداری و سیاسی

لەبواری ئیداری و سیاسیدا، ئەگەر سەرئەنجام بدین، دوورکەوتنەوہی زۆربەیی مەسئولانان لہ وەجی، زۆر شتیکی نمایان و بەرجەستەییە، لہ واقیعی ژیانی ئۆممەتدا:

أ- لہ پرووی ئیدارییەوہ: زۆربەیی مەسئولانان و لاتیان بە شیوہیەک ئیدارە دەدرئ، کە لہ خەزەتی کەمینیەکی ملیاردلیڕ و مشەخۆردایە و، بە زیانی زۆرینەییە.

ب- لہ پرووی سیاسییشەوہ: حوکمی میراتی و بنەمالەیی و خۆسەپاندن، بۆتە باو لہ نیو مەسئولاناندا، وەک: دەستاو دەست کردنی دەسەلات و، پەرسکردن بە خەلک، شتیکی پۆژئاوایی بی، کە لہ ئەسڵدا ھی ئیسلامی خۆمانە! ئەو کاتە کە ئەبووبەکر خوا لێی رازی بی، لہ یەکەمین وتاریدا گوتی: (أَمَّا بَعْدُ أَيُّهَا النَّاسُ! فَإِنِّي قَدْ وُلِّيتُ عَلَيْكُمْ وَلَسْتُ بِخَيْرِكُمْ، فَإِنْ أَحْسَنْتُمْ فَأَعِيزُونِي، وَإِنْ أَسَأْتُ فَقَوِّمُونِي).^(۲)

(۱) واتە: بێ تام و بێ ڕەنگ و بێ بۆن.

(۲) السيرة النبوية لابن هشام، دار ابن حزم للطباعة والنشر، والتوزيع، الطبعة الثانية، ۲۰۰۹، ص ۶۷۱.

بە ئێ کاتیگ ئەبووبەکر رەزای خۆی لێبی، ئەو وتارە ی دا، خەلک لەم ئەورووپایە ی ئیستا، کە ئەوکاتە (رۆم)یان پێ دەگوت، حوکمرانی خۆیانیان بە پەرستراو (إله) دەزانی، دەیانگوت: پیرۆز (مقدّس)د! حوکمی ئیوکراسیی، کە زۆریک لە کۆلکە عەلمانییەکان لێیان تیکەل دەبی لە گەل حوکمی ئیسلامییدا، لەوێ بوو هەرگیز لە ئیسلامدا حوکمی ئیوکراسیی و حوکمی دینی نیبوو، واتە: کەس نە یگوتو: من کراوم بە حوکمران بە سەرتانەو و خوا وای فەرموو: ئەبووبەکر رەزای خۆی لێبی، دەلی: کراوم بە سەرپرشتیار بە سەرتانەو، {واتە: خۆتان داتان ناوم} لە ئیووش چاکتر نیم، ئە گەر چاکم کرد هاوکارم بن و، ئە گەر خراپیشم کرد، راستم بکەنەو.

نەشیگوتو: من بێ هەلە و پەلەم، بڕواتان بێ ئیستا لە دەستووری هیندیگ لە ولاتانی ئیسلامییدا هەیه دەلی: (المَلِكُ ذَاتُ مَقْدَسَةٍ لَا تُمَسُّ) پادشا پیرۆزو نابێ رەخنە ی لێ بگیری! ئەو دوشی کە نەینووسیو لە دەستوور دەیدا، بە کردوو وایەو، هەر رەخنە بگری، خۆنت حەلە! ئنجا ئایا ئەمە چ پەنەندییەکی بە ئیسلامەو هەیه؟! لە کاتیگدا کە پیغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموی: (أَفْضَلُ الْجِهَادِ: كَلِمَةُ عَدْلٍ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ)^(۱) واتە: گەورەترین جیهاد: قسەیهکی دادگەرانیە، یان قسەیهکی حەقە، لای حوکمرانیکی ستمکار.

هەر وەها دەفەرموی: (سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ: حَمْرَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَرَجُلٌ قَامَ إِلَى إِمَامٍ جَائِرٍ فَأَمَرَهُ وَنَهَاهُ، فَقَتَلَهُ)^(۲) واتە: گەورە ی شهیدان حەمزە ی

(۱) رواد أبو داود: ۴۳۴۶، وصححه الألبانی.

(۲) رواد الحاكم: ۴۸۸۴، وقال صحيح الإسناد.

کۆری (عبدال مطلب) ھو، پیاویکە رادەپەرێ لە دەسلەنداریکی ستەمکار ئەمر و نەھی لە گەڵ دەکا، ئەویش دیکوژی.

ئەو کەسە دەچیتە ئاستی ھەمزە، خوا لێی رازی یت، کەچی تۆ یینی بە ناوی شوینکەوتنی سەلەفی سەلحەوہ: خویشاندان لە خەلک قەدەغە بکە، مانگرتن قەدەغە بکە، رەخنە گرتن قەدەغە بکە! ئەمە چ پەیوەندییەکی بە ئیسلامەوہ ھەیە؟! ییگومان ئەو تەنیا ھوکیکی میراتی و بنەمالەیی پووچە، لەو کاتەوہ کە ئومەوییەکان دایانەزراند، کە پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) دەفرموی: (أَوَّلُ مَنْ يُعَيَّرُ سُنَّتِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ) ^(۱) واتە: یەکەمین کەس کە ریبازی من تیکدەدا و دیگۆری، پیاویکە لە بەنی ئومەوییە، کە ییگومان مەبەستی پی (معاویە بن أبی سفیان)، کە بەزۆر (یزید) ی کۆری سەپاند و بەیعتی بۆ وەرگرت! ئنجا ئایا موعاویە ریبازی پیغەمبەری چۆن گۆری؟ گوتی: بەر سەیلان مەکن؟ گوتی ریشن مەھێنەوہ؟ گوتی سیواک مەکن؟ ئاخەر زۆر لە مامۆستاکانی خۆمان وشە سوننەت ھەر بەو شتانە لێی حالین! بەلام نەخیر (سنة) یانی: بەرنامە و ریباز (المنهج والطريقة)، پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) کە دەفرموی: (عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي، عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَاجِدِ) ^(۲) واتە: ریبازی من و ریبازی خەلیفە سەرپاستە ھیدایەت دراوەکان بگرن، ددانانی لەسەر پۆ بگرن.

لێرەدا (سوننەت) یانی ریباز و شیوەی ھوکیمرانی و ئیدارەدانی ولات، ئەگەر نا ئەبویەکر و عومەر و عوتمان و عەلی، خوا لێیان

(۱) أخرجه ابن أبي شيبة: ۳۷۰۲۷، وصححه الألباني في الصحيحة.

(۲) أخرجه الترمذي: ۲۶۷۶، وابن ماجه: ۴۲، وأحمد: ۱۷۱۴۲، وصححه الألباني في (السلسلة الصحيحة): ۲۷۵۳.

پازی بى، دوو پکات نوێرى سوننەتيان زیاد نەکردووە، پۆژووی سوننەتيان زیاد نەکردووە، سوننەتییان زیاد نەکردووە لەو سوننەتە جوژیانە، نا! واتە: پىبازی من و پىبازی خەلیفە راشیدەکان بگرن لە شیوەى حوکمپانییدا، یانی: مەیکەنە میراتیى و بنەمالەیی و پادشایەتی، ئە بابەو بۆ کۆر و، لە کۆرەو بۆ نەو بڕوا! کە ئەو ئومەوییەکان دایانمەزراندو، عەبباسییەکان بە دواياندا ھاتن و، دواى عوثمانيیەکان و، ئیستاش لە گەلدا ییت ھەروایەو، رەنگیکى خراب پێژرا، کە ئۆممەت بە دەستیئەو گەفتارە!

شەشەم: بواری شارستانی و ئاوەدانکردنەوی دنیا و، شارسازى و بەرھەوپیئشېردن

ئایا لە بواری شارستانی و ئاوەدانکردنەوی دنیا و، شارسازى و بەرھەوپیئشېردندا، ئیمە لە کوێن؟! ئیستا مسوڵمانان تەنبا بەکاربەر (مستهلک)ن، تەنبا ئەو شتانەى کە لە کافرستان دروست دەکړن، ئیمە بەکاریان دینن: ھەر لە جل و بەرگەو، ھەتا کەل و پەل و ترومبیل و ھەموو شتیک، ئەبوھامیدی غەزالیی نوێسەر (٩٠٠) سال لەمەوپیئش لە کتیبى (احیاء علوم الدین)دا ^(١) دەلێ: لەسەر مسوڵمانان فەرزە ھەر شتیک کە پىوستییانە بۆخۆیان دروستى بکەن، دواى دەلێ: رەنگە پیتان سەیر بى ئە گەر بلیم: چینی بەرگ و دارتاشى و چى و چى، ھەموو ئەو پيشانەى کە ژيانى مسوڵمانان پىوستى پيشانەو، دەبى بۆخۆیان بیانزانن، ئەک پىوستییان بە غەیری خۆیان بى! ئایا مسوڵمانان چەند گوناھبارن! کە لە بواری شارستانیەت و ژیار و ولات بەرپۆئەردن دا، بۆ ھەموو شتیک ئاتاجى غەیری خۆیانن؟!

(١) ج، ١، ص ٣٤، ط ٣ دار صادر، ٢٠١٠م. (باب العلم الذي هو فرض كفاية على المسلمين).

ھەوتەم: نا ئاشنا بوونەوی مسوڵمانان، بە یاسا گەردوونییەکان

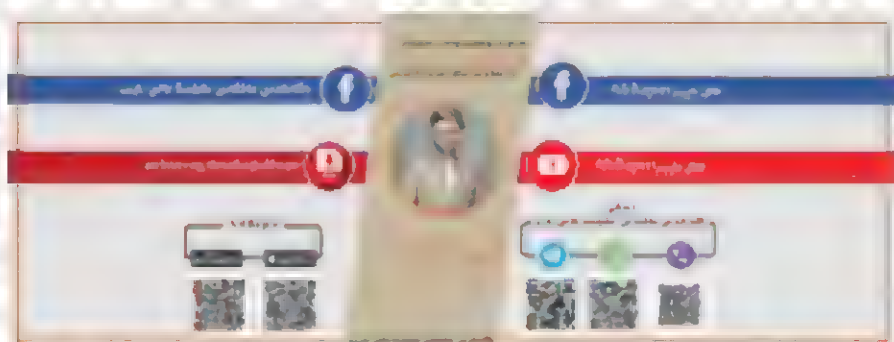
خالیکی دیکە کە دوورکەوتنەوی مسوڵمانان لە ھەحیی تیدا بەرجەستەییە، دەیکەمە کۆتایی ئەم بەشە: نا ئاشنا بوونەوی مسوڵمانانە بە یاسا گەردوونییەکان. - ھەک دوایی لە وتاری دووھەدا باسی دەکەم- خوا (عزوجل) لە چەندان شویندا، باسی یاساکانی خۆی دەکا، لە ژیاانی بەشەردا و، لە گەردووندا و دەفەرموی: لییان حاالی بن و تییان بگەن! ئیستا ولاتانی نامسوڵمانی رۆژھەلات و رۆژئاوا بەچی بەرھەمەند پیشچوون؟ بیگومان یاساکانی خویان دۆزیونەو و لییان بەھەرمەند بوون، ھەک چۆن ئامیریک کە دروست دەکری، بە ھۆی کەتەلۆکە کەییەو، دەزانی چۆن بەکار دی! تۆش دەبی یاساکانی خوا لە گەردووندا بدۆزیەو، لەسەر بناغەیی ئەو زانست و شارەزاییە، مامەلە لە گەل گەردووندا و، لە گەل نیعمەتەکانی خوادا بکە، ئنجا لییان بەھەرمەند دەبی، ئەگەر نا، بە نەزانیی مامەلە لە گەل نیعمەتەکانی خوادا بکە، ھەک ئەو وایە، بە پێی کەتەلۆک مامەلە لە گەل ئامیریکدا نەکە، دەشکینی و سەقەتی دەکە! یاساکانی خواش دەبی بیان دۆزیەو، کە مسوڵمانان لە بواری دۆزیەوی یاسا گەردوونییەکاندا، چ لە ژیاانی خۆیاندا و، چ لە دەورووبەرو بوونەو، زۆر لە دواو، کە ئەمەش ھەمووی پێچەوانەیی ئەوێیە کە خوی پەرەردگار فەرمانی پیکردوون.

کەواتە: ئیستا ئیمە کە ھەتا راددەیک بۆمان دەرکەوت: واقیعی دژواری ئۆممەتی ئیسلامیی چۆنەو ھۆکارەکانیشی چین؟ خوا پشتیوان بی لە وتاری داھاتوومدا باسی چارەسەر دەکەین.

تہوہری سییہم

چارہ سہر

ٻه ڏينهن ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو ۽ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ٻنهي ڏينهن ۾ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو

ٻه ڏينهن ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو ۽ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ٻنهي ڏينهن ۾ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو

ٻه ڏينهن ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو ۽ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ٻنهي ڏينهن ۾ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو

ٻه ڏينهن ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو ۽ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ٻنهي ڏينهن ۾ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو

ٻه ڏينهن ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو ۽ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ٻنهي ڏينهن ۾ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو

ٻه ڏينهن ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو ۽ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو
 ٻنهي ڏينهن ۾ ڪوئيٽا ۾ رهي ٿو

به پڑان!

دڀڻه سهر ته وهري سيڀهي بابيه ته ڪه مان: ٿيا چار سهري ٿيو
واقيعه ڏٺو وارو ٺاهه موارهي ڪه ٿو مه تي پڙهه مبر (محمد) (صلي
الله عليه وسلم) ٿيڌايه، به چي ده ڪري و، چوڻ ده ڪري و، ده بي
چي بکهين؟ جاري ڪي ديڪهش بوٿان ته ٽڪيد ده ڪه مه وه: ڪه ٿو وهي
من دهيليم، گوشراو و پوخته و شيله ي ٿو وهيه ڪه ده بيت بگوتريت،
ٿه گهر نا ٿو بابيه ته، زوري ده وي قسه ي ٿه سهر بکريت.

بۇ چارەسەرى ئىم ۋاقيەى كە ئۆممەتى پىغەمبەرى تىيىدە،
مىسۇلمانانى تىيدان، -بە بۇچوونى -من- پىويستە ھەوت ھەنگاۋ بىرىن:

ھەنگاوی یەكەم

خوێندنەوێی راست و دروستی واقیعی

واتە: واقیعی ئۆممەتی ئیسلامیی و، ئەو جیھانەیی کە تییدا دەژین، دەبێ کەموکۆرپیەکانمان وەك خۆیان ببینین و، پەنجەشیان بخەینە سەر، بەبێ خاتری خۆ گرتن و، بەبێ زۆلم لە خۆ کردن، چونکە زۆر جار لە کاتی باسکردنی گرفت و کێشە و کەم و کۆرپیەکاندا، ئینسان ئەگەر لە خۆی وریا نەبێت: یان زۆلم لە خۆی دەکا، یا زۆلم بۆ خۆی دەکا: زۆلم لە خۆی دەکات، بەو کە: شتێک خەتاشی نەبێت، بلیت: خەتامە، ئەو زۆلم لە خۆ کردنەو، بە عەرەبیی پێی دەگوترێ: (جلد الذات) لە خۆدان، بەبێ ئەوێی پاساوێکی ھەبێ، زۆلم بۆ خۆ کردنیشت ئەوێی کە تۆ خەتاشت بێ، ھەر بۆخۆتی پاساو بدەیت و، دەستی خۆت بە خەڵک بسپری، ھەق ئەوێی کە ئینسان ئەو خەتە نیوەراستە بگرێ، نە زۆلم لە خۆی بکات و نە زۆلم بۆ خۆی بکات.

بێگومان ئێمە کە باسی ئۆممەت دەکەین، دەزانین کە بارودۆخی ئۆممەت ھەمووی بە ئێمە چاک نایێت، بەلام ھەر کەسە دەبێ لە خۆیەو دەست پێبکات، ئێمە لە ولاتی عێراق داو، لەم ھەریمی کوردستانەداو، ھەر کەسێکی دیکە لە ھەر شوێنێکدا، بە تەشکێد ئەگەر مسوڵمانان ھەر کامێکیان خەمی خۆی بخوات و ھەولبەدات، بەسەر گرفت و کێشەکانی کۆمەلگای خۆیدا زال بێت و، پێی چارەسەر بگریتە بەر، حالی ئۆممەت دەگۆردری، ئۆممەتی ئیسلامیی لە کێ پێک دێت؟ نەتەوێ: کوردە، فارسە، عەرەبە، تورکە، ئەفغانە، کێیە، کێیە، ئنجا عێراقەو، لە نیو عێراقدا ھەریمی کوردستانە و، ئوردون و

سوریاو لوبنانە و فەلەستینەو میصرە و پاکستانەو... ھتد، ئۆممەت لە ھەموومان پێک دێت.

لەو بارەو بە تەماشای ئەم ئایەتە موبارەکە بکەین، لە سوورەتی (یوسف) دا خوا بە پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) دەفەرموێ:

{قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ} یوسف، ۱۰۸.

واتە: بێ: ئەمە رێبازی خۆم و ئەوانەیە کە شوێنم کەوتوون، لەبەر روئشانییدا (خەڵک) بۆ لای خوا بانگ دەکەم و، پاکیی بۆ خواو من لە ھاوبەشدانەران نیم.

بانگەواز دەکەم لەبەر پرووناکییدا، یانی: بەرچاوپروونم لە ئایینەکەمدا، بەرچاوپروونم لە کۆمەلگاکەمدا، بەرچاوپروونم لە واقعیەکەمدا، کە تییدا دیم و دەچم و، تییدا دەجووڵیم و، بەرچاوپروونم لەوانەدا کە بانگیان دەکەم، لە پاشخانی فکریان، لە پاشخانی سیاسیان و، کۆمەلایەتییان، گرفت و کێشەکانیان، زۆر گرنگە کە ئێمە واقعیەکەمان وەک خۆی ببینین و، بویرانەش بلیین: بەراستی فلان نووسانییەمان ھەیە، ئەمە یەکەمین ھەنگاوی چارەسەرە، یەکەمین ھەنگاوی چاککردنی واقعی ئۆممەتی پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) لە ھەر گۆشەو کەناریکییدا، بریتیە لەوێ واقعیەکە وەک خۆی ببینی، چ واقعی ئۆممەت، چ واقعی دنیاو، گرفت و کێشەکانی و، دەردو نەخۆشییەکانی پەنجەیان بخەسەر، وەک ئەم ئایەتە موبارەکە ئاماژەی پێ دەکات، چونکە ئەگەر بەرچاوپروون نەبین، ھەم لە دینەکەماندا و، ھەم لە واقعیەکەماندا، ناتوانین پێک و راست، ھەنگاو بنین و، ھەلسوکەوت بکەین، فەرماشتیکی پیغەمبەر

ھەبە (صلی اللہ علیہ وسلم) لە موسنەدی (أحمد)^(۱) دا ھاتو، ئەویش تیشکیکی باش دەخاتە سەر ئەم بابەتە، دەفەرموی: {إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا، زَهَّدَ فِي الدُّنْيَا وَأَبْصَرَهُ بَعِیُوبَ نَفْسِهِ}. واتە: ئەگەر خوا بەندەیکە خۆشیست، دنیاى لەلا کەم دەکات {وای لێ دەکات دنیا بەکەمگەری} و عەبیەکانی خۆشی دەکاتە بەرچاوی.

ھەر وەھا لە شوێنەوار (أثر) یەکدا ھاتو: {طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عَيْبِ النَّاسِ} خۆشیی بە حالێ ئەو کەسە، کە عەیب و کەموکۆرپی خۆی، بێ ئاگای دەکا لە عەیب و کەموکۆرییەکانی خەڵک، مەبەست ئەوە نیە کە کەموکۆریی خەڵک نەبینی، مەبەست ئەوەیە: عەیبی خۆمان ببینن، کەموکۆرییەکانی خۆمان ببینن، چونکە وەك کەموکۆریی خۆت زیانت لێدەدا، کەموکۆریی کەس ھێندە زیانت لێنادات، جاری دیکەش باسم کردو: عەیب و نوقسانیی ئێنسان، پێش بەرانبەرەکانی، بۆ خودی خۆی زەرەرەو، ھەر کەموکۆرییەك، پێشتر خواوەنەکەى لێی زەرەرمەندە، ئنجا دوایی ئەوانەى کە مامەلەیان لەگەڵدا دەکات، لێی زیانمەند دەبن.

AliBapir

www.alibapir.com

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

(۱) {إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا فَفَقَّهُهُ فِي الدِّينِ، وَزَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا، وَبَصَّرَهُ عَيْبَهُ} أخرجه البيهقي في شعب الإيمان: ۱۰۵۳۵، مرسلًا.

ھەنگاوی دووھەم

قەناعت ھەبوون بە گۆرپانکاریی و، ھەبوونی ئێرادەیی گۆرپانکاریی و پاکسازی و چاکسازی

زۆر کەس واقیعە کە وەك خۆی دەبینی، دەلی: بەلی ئەو
نەخۆشییەمان ھەیە، ئەم کەموکۆرییەمان ھەیە، بەلام قەناعەتی
بەو نە گۆرپانکاریی بکری. کاک ئەحمەدی موفتی زادە، لە
یەکی لە کاسیئەکانیدا گویم لیبوو، دەگێریتەو دەلی: کاتی خۆی
لە (سنە) کابرایەکی کاروانچی ھەبوو، زۆر بە شان و شوکت و
بەھیز بوو، ھیزی سێ چوار کەسی ھەبوو، بەلام غیرەتی نەبوو
و ئازا نەبوو. جاریک بە شوینی کدا دەپۆن، باتلاغیک دەیت، یەکیان
وللاغەکی لی دەکوئ و، بەبارەو دەکوئە باتلاغەکوو، ئنجا دوو
سیییەکیان دین و لاخ و بارەکە، لە قور و باتلاغەکە بیننە دەری،
بۆیان نایەتە دەری، کابرای بەھیز دەلی: لایچن رپی من بکەن! ھەر
ئاوا دەیگری، لای سەری و لای کلکی دەگری و، بە بارەو لە
قورەکە دەریدین و، لە بەیار دایدەن! سێ چوار کەس کە رپیگر
بوون خۆیان مەلاس داو، بەتەما بوون ئەو کاروانە پروت بکەن،
لەبەینی خۆیاندا دەلین: خۆتانیان لی ئاشکرا مەکەن، ئەو کابرایە
ھەر لیمان دەست بەکار بی، یەکمان ناھیل! بەلام کابرا نازانی
ئەوانە خۆیان مەلاس داو، لەبەر خۆیەو دەلی: ئای زۆرەکە بۆ
غیرەتی! کاک ئەحمەد بە لەھجەیی سنەبی دەلی، زۆر یانی قوودەت،
واتە: بریا ئەو قوودەتە غیرەتیشی لە گەل دابایە! ئەوانە کە خۆیان

مەڵاس داو، دەلێن: دیارە ئەو پیاوێرەتی نیە، بە لیان وەخۆ
بکەوین و، فێلەن پرووتیان دەکەنەو.

بەرستی بەرێزان! جاری وا هەیه ئینسان شت دەزانێ و دەبینێ،
بەلام ئیرادەیی نیە کە بە گزێدا بچیتەو، لە خۆی رانابینێ، ئنجا
ئەو لەخۆ راپەریموون و خاوەن ئیرادە بوون، زۆر گرنگە، خۆی
پەرورەدگاریش دەفرموی:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ} {الرعد، ۱۱}

واتە: خوا حالەتێک کە کۆمەڵێک تووشی بوون، لای نادات و نایگۆڕێ،
تاكو ئەوان خۆیان نەگۆڕن.

بەلێ، گۆڕینی خوا، شوێن گۆڕینی مەرۆف دەکەوێت، دەبێ
مەرۆف خۆی بگۆڕێ، ئنجا خوا واقعی بۆ دەگۆڕێ، دەبێ مەرۆف
دەروونی خۆی بگۆڕێ، دەروونی مەرۆف چییە؟ بیرکردنەوکانی،
هەست و نەستەکانی و، پەرەتارەکانی، (الأفکار والمشاعر والسلوكيات)
دەبێ ئەوانە بگۆڕێ، کە لەبەر دەستی خۆیان. هەندێک کەس بە
شتێکەو دەق دەگرێ، تاكو قیامەتی، هەتا پێیەو دەمرێ، دەلێن:
(مار) هەموو سالی کیفیک، کارێک فری دەدا، تۆش جارجار خۆت
بگۆڕ، پەرنگە هەندێک بیرۆکەت هەبن، کاتیان بەسەرچوویی، جارجار
هەندێ لە عەلمانییەکان پەرەخە لە من دەگرن: وەختی خۆی فلان
کەس وای گوتوو ئیستا وا دەلێ! هەرچەندە پێم وانیە لە شتیکی
بنەرەتیدا بوویی، بەلام ئەگەر واشییت، ئەو عەیبی چییە؟ ئەو
ئازایەتی، کە ئینسان بتوانی بیروبووچوونیکی هەبوو، بە کەلکی
کاتی خۆی هاتو، بەلام ئیستا بە کەلک نایەت، یان وایزانیو بە کەلک

دیت کاتی خۆشی، دوایی بۆی دەرکەوتو بە کەلک نایەت، ئە گەر بیگۆرێ، ئەو ئەزایەتیە ھەر کەسێک بیکات، (أبو حامد الغزالي) رەحمەتی خۆی لێی، چ ئینقلابیکی بەسەر خۆی داھینا! (أبو حسن الأشعري) چ گۆرانیککی بەسەر خۆی داھینا! موعتەزەیلە بوو، دوایی بوو بەو کەلە پیاو بە ناوی لێندرا: (پارێزەری عەقیدە ی ئەھلی سوننەت و جەماعەت) بە ھەر حال، ئینسان عەزم و ئیرادە ی ھەبێ، دوای ئەو ی کە دەزانێ: واقعە کە ی ھەلەو خوارە، ئنجا دەبێ وردە ی ھەبێ کە بە گۆری دابجیتەو و قەناعەتی ھەبێ کە دەگونجێ بیگۆرێ، ھێچ شتێک نیە ئینسان نەتوانێ بیک! لەو کتیبانەدا کە باسی گەشەپێدانی مرویی (التنمية البشرية) دەکەن، کە زۆرجار زیدەرۆیی (مبالغة) شیان تێدا یەو، دەبێ بە تێبینی و سەرئەو ئەو شتانە بخویننەو، بەلام بۆ نمونە: قەسە یەکیان تێدا یە دەلێ: ئە گەر کابرایەکی ئیفلیج لە پێشپەرکەدا یە کەم نەبێت، خەتای خۆیەتی! کە ییگومان ئەو زیدەرۆییە، مەبەست ئەو یە ئینسان لە خۆی راببینێ و ئیرادە ی ھەبێ، کە دەتوانێ شت بکات، ھەتا قەناعەت نەبێ کە تۆ دەتوانی کار بکە ی، کارت بۆ نا کرێ.

با نمونە یەکتان لەژانی خۆم دا بۆ بەینمەو: مامۆستایە ک ھەبوو، ناوی مامۆستایە کە ناھێنم، بە رەحمەتی خوا چوو، لە سالانی ھەشتایەکاندا، پیاویکی خواناس و دیندار و ئەھلی عیلم بوو زۆر شارەزا بوو، رۆژێک گوتم: مامۆستای بەرێژ! ئەرێ جەنابت پیاویکی زۆر شارەزای، مامۆستایەکان دین پرسیار لەتۆ دەکەن، بۆچی کتیبێ نانوسی، ئەو عیلمە ی جەنابت کە وەفات کرد، ھەمووی دەفەوتی، بۆچی کتیب نانوسی و بەرھەمیکت نیە؟ ئەویش گوتی: فلان! من کتیب بنووسم؟ گوتم: بەلێ، گوتی:

من هیچ نیم! منیش ئاوا تەماشم کرد و گوتم: جەنابی مامۆستا!
چۆن؟ جەنابت زۆر زانای! گوتی نا نا! من هیچ نازانم!

هەلبەتە تەوازوع و خو بە کەمگرتن باشە، بەلام ئەگەر زیدەرپوویت
تیدا کرد، زولم لە خو ت دەکەیت، هەرۆک نەفس بەرزیت (عزّة النفس)
باشە، بەلام کە زیدەرپوویت تیدا کرد، دەبیته خو بەزلگری (تکبر)،
هەرۆهە خاکییوون (تواضع) ئەگەر زیدەرپوویت تیدا کرد، دەبیته خو
پی هیچ بوون، ئنجا کەسێ خوێ پی هیچ پی، هەر هیچ دەبی
و، هیچیشی لی هەلناوهری!

وێڵەبازدانی مەکتەبەکان مامۆستا عەلی بابێر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

وێڵەبازدانی مەکتەبەکان مامۆستا عەلی بابێر

عەلی بابێر/ AliBapir

عەلی بابێر/ AliBapir

وێڵەبازدانی مەکتەبەکان مامۆستا عەلی بابێر

ھەنگاوی سییەم

گەڕانەو ە بۆ ەحیی و پەيامی خوا

ھەموو دەردو نەھامەتیەکان، بەھۆی دوور کەوتنەو ە ەحیی و پەيامی خواوەن، بۆتان ھەبە پیرسن. ئەدی بۆچی نەتکردە ھەنگاوی یەکەم؟

بۆیە نەمکردە ھەنگاوی یەکەم، چونکە ەحیی و پەيامی خوا، بۆخۆی کار ناکات، وەك دەرمان و چارەسەریك وایە، دەبێ کەسیك بیگرێتەو ە بەکاری بیئیت. بۆیە دەبێت پێش ئەو، واقیعە کە وەك خۆی ببینین، پاشان ئیرادەمان ھەبێ کە ئەو واقیعە چاك بەکەین، ئنجا ئیستیفادە دەکەین ە ەحیی و پەيامی خوا، ئەگەر نا ئەگەر بێت و واقیعە کە وەك خۆی نەبینی، مسوڵمانان بە شتیکەو ە سەرقال دەکەن، کە ھیچ مەداریکیان ساز ناکات، ئەوان شوێنیکیان دیشی و، تۆ چارە ی شوێنیک دیكە دەکەن! وەك ھیندیک ھەن، مسوڵمانان سەرگەرم دەکەن و، ھەراو کیشە ی لابەلایان بۆ بەرپا دەکەن: ە تەحییاتدا پەنجە ی جولاندو، یان نەيجوولاندو؟ دەستی ە سەرسینگ گرتو، یان ەخوارتر؟! دەلینگ ی پانتۆلی وایە، یان وانیه؟ مەولید بیدعەتە، یاخود رەوايه! کوردەواری خۆمان دەلین: خاوەن باراش ە خەیاڵیک داو، ئاشەوان ە خەیاڵیک دا! مسوڵمانان چ گرفتیکیان ھەبەو تۆ خەریکی چی! ھەرچەندە پیم وایە مسوڵمان بۆ دینداری شەخسی خۆی، ھەتا لیبکۆلیتەو ە ە وردەکاریەکان چاکترەو بۆخۆشم وا دەکەم، ە خوا بەزیاد بێ، ەبوا ی خۆ پاراستن

لە بیدعەتان و، پابەند بوون بە پێبازو پێ و شوێنی پێغەمبەرەو (صلی اللہ علیہ وسلم)، بەلام ئایا مەرجە ئەوێ تۆ دیکە، بە ھەموو خەڵکی بکری؟ ئایا مەرجە ئەو جوړە دیندارییە شەخسییە، کە لەلای تۆ پەسەندە، یان پێویستە، مسوڵمانانیش ئەو گرفت و کێشەیان بێت؟ دەگونجی ئەوان کێشە دیکەیان ھەی! ئنجا ئایا مسوڵمانەتیی تەنیا لەویدا خولاسە دەبێتەو؟

بەلێ گرنگە ئیمە بگەرپێنەو بۆ وەحیی و پەيامی خوا، لە ھەموو ڕوویەکەو لە ھەردووکی باری دینداری و دنیاداریدا، خوا (سبحانہ وتعالی) چی دەبارە پەيامی خوێ دەفەرموی:

{ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا } { الاسراء، ۹. }

واتە: بە دلنیاوی ئەم قورئانە (خەڵک) پێنمای دەکا بۆ ژيانیک، {بۆ شیوە مامەلەیک} کە راستترینەو چاکترینە لە ھەموو ڕوویەکەو. چونکە خوا بە پەھایی فەرموویەتی. (لِّلَّتِي) ئەمە (الاسم الموصول)، کە (صلة)کە قرتێراو (محذوف)، وە: (للحياة التي هي أقوم) یان (للحالة التي هي أقوم) یان (للهيئة التي هي أقوم)، خۆی پەروردار وای ھیناو کە تۆ ھەر شتیکت بوێ، قورئان پێنماییت دەکات، بۆ باشتترین جوړە مامەلە لە گەڵ ئەو شتەدا، لە ھەردوو باری دینداری و دنیاداریدا.

لە سوورەتی (التکویر)دا، خۆی کارزان دەفەرموی:

{ إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ } (۷۷) { لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ } (۷۸) { التکویر. }

واتە: ئەم قورپانە تەنیا بیرخەرموویە، بۆ جیھانییان، بۆ ھەر کەسێ
لەئێوە، کەبیەوی پاست بێ.

لە ھەر پروویە کەوێ بتهوی پاست بێ، ئەو قورپان لەبەر دەستتە،
بەلام گرنگە ئێمە ئەو باوەر و متمانەیەمان بێت کە فەرموودە و
فەرماشتی خوا، ئێمە پێنمایێ دەکا بۆ چاکترین ھالەت، ئێمە وا
لێ دەکات پێک و پاست و چاک و پاک و ساغ بین.

یەکیەک بۆی ھەیە پیرسی: ئەدی کوا باسی سوننەت و پێبازی
پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم)؟ دەلێن: پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ
وسلم) کە ھاتوێ تەنیا قورپانی پێ بوو فەرموویەتی: {لا تکتبوا
عني ومن كتب عني غير القرآن فَلْيَمحُهِ} ^(۱) واتە: فەرموودەکانی من
مەنووسن و ھەرکەسێک لەمنەوێ شتیکی نووسیوێ جگە لە قورپان،
بابیسرپێتەوێ. (أبویکر) خوا لێی رازی بێ، لێی گێرراوێتەوێ ^(۲)،
کە ویستی فەرماشتەکانی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم)
کۆبکاتەوێ ھەندیکیشی کۆکردبوونەوێ، دایکمان عایشە دەلێ: پێش
ئەوێ وەفات بکات، گوێ: پۆلە! ئەوانەم بۆ بێنە ئەو ھەدیسانە
کۆمکردبوونەوێ، چونکە شتیکی ناکەم پێغەمبەری خوا نەیکردبێ،
یان شتیکی ناکەم خەلک بە غەیری قورپانەوێ مەشغوول بێ و،
سووتاندنی، (عمر)یش خوا لێی رازی بێت، لەھەندیک سەرچاوان
دا ^(۳) ھاتوێ، ئەویش دوای مانگیکی (استخارە)کردن و راویژکردن،

(۱) رواد مسلم: ۳۰۰۴، وأحمد: ۱۱۳۶۲ وغیرھما.

(۲) تذکرة الحفاظ (۵/۱).

(۳) طبقات ابن سعد (۱/۳) ص ۲۰۶، وکنز العمال (۲۳۹/۵).

ویستی وەك چۆن قورپان كۆكرایهوه له موصحه فدا، {هەر هه‌بوو به‌لام خرایه نێوان دوو به‌رگه‌وه}، سوننه‌تی پێغه‌مبەریش (صلی الله علیه وسلم) كۆبكاتهوه، به‌لام دوا‌ی گوتی: وام پێ باشه خه‌لك به‌غه‌ی‌ری قورپانه‌وه سه‌رقاڵ نه‌كه‌م، دیا‌ره عوسمانیش نه‌یكردوه‌و، عه‌لیش نه‌یكردوه‌و، خوا لێیان رازی بێ، له‌ سا‌لی سه‌د(١٠٠)ی كۆچی، یانی سه‌د(١٠٠) سا‌ل دوا‌ی كۆچی پێغه‌مبەر (صلی الله علیه وسلم) له‌ مه‌كه‌كه‌وه بۆ مه‌دینه، له‌ سه‌رده‌می (عمر بن عبدالعزیز) دا فه‌رمان ده‌كات فه‌رمايشته‌كانی پێغه‌مبەر (صلی الله علیه وسلم) كۆبكه‌نه‌وه، ئنجا ئایا بۆچی ئه‌وان كۆیان نه‌كردوه‌و، ئه‌و كۆیده‌كاته‌وه؟ ئه‌وان بۆیه كۆیان نه‌كردۆته‌وه، گوتویه‌نه: با خه‌لك به‌غه‌یری قورپانه‌وه سه‌رقاڵ نه‌بێ، به‌لام ئه‌دی (عمر بن عبدالعزیز) كه‌ خه‌لیفه‌یه‌ی راشیده‌ بۆچی كۆیكردوه‌و؟ چونكه‌ زانی تازه‌ قورپان چه‌سپاوه‌و، تێكه‌ڵ نابێ له‌ گه‌ڵ شتی دیکه‌دا.

به‌رپازان! ئه‌گه‌ر ئینسان ته‌ماشای ئه‌زموون و دینداری می‌لله‌تانی پێشوو بکات، ئنجا له‌ حیکمه‌تی هه‌لۆیستی پێغه‌مبەر علیه الصلاة والسلام تێده‌گات كه‌ فه‌رمویه‌تی: {لا تكتبوا عني}، هه‌روه‌ها له‌ حیکمه‌تی هه‌لۆیستی (أبو بكر) و (عمر)یش، خوا لێیان رازی بێت، دوا‌ی (عثمان) و (علي)یش، كه‌ هه‌ر وایان كردوه‌و، ئه‌وجار له‌ حیکمه‌تی ئه‌وه‌ حا‌لی ده‌بێت.

بۆنموونه: (په‌یمانی كۆن) كه‌ خا‌لی هاویه‌شی به‌ینی جووله‌كه‌ و نه‌سپرانیه‌ی كانه‌، به‌ شه‌رحه‌وه‌ دوو هه‌زار (٢٠٠٠) لاپه‌ره‌ ده‌بێ، (په‌یمانی نوێ) اش كه‌ تایبه‌ته‌ به‌ نه‌سپرانیه‌ی كانه‌وه‌و، هه‌زار (١٠٠٠) لاپه‌ره‌ زیاتره‌، خوا ته‌و‌راتی بۆ مووسا ناردوه‌و، ته‌و‌رات به‌ دانپێداهێنانی جووله‌كه‌كان

خۆیان پێنج سیفرە، سیفرەکانی: {التکوین، الخروج، اللاوین، العدد، الثنية}، بەلام ئیستا (پەیمانی کۆن) کە تەوڕاتی لە ئیودایە، سی و نۆ (٣٩) کتیبە بە سەرژمێرک و، چل و نۆ (٤٩) کتیبە بە سەرژمێرکی دیکە! (پەیمانی نوێ) ایش، خاویەك ئینجیلی بۆ عیسا ناردووە، کەچی ئیستا بە رەسمی نەسرانییەکان، چوار ئینجیلیان ھەن: ئینجیلی مەتتا، لوقا، مەرقس و یوحەننا، ھەرۆھا (نامەکانی پۆلس- رسائل بولس) ایش ھەن، کە بە ھەموویان (پەیمانی نوێ) پێکدێنن، خواش یەك ئینجیلی ناردووە!! لێرەدایە کە خەلیفە راشیدەکان ترسان لەوێ کە ھەدیس کۆبکەنەووە و، لەسەر پەرپاوتری قورئان بینوسن، دواوی تیکەڵ بێ، ئیحتیاتیان کردووە، تاکو تیکەڵ نەبێ.

ئیستا قورئان دەزانن چەند سوورەتە؟ (١١٤) سوورەتە، دەزانن قورئان چەند ئایەتە؟ بەلێ، قورئان (٦٢٣٦)، ئەو بەپێی باوترین سەرژمێر،^(١) ھەندیکێ دەلێن (٦٦٦٦)، ئەو ھەر قسەیکە بۆخۆشیی کراو، ئەدی قورئان چەند وشەیکە؟ ئەویش دیارە: (٧٧٤٣٩) وشەیکە، ئەدی قورئان چەند پیتە؟ ئەویش ھەر دیاریی کراو: (٣٢١١٨٠) پیتە.

تەماشای بکەن! ئەو لە کوێ کە قورئان پیتەکانیشی دیارن و مسوڵمانانان ھەموویان لەسەری یەکدەنگن، کەچی کۆلکە خوێندەواری وا راست دەبێتەووە، بەتایبەتی ھەندیک لەوانە ی سەر ئەو کەنالا ئە ی

(١) لە ھەندیک سەرژمێریشدا: (٦٢١٢، ٦٢١٦، ٦٢١٨، ٦٢٢٤)، ھەلبەتە جیاوازی ئەو ژمارانە، پەیوونیی بە کورتیی و درێژی رستەکانەووە ھەیە، ئەگەرنا، مادام ژمارە ی وشەو پیتەکان چەسپاوە، ناگونجێ لە ئەندازە قەبارە (مقدار وحجم) ی قورئاندا، راجیایی ھەبێ.

بە پارەى گەندەلێى و ھەرپام کاردەکەن، کە بەس ئیشیان ئەوێهە خەلک
بەخەنە دوودلێى و گومانەو، دەلێ: کێ دەلێ قورپان وەك خۆى بەئێمە
گەشتو؟! برادەر! مسوڵمانانى دنیا، لە پۆژھەلات تاكو پۆژئاوا، لە
باكوور تاكو باشوور، لەسەر پیتێكى قورپان كێشەیان نیە! بێگومان
جۆرە خوێندنەوكان ھەن، ھەوت (۷) قیپرائەتەكان، دە (۱۰) قیپرائەتەكان
ھەن، ئەو ديارە، بەلام، كەم و زیادى پیتەكان، كێشەى لەسەر نیە
و، سەرژمێر كراون، ئنجا ئەو لە كوێ و ئەو لە كوێ، كە من لە
(پەیمانى كۆن) سێ نوسخەم لەلان، ھەر نوسخەيەك لەوى ديكە
جیاوازدە!

ئنجا بێگومان: رێبازى پێغەمبەرى خوا (صلی اللہ علیہ وسلم)
جیا نیە لە قورپان، لێردا ھەندێك خەلک لێى تێكچوو، بەلكو رێبازى
پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) واتە: پراكتیزەکردنى قورپان،
جیبەجێ کردنى قورپان لەسەر ئەرزى واقیع، ئێمە ئەگەر بمانەوێ،
ئىسلام بە تیۆرى (نظري) ببینین، ئەو قورپان و، ئەگەر بمانەوێ
بە تەتیق كراوى ببینین، ئەو پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) و
رێبازەكەى! ھەندى كەس وادەزانێ كە سوننەت جیايە لە قورپان!
نەخێر، كاكل و جەوھەر و رووحى سوننەت، بریتىە لە قورپان و،
پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) شتێكى جیا لە قورپانى پێ نەبوو،
بەلێ بەتەئكید خوا وەحیی زیادەشى بۆ پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ
وسلم) ناردو، ھەندێك شت پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) بە
خەلاى داناو، یان بە ھەرپامى داناو، بەلام ئەویش ھەمووى ھەر
دەچیتەووە نیو قورپان و، ھىچى لە گەل قورپاندا تێكناگیرى، (ابن
تیمية) رەحمەتى خۆى لێ بێ، لە بەرگى یەكەم، لە كتیبى: (درء

التعارض بين العقل والنقل) دا دەلی: ھەموو دنیا لە سەنگ و سوژن بنیی، ھەدیسێک نابینیەو لە گەڵ قورئاندا دژ بووەستی^(۱) و، ھەر شتێک لە گەڵ قورئاندا دژ وەستا، فەرماشتی پیغەمبەری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) نیە. کەواتە: ریبازی پیغەمبەر علیہ الصلاة وسلام جیاواز نیە لە قورئان، بەڵکو ریبازی پیغەمبەر (سنة النبي) قورئانە بە تەتبیق کراوی و بەرجەستە کراوی لەسەر ئەززی واقع، وەك خواى پەرورەدگار دەفەرموی:

{ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ } {الأحزاب، ۲۱.

واتە: بە دلناییەو لە پیغەمبەری خوادا، باشترین سەر مەشقیی ھەییە بۆ ئێوە.

ھەرورەھا خواى زاناو توانا دەفەرموی:

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا} {الحشر، ۷.

واتە: ھەرچی پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) پێتان دەدا، لێ وەرگیرن و، ھەرچی ئەو لێتان قەدەغە دەکات، دەستی لێ ھەلبگیرن.

ھەرورەھا خواى تەك و پاك دەفەرموی:

{وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ} {النحل، ۴۴.

واتە: زیكرمان بۆ لای تۆ ناردووە، تاكو ئەوێ بۆیان دابەزێندرێو، بۆیان ڕوون بكەییو.

یانى: چۆنیەتى جېبەجى کردنەكەى پروون بکەیهو، لیتان تیک نەچیت، سوننەت بەو واتایە شەرحى قورئان نیه، کە پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) دانیشتی و ئایەت بە ئایەت تەفسیری بکات! ھەموو ئەو ئایەتانەى ھاوئلانى ئیشکالیکیان لەسەریان بووی و، پیغەمبەرى خوا(صلی اللہ علیہ وسلم) قسە و شەرحى لەسەر کردبن، پیم وانیە بگەنە بیست سی (۲۰-۳۰) ئایەت، لەو ھەموو شەش ھەزار ئایەتە، چونکە ھەمووی پروونەو، خواى پەروردگار دەفەرموی: قورئان پروونە و پڕۆشکەرەوپیە:

۱- {تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ} الحجر، ۱.

۲- {تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ} النمل، ۱.

۳- {وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ} القمر، ۱۷، ۲۲، ۳۲، ۴۰.

قورئان پروونەو پیوستی بە تەفسیر ناکات، ھەلبەتە بۆ ئەھلى خوی پروونە، بۆ کەسیک کە زمانى عەرەبى بزانی، بەلام کە پروونە، مانای وا نیه، کە ھەموو کەس لە ھەموو شتیکى تێدەگا، بەلکو ھیچ کەس ناگاتە ئەوپەرى و، ھیچ کەسیش نیه بەشى خوی لیى حالى نەبى، گەورەبى و ئیعجازى قورئان لەویدا.

پوختەى قسان:

بە گەرانیو ھەمان بۆ وەحیی و پەيامى خوا، کە لە قورئان و پڕبازى پیغەمبەردا بەرجەستەیه، دەکوینە سەر کانیاو و سەرچاوەى پروون و زولالى ئیسلام و، لە زۆریک لەو قور و لیتەو لال و قەوزو چى و چییە، دەربازمان دەبى، کە بەدرێژایى ئەو ھەموو سەدانە، لە گەل ئاوى پروون و زولالى وەحیی بى خلتەى خواى بەرز و مەزندا، ئاویتە بوو.

ههنگاوی چوارەم

قورئان کردنه پێوەر و تەرازووی گرنگییدان بە مەسەلەکان

ئێستا ئەگەر تەماشای دینداریی موسڵمانان بکەین، تەماشای بارودۆخی ئۆممەت بکەین، دەبینین: هەندێ شت زۆر گرنگی پێدەدرێ و، سەرئەدەدی لە قورئاندا هەر باسی نیە، لە سوننەتی پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم)یشدا باسی نیە! ئەدی موسڵمانان لە کوێیان هیناوہ؟ لەپراستییدا هەمووی عادیەت و نەڕێت و بۆچوونەو، هەلقولای سڕوشت و میزاجە! یان هەندیک شت دەبینین لە قورئاندا، لە یەك شوێندا باس کراوہ، هەندیک شت دەبینین لە سەدان ئایەتدا باس کراوہ، ئنجا ئێمە ئەگەر بە دواي رێبازی پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) و بە دواي پەیامی خوا بکەوین، دەبێ ئەم قورئانە بکەینە تەرازوو، خوا دەربارەی قورئان چی دەفەرموێ؟

{ اَللّٰهُ الَّذِيْ اَنْزَلَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكُ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِیْبٌ } الشوری، ۱۷.

واتە: خوا ئەو زاتە یەكە قورئانی دابەزاندوہ بە ھەق و، تەرازووشی دابەزاندوہ.

سەرئەجی تەفسیرەکانم دا، نەمبیینی ئەو خوێندنەویان هیئەتی، بەلام لە پرووی زمانی عەرەبییەو دەگونجی بشخوێندریتەوہ: {اَنْزَلَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ}، دەشگونجی بە (وَالْمِيزَانَ)یش بشخوێندریتەوہ بە (خفص)، واتە خوا قورئانی بە ھەق و بە تەرازووش دابەزاندوہ،

بەلام ئەگەر بە (الْمِيزَان) - واتە: بەسەر (فتحة) - بخوێندرێتەو،
یانى: خوا کتیبى بە ھەق دابەزاندووە تەرازووشى ھەر دابەزاندووە، کە
بێگومان تەرازووھەش ھەر لەنیو قورپان دایە.

زۆر گرنگە ئیمە بزانیین کە گرنگیدانی قورپان بە ھەر شتێک،
دیارە ئەو شتە لە تەرازووی خاداو بە پیوھری وەحیی و شەریعەت:
ئەوھندە دینى، ئەگەر زۆرتر گرنگی پێ بدات، دیارە زۆرتر گرنگەو،
کەمتر باسی بکات، دیارە کەمتر گرنگە، چونکە خوا قورپانی بە
ھەق و بە تەرازوو ناردووە، یان تەرازووشى لەگەڵ دا ناردووە.

ھەرۆھا لە سوورپەتە (الأنعام) دا دەفەرموی:

{وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدًا} الأنعام نایەتى، ۱۱۵.

واتە: وشەى پەرۆردگارت تەواوی کردووە، لە راستی و لە دادگەرییدا.

وشەى پەرۆردگارت واتە: نایەتەکانى خوا لەراستبووندا، تەواویان
کردووە، لە لووتکەى دادگەرییدان و، لە لووتکەى تیرو تەواوییدان.

لە سوورپەتە (الإسراء) یشتا، خوا دەفەرموی:

{وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَّلَ} الإسراء، ۱۰۵.

واتە: قورپانمان بە ھەق {بەشیوھەکی ھەق} دابەزاندووە، ھەقیشى
لەنیو خۆی وەرگرتووە.

دابەزاندن (إنزال) ەکەى بە ھەقەو، کە داشبەزیووە، ھەقی تێدایە.

با چەند نموونەى ەکەى بێنێنەو:

(١) ئایا لە چەند ئایەتەکاندا، خوا باسی یەکتایی خۆی دەکا، کە تەنیا خوا بەدیھێنەر و، پەروردگار و، خاوەنەو، تەنیا خوا دەبێ بەندایەتیی بۆ بکری و بپەرستری؟ بێگومان لە زۆر ئایەتەکاندا، ھەر تەماشای سوورەتی (البقرة) بکەین، کە سوورەتێکی مەدینەییشتە: گەورەترین ئایەت لە قورئاندا (آية الكرسي)یە، کە باسی خوا بە یەکتاگرتن (توحید) (الله)یە، لە دە (١٠) بڕگەدا:

{ اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ لَا تَاْخُذُهٗ سِنَةٌ وَّلَا نَوْمٌ لَّهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِى يَشْفَعُ عِنْدَهٗ اِلَّا بِاِذْنِهٖ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَّمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُوْنَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهٖ اِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهٗ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَلَا يَـُٔوْدُهٗ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِىُّ الْعَظِيْمُ } البقرة: ٢٥٥.

١١٧ ئنجا سوورەتە مەکەییەکان، ھەموویان بەزۆری تەرخان کران، بۆ باسی یەکتایی خوا و خواپەرستیی.

(٢) لە چەند ئایەتەکاندا باسی دادگەری کراوە؟ بێگومان لە زۆر ئایەتەکاندا، بۆ نمونە:

{ اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ } النحل، ٩٠.

(٣) لە چەند ئایەتەکاندا باسی تەقوا کراوە؟ بێگومان لە زۆر ئایەتەکاندا، بۆ نمونە:

{ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا الَّذِى خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ... } النساء-١.

ھەروەھا باسی ئیحسان، یان باسی یەکزیی و یەکیبون (وحدة)؟ بێگومان لە زۆر ئایەتەکاندا باسکران، ئەدی لە چەند ئایەتەکاندا باسی

سەرپۆشی ئافەت کراوە؟ لەیەك ئایەت، لە سوورەتی (النور) دا: {وَقُلْ
لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ
زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ خُمُرَهُنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ
زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ
أَبْنَاءِ أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّبِيعِينَ غَيْرِ
أُولَئِكَ لَا بَأْسَ لَهُنَّ بِأَزْوَاجِهِنَّ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ } النور، ۳۱.

۱۱۸

کەواتە: ئافەت لەسەری پێویستە و دەبێ سەرپۆشی بەسەرەوە بێ،
بەلام ئایا ئەندازەی گرنگی و پێگەی سەرپۆش بەسەرەوە بوونی
ئافەت، لەبەرانبەر تەنیا خواپەرستییدا، یان: چەسپاندنی دادگەرییدا،
یان: ریشەکێشکردنی زۆلەدا، یان: بۆ خوا سولحان و پارێزکاری و
چاکەکارییدا، چەندە؟ بەدڵنیایی شتێکی بچووکە، بۆیە کاتیەک هەموو
ئێسلام و شەریعەت، لە جێبەجێ کردنی یاسا شەریعیە کاندای، ئەویش
لە سەرپۆش کردن و، ریش هێشتنەویدا، خولاسە بکەیتەوه، بە راستیی
ئەوه زۆلەمە لە ئێسلام دەکری! زۆلەمە لە ئێسلام دەکری، چونکە خوا
وای دانەناوه، گرنگە هەر بابەتە گرنگی و بایەخی پێدەری، بەقەدەر
ئەوهی کە قورئان گرنگی پێداوه، ئەوهندە پێغەمبەری خوا (صلی
الله علیه وسلم) خەمی لێ خواردووە مشووری لێ خواردووە.

ئێستا تەماشای بکەن! ئێوه دەزانن من مەشرەبم فراوانەو، بۆنەی
مەولید و هەموو بۆنە و یادە تایینیەکان، جیهانییەکان، پێشەییەکان،

مرۆییەکان، پێم وایە ئەسڵ تێیاندا رەوازییە^(۱)، بەلام ئە شارێکی وەک ھەولێر ئە گەڵ مانگی رەبەیی یەكەم دای، ئیدی ئەو خەڵکە ھەمووی زۆر موشەووەش دەبی! چییە؟ مەولیدی پێغەمبەرە (صلی اللہ علیہ وسلم)! زۆر باشە شتیکی رەوازی و موباحە، ئە گەر بە شیوہی شەریعی بکری، شتیکی ئاسایی و ھەلسوکەوتیکی موسوڵمانانە دەیکەن، چونکە ئە گەر بگوتری: عیبادەتە، ئەو دەچیتە نیو بازنە ی بیدەت، چونکە ھەر عیبادەتێک ئە دوا ی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) پەیدا کرابی، بیدەتە، بەلێ یادکردنەوێ لە دایکبوونی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) عیبادەت نیو، تەنیا ھەلسوکەوتیکە، وەک دایکمان عایشە -خوای لێ رازی بی- ئە بارە ی شیعەرە پرسیاریان لێ کردو، وەلامیکی زۆر عاقلانە داوەتو، کە شایستە ی خوێنتی، دەلێ: (الشَّعْرُ کَلَامٌ، حَسَنُهُ حَسَنٌ، وَقَبِيحُهُ قَبِيحٌ) شیعەر قسە یە، چاکە کە ی چاکە و، خراپە کە شە ی خراپە، ھەلسوکەوتەکانیش سەر داکەین بزانی چۆن؟ ئە گەر باش بوون، باشن و، ئە گەر خراپ بوون، خراپن.

بەلام چەندان فەرز ھەن، ئە ھەولێر و سلیمانی و دھۆک و ھەلەبجە و کەرکوک و، ئە شوێنەکانی دیکە ی کوردستان و عێراق، چۆندراون، موسوڵمانان چەندیان خەمی لێ دەخۆن! یاد کردنەوێ لە دایکبوونی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) عادت و نەرتیکی موسوڵمانانە، ئە بواری ھەلس و کەوتەکان دایە، کە بناغە تێیاندا رەوازی و دەستکراوی (الإباحة) یە، ھەرچەندە وشە کەش بە ھەلە

(۱) کتیبێکی تابیەتم لەو بارە نووسیو، بەناو نیشانی: (یادو بۆتو جەژنەکان و ھەلسەنگاندنیك).

دەلّىن، دەلّىن: (مەولوودى پىغەمبەر) (صلى الله عليه وسلم)،
(مولود) يانى: لە داىكبوو، (مۆلد) واتە: كاتى لە داىكبوون، ئىنجا
بە ئەندازەى ئەو كە شتّىكى باشە، گىرنگىي پىبدە، بەلام بە لەسەر
حىسابى شتى دىكە نەبى، لە بازارەكەت شەراب دەفرۆشرى، وەك
بىيسى و كۆلا، لە بازارەكەت قۆلى خەلك دەپررى، گەندەلّىي ھەيە!
زۆلم ھەيە! فەساد ھەيە! تۆ مووت لىئالەخشى! بەلام مەولید ھاتو،
خۆت زۆر مشەووەش كىردو!!

ئەو ھەمووى لاتەل تىگەيشتە لە ئىسلام و، نەكىشانى شتەكانە
بە تەرازووى قورئان و، ھەلنەسەندگانە، بە پىوھرى قورئان و
وھبىي خواى پەروردگار.

۱۲۰

يان بۆ وىنە: لەچەند ئايەتاندا باسى خواپەرستىي و بەندايەتىي
بۆ خوا كراو؟! يىگومان زۆر! لەچەند ئايەتاندا باسى نوێژ كراو؟
دىسان زۆر! بەلام لەچەند ئايەتاندا باسى دەستنوێژ كراو؟ تەنيا يەك
ئايەت! بۆچى؟ چونكە ديارە ئەوئەندە گىرنگە، دەستنوێژ بگرە بۆ
ھەموو فەرزەكان، بەلام بەقەدەر خۆي گىرنگە، بەلام ئايا زانايانى
ئىمە وایان كىردو؟ نەخىر، بەلكو كىتّىي زۆريان داناون لەسەر غوسل
و دەستنوێژ، بەلام ئايا چەند كىتّىيان داناون لەسەر ئەو، كە ئايا
دەبىي مسولمانان چۆن كۆمەلگا و لاى خۆيان بەپىوھەرن! چۆن
ئەم ئايەتە: {وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ} كارا (تفعليل) بكەين و پىراكتىزەي
بكەين؟ ئىمە كەلەپوورى سىياسەتى شەرعىيمان، زۆر ھەژارە،
بەلام شتى دىكەمان زۆر قەبە كىردو، غوسل و دەستنوێژ لە يەك
ئايەتدا باسكراون! زۆر كەس لە ئەنجامى ئەو ھەموو وردەكارىي
و وردبوونەوھيەدا، لە غوسل و دەستنوێژدا وەسەسەي بۆ دروست

بوود، یاخود لە نیەت ھێنانی نوێژدا، مامۆستام دیوێ ماوێهێک خەریکی نیەت ھێنان بوو! بۆیەش وەسوەسەیی بۆ دروست بوو، چونکە لە ھەندیک کتیباندا ھاتو، کە دەبی لە ئەلیفی (اللہ) تاکو رای (اکبر) بەدلتدا بی: چ نوێژیکە دەیکە ی و، چەند رکاوە، لە گەڵ کێو... ھتد؟! لە کویت ھیناوە؟ ئەو وردەکارییە لە کوێیە؟ پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) (اللہ اکبر) ی کردووە نوێژی دا بەستووە تەواو! ییگومان ئەو وردەکاریی و شیتە لکەردنەوێ، لەسەر حیسابی شتەکانی دیکە، وەک لە یادداشتەکانی خۆمدا^(۱) باس کردووە، گەنجەم بێنیوێ نوێژی نەکردووە، گوتوومە: بۆچی نوێژ ناکە ی؟ گوتوویەتی: ئاخر فیر نەبووم! فیری چی نەبوو؟ فاتیحە نازانی؟ با! تەحیات نازانی؟ با! ئەدی چی نازانی؟ دوایەکانی دەستنوێژی نازان! کام دوایانە؟ ئەوێ کە دەم و چاوت دەشوی، ئنجا کە دەستەکانت دەشوی و، کە مەسحی سەرت دەکە ی و، کە پییەکانت دەشوی و، دوایان ھەیە! گوتم: ئەوانە ھیچیان نەک ھەر واجب نین، ھەر سوننەتیش نین، ئیمام نەووی لە کتیبی (المنہاج) دا دەلی: (وَحَذَفْتُ دُعَاءَ الْأَعْضَاءِ إِذْ لَا أَصْلَ لَهُ)^(۲)، واتە: ئەو دوایە ی ئەندامەکانی دەستنوێژ، ھیچ شتیکی لەبارەو لە پیغەمبەرەو (صلی اللہ علیہ وسلم) نەھاتو! یانی: لەسەر شتیکی کە ئەسلی نیە، کابرا فەزیکێ چواندو!

بەلێ زۆر گرنگە قورئان بکەینەو تەرازوو، بیکەینە پیوێر بۆ شتەکان، چەندە گرنگیی بە ھەر شتیکی داو، ئەوێندو بەو ئەندازە

(۱) چەند مەلۆیک لە خەرمانی تەمەنم، بەشی یە کەم: ۱۹۶۱-۱۹۹۱ز.

(۲) مغنی المحتاج، شرح المنہاج، ج ۱ ص ۱۱۳.

گرنگىيى بېدەين، كەمتر كەمتر و، زياتر زياتر، شتېكىش لە قورئاندا
 ھېچ باس و خواسى نىيە، لە خۆرا لەسەر دىن نەيكەينە بار و،
 نەيكەينە بەشېك لە دىندارىيى، بۆ وئە: باسى نىقابى ئافرەتان،
 پىچە گرتەنە ھەي ئافرەتان، لەسەردەمى پىغەمبەردا (صلى الله عليه
 وسلم)، ئافرەت ھەبوو نىقابى ھەبوو، ھەشبوو نەبوو، نەشيان
 كردو بە ھەرا، لە ھەندىك لە ولاتانى كەنداو، كە رېڭا نادەن كەس
 رەخنە لە حكومراڻىك بگرى، كە عىباد و بىلادى كردۆتە كۆيلە،
 بەلام واجبە دەبى ئافرەت پىچەي ھەبى و، ئەگەر دەموچاوى
 ديار بى، ئەو لە دىن لای داو! جارېك لەسەفەرى عومرە يان لە
 ھەج بووم، كچېك كە بالغ نەبوو بوو، سەرپۆشى بەسەرەو نەبوو،
 دوو سېيەك لەو عەگال بەسەرەنەي^(۱) وى، لەگەلى كەوتنە كىشەو،
 كچەكە گريا، ئەويش بابى لەگەلى بوو، گوتى ئەو چىيە بۆچى
 وا لەم كچەم دەكەن، تۆقانتان! ئەوانىش دەيانگوت: ئاخىر چۆن دەبى
 ئاوا ھاتو، لەگەل حورمەتى بەيتدا ناگونجى! بابىشى گوتى:
 جارې تەكلىفى شەرعىي لەسەر نىيەو بەو شىوازى ئىوەش دىن
 لەبەرچاوى دەبىزى، كرديان بە ھەرايەك ئەوسەرى ديار نەبوو! كە
 بىگومان ئەو ھەمووى كىچ و كال و لاتەل ھالىبوونە لە دىن، ئەو
 دووسى پىاودى سعوودىيە دىنيان ھەموو لەودا دەدى، كە ئەو كچە
 نابالغە سەرپۆشى بە سەرەو دەبى! بەلام ئايا ئەگەر ئەو مىندالە دلى
 خۆشەكەي، ئامۆژگارىيى بكەي، دىنى لەلا شىرىن بكەي، ئەوەش
 ھەر دىن نىيە؟

(۱) مەبەستم لە (عەگال بەسەر) يەكەم تەماشاكردنى جل و بەرگى ئىستاي
 حىجاز نىيە، بەلكو مەبەستم پىاوانىكى تايبەتە كە سەربە موخابەرەتى ئەو ولاتەن!

ههنگاوی پینجهم

بیرکردنەووە بە کارهێنانی عەقل و ههسته وەرەکان،

له تیفکرین و سەرنجدانی هەردوو کتیبی

خوینراو و بینراوی خوادا

خو دوو کتیبی خستووینە بەر دەست، کتیبیکیان خویندراویدە،
 که قورئانە (کتاب الله المقروء)، ئەوەی دیکەش ئەم گەردوونەیدە،
 کتیبی بینراوی خوا (کتاب الله المنظور)، ئنجا لە ئەنجامی ئەوەدا
 که مسوڵمانان لە پەیام و وحیی خوا دوورکەوتوونەو، عەقڵی خۆیان
 لە کار خستو، هەم لە سەرنجدانی کتیبی خوینراوی خوا، هەم کتیبی
 بینراوی خوادا، سەرنج بدەن! ئیستا چەندان بیروپرا هەن، مسوڵمانان
 پێیانەووە پابەندن، که هەزار (۱۰۰۰) سالی لەمەوپێش، هەزار و دووسەد
 (۱۲۰۰) سالی لەمەوپێش که مەتریان زیاتر، گوتراون، که بیگومان
 مەبەستم بوارەکانی بووناسیی و، ئیمان و عەقیدە و، پەرستشەکان
 نیە، مەبەستم بوازی هەلسوکهوتەکانە، بۆ وینە: ئەو شیوە بازەرگانیی
 و مامەلەیی ئیستا دەکری، پشکەکان (أسهم) و شیکەکان (سندات)
 و سندووقی نیو دەولەتی و، بانکی نیو دەولەتی، ئایا کاتی خۆی
 زانایانی ئیمە بە خەونیش شتی وایان بینو؟ نەخیر، ئایا نابێ چاو
 بە شیوەی مامەلەیی بازەرگانییدا بگیردرێتەو؟ بە دلنایییەو، با.

بۆیە دەتوانین بڵین: ئەم ئۆممەتە بەزۆری مەحکوومی فەتوا و
 بیروپرای زانا مردووکانیەتی، بۆیەش ئۆممەت بە مردوو حیسابە! لە
 هەموو لایەکەو دەوژمن سەریان تێناو، وەک چۆن کەلاکیک دەکەوێت،

دال و لاشخۆر تییدەورووکیڤ و گۆشتەکە ی دەخۆن ، ئیستا ئۆممەت وایە بەداخووە! بۆچی مردووە؟ چونکە عەقلى خۆی لە کارخستووە، ئیستا لەنیو ئۆممەت دا مردووان ھوکی زیندووان دەکەن! ھەلبەتە ئەو فەتوا و رایانە ی، کاتی خۆی لە کتیبەکاندا نووسراون، زانایان بۆ سەردەمی خۆیان، شتیکی باشیان کردووە خراپیان نەکردووە، بەلام بۆ سەردەمی خۆیان و، ئەو وەلامانە ھی پرسیارەکانی سەردەمی خۆیان بوون و، بە کەلکی پرسیارەکانی سەردەمی ئیستا نایەن، ئەو دەرمانانە بۆ نەخۆشییەکانی سەردەمی خۆیان گیراوە، دەرمانخانەکەش ھەر ھەییە، کە قورپان و سوننەتە، تۆش ئازا بە، دووبارە بۆ نەخۆشییەکانی پۆژگاری خۆت، دەرمانی تازە بگرە، دەرمانیک کە لەگەڵ ئەو نەخۆشییانە ی سەردەمی تۆدا پڕ بە پیست بێ، نەك چارەسەر و دەرمانە کۆنەکان، بۆ نەخۆشییە تازەکان بەکار یینی و، وەلامە کۆنەکان بۆ پرسیارە تازەکان بەکاریینی! چونکە ئەوکاتە ئیسلام چۆن دەکەوتتە بەرجاو؟ دەلێن: دین لە ژین بەجی ماوە، کە بەراستی ئێوە موسولمانان بەجی ماون! ئەگەر نا ئیسلام ئەگەر خوای پەروەردگار ھەر بۆ ئەو کاتی ناردبووایە و، تەنیا بۆ ولاتیکی ناردبووایە، موسولمانانی پێوە پەيوەست نەدەکرد، کە لە ھەموو کات و پۆژگارەکاندا پییەو پابەند بن، بەلام دیارە خوا سبحانە وتعالی ئیسلامی وا ھەلخستووە، کە دەگونجی وەك چۆن کیشەو گرافتەکان کاتی خۆی چارەسەر کردوون، ئەوانە ی ئیستاش چارەسەر بکات، بەلام بەچی؟ بە وەحیی بەرجەستە لە قورپان و سوننەتدا، نەك فلان مەزھەبە و فلان ئیجتیھادە و، فلان فەتوا یە و فلان بۆچوونە! ئەوە لەگەڵ پۆژگاری خۆیدا بوو بەکەلکی پۆژگاری خۆی ھاتووە، بەلام وەك چۆن دەرمان ئیکسپایەر دەبێ و

لەکار دەکەوێ، بیروبۆچوون و فەتوا و ئیجتیها دەکانیش، بە ھەمان شیوە، زۆر جار ئەوەم ھیناوەتە بەرچاوی خۆم: ئەگەر ئیستا، نەک کەسیکی ھەزار (۱۰۰۰) ساڵ لەمەو پێش، ھەر ھی سێ سەد (۳۰۰) ساڵ لەمەو پێش، بە بەرگ و پۆشاکێ ئەو کاتی و، بە چەکی ئەو کاتی یی، بەبازاردا بپروا، خەڵک چۆن سەیری دەکەن! ھەموو سەریان سوڕ دەمیێ! ئنجا لە راستیییدا ئیمە وەک چۆن کەل و پەلەکانمان کۆن دەبن و دەگۆڕێن و گۆڕپومان، بە ھەمان شیوە بیرکردنەوەکانیش، ئەو بەشە پەیوەندیی بە ژيانی دنیاوە ھەیە: پەیوەندیی بە بواری سیاسەت و ھوکمرانیی و، بواری ھەڵسوکەوتی ئابووری و بازرگانیی و ئەوانەو ھەیە، دەگۆڕێ، بەلام ئەوەی پەیوەندیی بە خودی دینەو ھەیە، وەک بووناسیی و ئیمان و عەقیدە و عیبادەت و پەیوەندیی نیوان مەرۆف و خوا، ئەو ناگۆڕدێ و وەک خۆیەتی، چونکە پەیوەندیی بە راستییە نەگۆرەکانی بوون (حقائق الوجود الثابتة) و ڕووح و جەوھەری ئینسانەو ھەیە، بەلام ئەوەی پەیوەندیی بە لایەنی ماددی ژیانەو ھەیە، دەبێ بگۆڕدێ و چاوی پێدا بخشیندرتتەو، ئەگەر نا، ئەو کاتە ئیمە ستەم لە ئیسلام دەکەین و، خەڵک دەلێن: دین لە ژین بەجێماوە، کە لەواقیعدا، ئەوە مسوڵمانانن کە لە دینەکیان بەجێماون.

ھەر بۆیەش لە زۆر شوێنی قورئاندا، خاوی زانا و شارەزا سەرزەنشتی کافرەکان دەکات، کە گوتووین: شوێن ئەو دەکەوین کە باب و باپیرانمان لەسەری بینووە، پێشینانمان لەسەری بینووە: بۆ وێنە:

۱- { بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّهْتَدُونَ }

الزخرف، ۲۲.

واتە: یان ئایا پێش وی (قورئان) کتییێکمان پێداون و پێیەو دەستگرتوون؟ بەلکو گوتیان: ئێمە باب و باپیرانمان لەسەر پێیەک بینێو، تەنیا بەدوای شوێنەوارەکانی وانیش دەکەوین.

۲- بەهەمان شیوە ھەر لە سوورەتی (الزخرف) دا دەفەرموی:

{وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُهَا أَنَا وَجَدْنَا
ءَابَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ} الزخرف، ۲۳.

واتە: ھەر بەو شیوەیە: لە پێش تۆدا هیچ ترسێنەر و وریاکەرەو دیە کمان لە هیچ ئاوەدانییە کدا نەناردو، مەگەر خۆشگوزەرانەکانی گوتویانە: ئێمە باب و باپیرانمان لەسەر رێبازی ئێمەش ھەر بەدوای رێ و شوێنی وانیش دەکەوین.

۳- ھەروەھا خوا سەرزنەشتی کافرەکان دەکات و دەفەرموی: ئەگەر پێیان بڵێ: وەرن شوێن پەيامی خوا و رێبازی پێغەمبەر بکەون، دەڵێن: نا باب و باپیرانمان چۆن بوون، ئێمەش ھەر وا دەبین و وا دەکەین، موشریکەکان و ابوون، کەواتە: ئێستا زۆریک لە مسوڵمانان وەک موشریکان دەکەن! خوا فەرموویەتی:

{وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا
عَلَيْهِ ءَابَاءَنَا أَوَّلُوكَانَ ءَابَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ} المائدة، ۱۰۴.

واتە: ئەگەر پێیان بگوتی: وەرن بۆ لای ئەو کە خوا دایبەزانندو، بۆ لای پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم)، دەڵێن: ئەویمان بەسە، کە باب و باپیرانمان لەسەری بوون، ئەدی ئەگەر باب و باپیرانیان هیچیان نەزانیبی و رێی راستیان نەگرتی!

۴- ھەروەھا لە سوورەتی (البقرة) دا دەفەرموی:

{وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ} البقرة، ۱۷۰.

واتە: ئەگەر پێیان بگووتری: بە دوای ئەوە بکهون کە خوا بۆی دابەزاندوون، دەڵێن: بەلکو دوای ئەوە دەکهوین کە باب و باپیرانمان لەسەری بوون، (خواش دەفەرموی): ئەدی ئەگەر باب و باپیرانیان هیچیان نەفامیبی و پێی راستیان نەگرتی؟

وہک دەبینین: ئەو ھەموو ئایەتانەدا -کە ھی دیکەش ھەن-، خوای کاربەجی و زانا، سەرزنشت و لۆمە ی کافر و موشریکەکان دەکات، لەسەر دۆگمای فیکری و کەللەوشکی و داخراویان، لە بەرانبەر وەحیی و پەيامی خوا، رێبازی پێغەمبەردا، کە بیگومان ئەمە گەورەترین ھۆشداریی تێدا یە بۆ مسولمانان، بۆ ئۆممەتی موحمەد (صلی اللہ علیہ وسلم) کە لە خۆیان وریابن و کاریک نەکەن و ھەلۆستیک نەنوێنن، کە بیانخاتە رێژ و ئاستی کافر و ھاوبەشدانەرانیوە، ئەو خەسلەتە خراپ و بەدەیی: لاساییکردنەوێ کۆیرانە ی پێشیناندا!

بەلێ ھەموو بوارەکانی کە فیکری بەشەر مامەلەیان لەگەڵدا دەکات، گۆران و پەرەستاندنیان بەسەردادی، من باسی: بوونناسیی و، ئیمان و عەقیدە و، عیبادەت و ئەو لایەنە ناکەم، کە بە خوای تاک و پاک و بە رووح و جەوھەری مەرۆقەو پەیوەستەو گۆرانی بەسەردا نایەت، ئەو لایەنە ھەر وہک خۆیەتی و، لەراستییدا ئەو ھەموو ئیجتیھاد و فتاویەشی نەدەویست، کە زۆر ئیسلامی یی قەلەبالغ

کراوە! بەلام ئەوەی دیکە، کە پەیوەندی بە لایەنی ماددی ژیان و حوکم و سیاسەت و ئیدارەووە ھەیە، ئەوە بە دلتیاییەووە، دەبی پڕۆژ بە پڕۆژ و، سالل بۆ سالل و، جار بۆ جار، چاوی پێدا بگێردیتەووە.

ئەگەر تەماشای قورئان بکەین، دەبینین: خواى پەروەردگار زۆر فەرمان بە مەروۇقەکان دەکات سەرنج بەدن: سەرنجى گەردوون بەدن، سەرنجى خۆیان بەدن، سەرنجى خواردنیان بەدن، جگە لەوێ کە لەچەندنان ئایەتدا فەرمانمان پێ دەکات: سەرنجى قورئان بەدین، لێی ورد بینەووە و لێی بکۆڵینەووە، بۆنمونه:

۱- { كَتَبْنَا إِلَيْكَ مَبْرُكًا لِّدَّبْرُواْ ءِٰتِيْهِ وَلِتَذْكُرْ اَوْلَٰٓئِكَ } ص-۲۹.

واتە: ئەمە کتییکی بەپێزە بۆ لای تۆمان دابەزاندووە، تاكو لە ئایەتەکانی رāmین و، بۆ ئەوەی عاقلمەندان پەندى لێوەربگرن.

۲- { اَفَلَا يَتَذَكَّرُوْنَ اَلْقُرْءَانَ اَمْرٌ عَلٰى قُلُوْبٍ اَقْفَالُهَا } محمد، ۲۴.

واتە: ئایا لە قورئانی وردنابنەووە، تێى نافکرن، یان دلەکان قفلیان لێدراو!!

ئنجابا سەرنجى چەند ئایەتێک بەدین، وەك نمونه، کە خواى پاك و تاك (عزوجل) تێیاندا فەرمان بە مەروۇقان دەکات و ھانیان دەدات، سەرنجى خۆیان و دەورووبەر و گەردوون بەدن و، لێیان وردبنەووە، ھەولبەدن، پەى بە نەیتییەکانى بیەن:

۳- { قُلْ سِيرُوْا فِى الْاَرْضِ فَانظُرُوْا كَيْفَ بَدَا الْخَلْقُ } العنكبوت، ۲۰.

واتە: بلی: بە زەویدا بپۆن، گەشت بکەن و سەرنج بەدن، خوا چۆن دروستکراوەکانى دەست پێکردوون!!

۴- {قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ} النمل-۶۹.

واتە: بلى: بە زەویدا بڕۆن و سەرئەنجامى سەرئەنجامى تاوانباران چۆن بوو؟!

۵- {قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ} الأنعام: ۱۱.

واتە: بلى: بە زەویدا بڕۆن (گەشت و سەفەر بکەن)، پاشان سەرئەنجامى بەدرۆدانەر چۆن بوو!!

۶- {أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ} الأعراف-۱۸۵.

واتە: ئایا سەرئەنجامى مولکی فراوانی ئاسمانەکان و زەوییان نەداوە، ھەرۆھە ھە شتێک کە خوا دروستیکردووە؟!

۷- {فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ} عبس، ۲۴.

واتە: با مەرووف سەرئەنجامى خواردنەکەى بەدات و لى وردیتهوە!

۸- {وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾} الذاریات.

واتە: ئە زەویدا نیشانە زۆرن بۆ زانیانی دلتیاو بەرچاوپروون، ھەرۆھە ئە خودی خۆشتاندا، بۆچی نابینن، سەرئەنجامى نادەن؟!

بەداخەوێ: زۆربەى ھەرەزۆرى مسوولمانان، ئەو ھەموو ئایەتەتانیان پشتگوى خستوون و، عەقل و ھوشى خویان لەو بوارەدا داخستووە خەواندووە، ھەر بۆیەش ئەھلى کوفر زۆریک لە نەینى و یاسا گەردوونییەکانیان دۆزینەووە، پێشیان بەرھو پێش چوون و، ژيانى

ھەنگاوی شەشەم

ژيان له واقیعدا، ئەك له میژوودا

لە دوو شوێندا خۆی زانا و توانا، لە سوورپەتی (البقرة)دا، ئەو راستییەى دووبارە کردۆتەو، کە مسوڵمانان پێویستە لە واقیعدا بژین، ئەك لە میژوودا:

{تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ} البقرة-۱۳۴، ۱۴۱.

خوا (عزوجل) پێشی باسی خاوەن کتیبەکان دەکات، دوایی دەفەر مۆی: ئەوانە کۆمەڵێک بوون پابردوون، ھەرچی کردوویانە لە چاکە ھى خۆیانە، ئێوەش ھەرچی بیکەن لە چاکە، ھى خۆتانەو، لیسان ناپرسرێتەو لەسەر ئەوێ کە ئەوان کردوویانە.

ئەمە زۆر گرنگە کە ئێمە لە واقیعی خۆماندا بژین، ھۆکاری زۆربەى کێشە و گرفتێ مسوڵمانان، ھى ئەوێ کە لە میژوودا دەژین، ئەك لە ئیستاو لە واقیعدا، بەلکو میژوو ھەڵدەکوڵن و دەپھیننەو بۆ ئێرە!! بە راستی سەر سوپھینەرە، ئیستا لەم رۆژگارەدا: بە ناوی شوێنکەوتنی سەلەفی سەلحەو، خەلکی سەرگەرم بکەى پیرسی: ئایا قورئان مەخلووقە، یان مەخلووق نیە؟! ئێمە ئیستا کەى کێشەمان ئەوێ؟! وەختی خۆی ئیمام (أحمد) رەحمەتی خۆی لێی و، زانای دیکەش ھەبوون بۆ: قورئان مەخلووق نیە، ھەندیکیش بەتایبەت رەوتی موعتەزیلە گوتوویانە: مەخلووقە،

بەلام بەھەر حال، ئیمە ئیستا کیشەمان لە گەڵ ئەوانەییە کە دەلێن: قورئان ھەر فەرماشتی خوا نیە! تۆ دەبی واقیعی خۆت بزانی، ئیستا کوا کیشە ئیمە ئەوێ! کوا ئیستا کیشەییەکی گەوردیە، چوار مسوڵمان بچن لە قەبرێک بپارێنەو؟! بیگومان دەزانم پارانەو لە قەبر شیرکە و شیرکیکی گەورەشە، بەلام ئیستا کیشەیی گەورەمان ئەوێ کە خەڵک خاوەن قەسەر دەپەرستی، نەک خاوەن قەبر! ھەتا بەھۆی خاوەن قەبرێکەو چوار مسوڵمانی عەوام و فەقیرحالی تووشی شیرکی گەورە دەبن، بە ھۆی خاوەن قەسەرێکەو، بە ملیۆنان خەڵک لە ئیسلام دەرەچیی و ھەڵدەگیردیتەو!

ھەلە ی (محمد بن عبدالوهاب) و شۆینکەوتووکانی لەویدا بوو^(١)، ەک لە کتیبیکی خۆیدا باس دەکات و لەخۆمەو قسە ناکەم، دەلی: موشریکەکانی رۆژگاری ئیمە، (واتە: مسوڵمانانی گیرۆدەبوو بە شیرکەو) لە موشریکەکانی رۆژگاری پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) خراپترن^(٢)، چونکە ئەوانیش ھەر گوتووینانە:

{مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى} الزمر، ٣.

کە بیگومان ئەو قسەییەکی پوچ و بێ وێژدانانەییە، بەرانبەر بە مسوڵمانانیکی ئەھلی قیبلە ی لادەر و ناحالیی، چونکە کافرەکان ھەر بەراستی بێ و سەنەمەکانیان پەرستوون، بەلام بابای مسوڵمان، خوا

(١) واتە لەویدا کە تەنیا شیرکی خاوەن قەبرانی دیوو، لە ھی خاوەن قەسەرانی بێ ناگا بوو! ھەلبەتە دەزمانی باسی (طاغوت)یشی کردوو، بەلام بە کردوو تەنیا سەرگەرمی دژایەتی و کوشتن و برین بوو لە گەڵ ئەوانەدا کە بە شیرک گۆران (شرك الثقبور) ناوزدی کردوون.

(٢) بڕوانە: کشف الشبهات، ص ٣٩.

دەپەرستى و جورىك له چاودروانىيشى ھەيە لەو خاوەن قەبرە و بە ھەلە
لێى دەپارێتەو، كە ئەوە شیركە، بەلام لە ئەسڵدا خوا دەپەرستى و، ئەودى
دىكە (بێپرست) لە ئەسڵدا بت دەپەرستى، ئەدى چۆن دەلێى: وەك
يەكن! ئنجا بۆ زانیاریيتان! (محمد بن عبدالوهاب) دەولەتى عوسمانىيى
ھەموو بە كافر داناو، جگە لەوێ لە گەل خۆى بوو، ھەمووى بە كافر
داناون!! ھەروەھا گوتووێت: زانیانى میسر و شام و عێراق و تورکیا و
خۆراسان و حىجاز و... ھتد. لەدواى سەدەى چوارەمەو، كەس مسوڵمان
نەماو ھەموویان ئەھلى شیرك و كوفرن!^(١) ھەروەھا رایگەیاندو: ھەر
كەسى دیتەو گەل ئیمە، ئەو دەیتەو مسوڵمان! لەدواى خۆى شوین
كەوتووێكەنى نامەيەکیان نووسیو بۆ زانیانى مەككە و مەدینە (حرمین)
و ئىجباریان كردوون بڵین: ئیمە ئیقرار دەكەین، كە تاكو ئیستا لەسەر
كوفر و شیرك بووین، لەمەودوا دینە ئیو ئەو دینەى موحمەدەى كورپى
عبدالوھەبابەو!^(٢) كە ئیستاش لە گەل دا بێ، ئیمە بە دەست زۆرىك لەو
بیرۆكانەو گرفتارین!

(١) الرسائل الشخصية / ١٥-١٠١، ھەروەھا: (تاریخ نجد) لابن غنام، ص ١٣،
١٤، كە لە باسى سەرھەتای سەرھەلانی بانگەوازی (ابن عبدالوهاب) دا: بەمجۆرە
باسى حال و ئالى مسوڵمانان دەكات، لەسەرھەتای سەدەى دوازدەھەمى كۆچى و
لەرۆزگارى دەولەتى عوسمانىيى دا:
(كان أكثر المسلمين قد ارتكسوا في الشرك وارتدوا إلى الجاهلية وانطأ في
نفوسهم نور الهدى لغلبة الجهل عليهم واستعلاء ذوي الأهواء..... فنبدوا كتاب
الله وراء ظهورهم...).

شایانى باسیشە (الشيخ حسين بن غنام) یەكێك بوو لە قوتابییه تێزیکەکانی
(ابن عبدالوهاب) و میژووونوسی ناودارى جوولانەوێكەشە.
(٢) برۆانە: (الدرر السنیه فی الأجوبة النجدیه)، ج ١، ص ٣١٤.

چەند تاوانیکی گەرەو لادان (إنحراف) و بەلارێدباردن (تحریف) یکی مەزن و بێرەزایەو، چەند ناشیرینکردن و بێزانندیکی خراپە بۆ ئیسلام و، چەند پرۆسەییکی بێرەحمانەیی لە نیوەڕۆک و جەوھەری خۆ خاڵیکردنەوێ ئیسلامە، کە:

یەکمەم: ۱- لەلایەکەوێ: بەناوی پەیرەویی لێ کردنی قورئان و سوننەت و، شوێنکەوتنی پیشینی چاک (إتباع السلف الصالح) وێ: ئیسلام دوا نوسخەیی ھیدایەتی خوا، بۆ مەرۆف و جینن، لە جوغزی چەند مەسەلەییکی فیکھیی گچکەیی راجیایی ھەلگەردا، کورت بکریتەوێ، وێ:

۱- ریش ھێشتنەوێ.

۲- دامین و دەلینگ ھەلپچانی پیاوان.

۳- پەچەگرتنەوێ ئاfrەتان.

۴- چوون و نەچوونی ئاfrەتان بۆ سەر گۆرستان.

۵- لە تەحییات دا بەردەوام پەنجە جوولاندن.

۶- دەست لەسەر سینگ گرتن.

۷- لەبەر کەس ھەلنەستان لەبەر مەجلیسان.

۸- بوغز و دلرەقیی بەرانبەر بە زۆریک لە مسوڵمانان.

۹- بەبۆنەیی لەدایک بوونی پیغەمبەرەو (صلی اللہ علیہ وسلم) ئاھەنگ گێران، بە لادان و تاوانیکی گەرەو دانان!

۱۰- بەنارەو دانانی سەرجم بۆنە (مناسبة) پیشەیی و مەرۆیی و نەتەوویی و نیشتمانییەکان، بەبێ سەرنجدانی نیوەڕۆکیان!

لەلایەکەوێ ئۆممەت، بەو وردە مەسەلانەوێ سەرقال بکری و
بخا فلێتری!!

۲- لەلایەکی دیکەشەوێ: کاریک بکری کە بەردەوام حوکمی میراتی
و بنەمالەیی، ھەر ملی ئەستوور یی و، پیتی مەحکەمتر یی،
بەھۆی فتوا دەرکردنی سەیر و سەمەرەیی وەک:

۱- قەدەغەکردنی دروستکردنی حیزب و ریکخوا!

۲- قەدەغەکردنی خۆپیشاندا و گەردبوونەوێ ھێمانە!

۳- قەدەغەکردنی مانگرتن!

۴- قەدەغەکردنی داوی مافی خۆکردن و، ناردەزایی دەرپرین لە
دەستەلاتی قورخکاری سامان و دەستەلات!

۵- قەدەغەکردنی ئازادیی بیرو، بەتایبەت ڕەخنەگرتن لە حکومەت
و دام و دەزگایەکانی!

دووهم: ۳- ھەروھا لەلایەکەوێ: ھەروھا لەلایەکەوێ: ئەوپەری
سەختگیری توندیی و بێرحیمی بەرانبەر بە تەوژمی ھۆشیاری و
بیداری ئیسلامیی بەگشتی و، زاناو پێشەواو بانگەوازکاران (دعاة)
و بیرمەندان (مفکرین) بەتایبەت، پێشیان بدری.

۴- لەلایەکی دیکەشەوێ: ئەوپەری تووک نەرمیی، بگرە چەمێنەوێ
خۆبەدەستەوێدان، لە بەرانبەر جوولەکەو نەصرانیانی دوژمنکار
و کینەلەدڵ و، زلھێزانی ڕۆژھەلات و ڕۆژئاوا، بکریتە پیشەیی
ھەمیشە!!

بەلێ بەپێزان! دەبی ئەم واقعەیی خۆماندا بژین، لەبەر پۆشنایی قورپان و سونەت دا، ئەک ئە میژوودا بژین، شیعە بۆچی سەرکەوتوو نین ئە بەپۆهبردنی حوکم ئە عیراقدا؛ چونکە ئە میژوودا دەژین و، ئیستاش ھەر بەتەمان تۆلەیی حوسین بکەنەو! جاریکیان بە مەلایەکیانم گوت: حوسین خوا لێی رازی بی، خەلکی رومادیی و فەلوجە نامەیان بۆ نەنارد، بە گورگان خورادووی بدەن؟! ھەر باب و باپیرانی ئیو نەبوون، خەلکی کووفە و نەجەف، نامەتان بۆ ناردو بە گورگان خورادووتاندا؟! بەلێ کەسێ ئە میژوودا بژی، ھەمیشە دواکەتوویو، ھەرگیز ناتوانی بەشیوہیەکی شارستانیانەو، واقعییانە مامەلە بکات.

پۆتەکانی مەکتەبی مەسەنە عەلی بابیر

archive.org/details/alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

عەلی بابیر/ AliBapir

عەلی بابیر/ AliBapir

مەکتەبی مەسەنە عەلی بابیر

ھەنگاوی ھەوتەم و کۆتایی

ھاوسەنگ بوون و، خۆپاراستن لە ٲیپەپاندان و بەزایەدان

ئەمیش زۆر شت دەگریتەو، بۆ وینە:

۱- دنیاداری و دینداری:

مروفت دەبێ ھەم دیندارییەکی باش بکات، ھەم ئاگاشی لە دنیا یە کەشی
ییت، چونکە کە دنیا ی باش نەبوو، دینە کەشی سەلامەت نابێ:

{ رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ } البقرة، ۲۰۱.

بۆیە نابێ بە بیانوی دینداری کردنەو، ژیا نی دنیا لە بەرچاوی
خەلک بخەین، وەك ھەندێ لە ئەھلی تەسەووفی لادەر، وایان کردو.

۲- رەسەنایەتی و ھاوچەرخیتی:

ئیمە ھەم دەبێ ئەھلی ئەسل بین، ھەم دەبێ ئەھلی عەسر بین،
ئەسلێ دینە کەمان پارێژین، بەلام بە عەقڵیکی ھاوچەرخانە و،
بزانی ن لە چ دنیا یە کدا دەژین!

۳- بکریینەو بەلام نەتوینەو:

با بکریینەو بە پرووی فکری بەشەر و، ئەزموونی بەشەر و بە پرووی
شارستانی یە، بە پرووی شتە باشەکاندا، ھەرکەس بەرھەمیان بیێ،

بەلام نەك بتوینەووە و خۆمان لە دەست بدەین، وەك خوای زاناو توانا دەفەرموی:

{فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ} الزمر، ۱۷-۱۸.

واتە: مۆژدە بدە بەو بەندانەم، كە گوێ بۆ ھەموو قسەيەك دەگرن، بەلام شوێن باشترينی دەكەون.

۴- چاك كاروبار و رێكخستن، بەبێ دەمارگیری:

دەبێ کاروباری خۆمان رێك بخەین، لە چوارچێوەی حیزب و رێکخراوی مەدەنی و سیاسیدا، بەلام بەبێ دەمارگیری، ھەندێ کەس لەبەر ئەوەی دەبینێ لایەتێک، حیزبێک دەمارگیر (متعصب) دە، دەڵێ: نابێ کاری حیزبی و رێکخراوەیی ھەر بکەین! ئەدی چۆن کار دەکەیت، ئایا کاری تاکیی (العمل الفردي) واقیعی بێ دەگۆردری؟ ئنجا پیغەمبەرمان موحەممەد وای نەکردووە، بەلکو ئەو ھاوێلانێ خۆی ھۆننەووە، کۆبونەووە پێدەکردن و پەرورەدەیی کردن لە نزیکەووە، پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) رێکخستن (تنظیم) ی ھەبوو، تۆش دەبێ وەك پیغەمبەر بکەیت (صلی اللہ علیہ وسلم). ئنجا دنیا ھەمووی وایە، کوردەواری دەڵێن: تاقەسوار تۆزێ ناکا! بەلێ دەبێ کاری ھەروەزی و دەستەجەمعی بکری، بەلام بەبێ دەمارگیری و بێ خۆ پەسەندی.

۵- عەقلى ھۆشيار و دلى يىدار:

دەبى ھەول بەدىن ھەم عەقلىكى ھۆشيار و، ھەم دلىكى
يىدارمان ھەبى و، بە بيانوى ئەۋەى كە عەقلى خۇمان ھۆشيار
دەكەين، دلى خۇمان نەمرىين، كە ئەھلى زىكر نەبين، ئەھلى
عيبادەت و پەرستشى شەخسىي پوخت و جىدىي نەبين! ھەرۋەك بە
بيانوى خزمەتكردنى دلىشەۋە، عەقلمان پشتگوى نەخەين، بەلكو
ھەردووكيان بين؛ ئەھلى زىكر بين و ئەھلى فيكرىش بين.

۶- پشت بەخۇا بەستن و، ھۆكار بەكار بردن:

نابى بە بيانوى پشت بە خۇا بەستنەۋە، دەست لە ھۆكارەكان
بەربەدين، يان بە بيانوى دەست بە ھۆكارەكانەۋە گرتنىش، پشت بە
خۇا بەستن (توگل) پشتگوى بخەين.

۷- متمانەى رەھا بە ئىسلام بوون؛ بەلام رەخنەو تىبىنى لەسەر خۇ ھەبوون:

ئىمە زۇرجاران ئەو دووانە تىكەل دەكەين، ئىمە ۋەك مەۋف ھەرگىز
لە كەم و كوربى خالىي نابىن، بەلام دىنەكەمان بى عەيبە، زۇر جار
بە عەلمانىيەكان دەللىم. ئىمە خۇمان كەم و كورپىيمان ھەيەو رەخنەمان
لى بگرن، بەلام دەللىن. دىنەكەمان بى عەيبە، ناللىن. خۇمان بى
عەيبىن و، دەبى خۇمان چاكتىر بكەين، بەلام ئىسلامەكەمان بى
عەيبە، ئەۋىش ئەو ئىسلامە كە لە قورئان و سوننەت دا بەرجەستەيە،
ۋاتە: ئەو ئىسلامەى كە لە قورئاندا بەرجەستەيە و، پاشانىش لە
رېبازى پىغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم).

لەكۆتايىدا

مشوور ئىخواردنى ئۆممەتى ئىسلام، لەچوار پرووھە، ئەركىكى مەزنى
شەرىيە:

بەلى بەرپىزان!

مشوور خواردنى ھەركام لەمسولمانان، لەئۆممەتى^(۱) ئىسلام، لە
چوار پرووھە، ئەركىكى گەورە قورسى سەرشانىانە:

يەكەم: لەپرووھە كە بەتەنگەووبوون و پەرۆشىي ھەرمىسولمانىك بۆ
كۆمەلگاو دەورووبەرەكەي، لەسەرى پىويستەو، بەشىكە لەدىندارىي
و موسولمانەتييەكەي، وەك پىغەمبەرى كۆتايى (محمد) صلى الله
عليه وسلم فەرمويەتى: (الدين: النصيحة، قلنا: لمن؟ قال: لله ولكتابه
ولرسوله ولأئمة المسلمين وعامتهم)^(۲).

واتە: دىندارىي: دلسۆزيە، گوتمان: بۆكى؟ فەرموى: بۆ خواو،
بۆ كىتەبەكەي و، بۆ پىغەمبەرەكەي و، بۆ بەرپىرسانى موسولمانان و،
بۆ كۆي موسولمانانىش.

دووھەم: لەپرووھە كە بەھۆى شل و شىوايىي و بەجىمايىي، ئۆممەتى
ئىسلامەو، ئەك ھەركەسانىكى نەشارەزا بەئىسلام، بگرەكەسانىكى

(۱) ژماردى موسولمانان لە دنيادا دەورى دوومليار (۲۰۰۰۰۰۰۰۰) كەس دەيى و،
بەپىي ھەندىك سەرژمىرىش: مليارنىك و پىنج سەدو نەود مليون (۱۵۹۰۰۰۰۰۰)
كەسە.

بروانە: ئايدىيا دىيلۆماتىك، ژمارە: ۲۰۱۸/۳۹، ۳۸ ز.

(۲) رواد مسلم: ۵۵.

مىسۇلمانىش، دوودلىيى و بىيى متمانەييان بەخودى ئىسلام بۇ دروست دەيى و، لىيى دەكەونە گومانەو، كەواتە: بۆئەوى چىدىكە بەھوى ھال و ۋەزىيى بىيى سەرۋىيەرى مىسۇلمانانەو، كەسانىك شوبەھو ئىشكالىيان بەرانبەر بەئىسلام بۇ دروست نەيىي كە: ئەگەر ئىسلام ئاينىكى راست بوۋايە، ھال و بالى مىسۇلمانان ئاۋا شېرزو خراپ نەدەبوۋ! ئەسەر تاك تاكيان فەرزە بەيىيى توانايان، مىشورى ئۆممەتەكەيان بخون، كە لەھەموو روۋىكەوۋە بىبوۋژىننەو، بارى لارى، بگرە كەوتوۋى، ھەلسىننەو.

سېيەم: لەۋرۋوۋە كە ئۆممەتى پىغەمبەرى كۆتايى (مىھمەد) ۋەك چۆن لەسەرى پىۋىست كراۋە: ئايىن و بەرنامەى خوا لەخودى خۇيدا جىي بەجىيى بىكات، لەسەرىشى پىۋىست كراۋە بىشىگەيەنى بەتىكراي مەرۋفايەتىيى، چۈنكە ھەم قورۋاننىش و ھەم پىغەمبەرى كۆتايىش (مىھمەد) بۇ تىكراي مەرۋفايەتىيى - بگرە، بۇ سەرچەم جىنىنىش - نىراۋن، ۋەك خۋاي بەرزو مەزن فەرموۋىەتى:

۱- (وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ) القلم - ۵۲-

۲- (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ) الأنبياء - ۱۰۷-

ئىنجا شىتىكى ئاشكراۋ روۋنىشە كە باشتىن شىۋازى بانگەۋازو، جۆرى گەياندى پەيام و بەرنامەى خوا بەمەرۋفايەتىيى، ئەۋدە كە ھەركام لە كۆمەلگايەكانى مىسۇلمانان و ئۆممەتىش بەگشتى، لەسەر تەرزى ۋاقىع و، لەقەۋارەيكى بەھىزو بەپىزدا، بەرجەستەى بىكات.

چوارەم: لەڕوودەوێ کە ئۆممەتی موحمەد صلی اللہ علیہ وسلم لەسەری پێویست کراوە، بەلگەو شایەد بێ بەسەر مۆقاییەتیەو، وەك خۆی تەك و پاك فەرموویەتی:

﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۚ ﴾ البقرة. ١٤٣

واتە: بەو شیوەیە ئێوەمان گێراوە بەچاکترین کۆمەڵ (یان کۆمەڵێکی میانجیی کە نەتێپەرێنەر بن، نە کورتھێنەر) تاكو بەسەر خەڵکەو، بەلگە (یان شایەد) بن و، پێغەمبەریش بەسەرتانەو شایەد^(١) (یان بەلگە) بێ..

بەلێ ئۆممەتی موحمەد (صلی اللہ علیہ وسلم) لەسەری پێویست کراوە کە:

١- شایەدی لەسەر مۆقاییەتی بەدات، کە ئیسلام چاکترین و راستترین و تێروته‌واوترین ئایین و بەرنامەییەو، بەباشترین شیوە: مۆقاف لە دنیاو بەختەو، لەدواڕۆژدا سەرفراز دەکات.

٢- بەلگە ی راستیی و تێروته‌واویی ئیسلام بێ، بەسەر بەشەرییەتەو.

ئەنجا بێگومان ئەو ئەركەشی بۆ ئەنجام نادرێ، ئەگەر لەهەموو ڕوویكەو لەپێش مۆقاییەتیەو نەبێ: فیکری و زانستی، مەعنەویی و ئاکاری، سیاسی و ئیداری، ئابووری و گوزەران، خێزانی و کۆمەڵایەتی، شارستانەتی،... هتد.

(١) وشە (شەهءاء) کۆی (شەهید)ەو، ئەویش بەمانای بەلگە (دلیل)ەو، بەمانای شایەدییەریش دێ. پڕوانە: المعجم الوسيط، ص ٤٩٧.

ھەلبەتە کاتیکیش خۆی بەرزو مەزن، بەئۆممەتی ئیسلامی فەرموود:

۱- ﴿...وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ۱۳۸ آل عمران.

واتە: ھەرئێوەش بەرزتر (لەسەر و تر) دەبن، ئەگەر بڕوادار بن.

۲- ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾ ۸ المنافقون.

واتە: زالیی و بالادەستی، تەنیا ھی خوا و پیغەمبەرەکی و بڕوادارانە.

بەلام دواوی واقع و حالی ئۆممەت، پیچەوانە ی ئێوە دەبینن، دەبی دڵنیا بین کە: فەرماشتە کە ی خوا لەسەدا سەد (۱۰۰/۱۰۰) راستە: (وَمَتَّ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدًّا) الأنعام - ۱۱۵.

چونکە خوا نەیفەرموود: ھەرکە گوتتان: مسوڵمانین، بالادەست و سەرکەوتوو دەبن، بەلکو (ایمان) ی تیرو تەواوی بەمەرج و گرتوو، واقیعی میژوویش ئەو ی سەلماندووە کە ھەركات مسوڵمانان، ئیمانی راست و ساغیان بووی، بەھۆی پابەندییان بە وەحیی و پەیامی خوا، تیگەشتن و پیگەشتنیانەو، لەھەموو ڕوویکەووە سەرقاflە ی مروfایەتی بوون و، بەواقیعی ژیا نی ئیماندارانەیان، بەلگە و شایەدی، راستیی و بی ھەلەو پەلەیی بەرنامە ی خوا بوون، بەسەر بەشەرییەتەو.

کەواتە: لەھەموو ئەو ڕووانەو، لەسەر تاک تاک ی مسوڵمانان پیویستە، کاربکەن بۆ بووژاندنەو ی ئیسلام و راستکردنەو ی باری لاری ئۆممەت.

سبحانک اللّٰهم وبحمدک

أشهد أن لا إله إلا أنت، أستغفرک وأتوب إليك

نۆمەرۆك

- پیشەکی و پیناسە ی ئەم زنجیرە یە:..... ۱۱
- پیشەکی..... ۳۶
- رێ خۆشکردن..... ۴۴
- دەستپێك: بەرچا و پروونی..... ۴۷
- تەوهری یەكەم : واقیعی دژواری ئۆممەت..... ۵۵
- یەكەم: نەشارەزایی و دواكەوتوویی..... ۵۷
- دووهم: پەرتەوازەیی و دووبەرەکی..... ۵۷
- سێهەم: ھەژاری و نەداری و، قیری و پیری و چینیەتی..... ۵۸
- چوارەم: بێ دەسەلاتیی و وابەستەیی..... ۵۸
- پنجەم: ستەمکاری و خۆسەپاندان..... ۵۹
- تەوهری دووهم : ھۆکار..... ۶۱
- ھۆکاری یەكەم: نەشارەزایی و دواكەوتوویی فیکری و زانستی..... ۶۳
- ھۆکاری دووهم: پەرتەوازەیی و دووبەرەکی..... ۶۸
- ھۆکاری سێهەم: ھەژاری و نەداری و، قیری و پیری و چینیەتی..... ۷۱
- ھۆکاری چوارەم: بێ دەسەلاتیی و وابەستەیی..... ۷۶
- ھۆکاری پنجەم: ستەمکاری و خۆسەپاندان..... ۸۲
- بەرچەستەبوونی دوورکەوتنەو لە ھەوێ، لە ھەوت دەرهاوێشتە ی
- سەرەکییدا:..... ۸۷

- یەكەم: نەبوونی بوونناسییەکی ئیسلامیی ڕوون و درەوشاوە: ۸۷....
 دووهم: خەلتە كەوتنە گەڵ ئیمان و، ئاویتە بوونی شیرك لە گەڵ تەنیا
 خواپەرستی (توحید)دا: ۸۹.....
 سییەم: بواری ڕووحیی و پھوشت و ئاكار ۹۰.....
 چوارەم: بواری خەزانی و كۆمەڵایەتی ۹۱.....
 پێنجەم: بواری ئیداری و سیاسی..... ۹۲.....
 شەشەم: بواری شارستانی و ئاوەدانکردنەوی دنیا و، شارسازی و
 بەرھەوپیشتێردن ۹۵.....
 حەوتەم: نا ئاشنا بوونەوی مسوڵمانان، بە یاسا گەردوونیەکان..... ۹۶.....

تەوھری سییەم : چارەسەر..... ۹۷.....

۱۴۵

- هەنگاوی یەكەم: خۆبەستنەوی راست و دروستی واقع:..... ۱۰۰.....
 هەنگاوی دووهم: قەناعت هەبوون بە گۆرانکاری و، هەبوونی ئیرادەی
 گۆرانکاری و پاکسازی و چاکسازی:..... ۱۰۳.....
 هەنگاوی سییەم: گەرانووە بۆ وەحیی و پەيامی خوا ۱۰۷.....
 هەنگاوی چوارەم: قورئان: کردنە پێوەر و تەرازووی گرنگیدان بە
 مەسەلەکان:..... ۱۱۵.....
 هەنگاوی پێنجەم: بیرکردنەوی بەکارھێنانی عەقڵ و ھەستەوەرەکان، لە
 تێفکیر و سەرنجدانی ھەردوو کتیی خۆبەست و بیناوی خوادا:.. ۱۲۳.....
 هەنگاوی شەشەم: ژيان لە واقعدا، ئەك لە مێژوودا..... ۱۳۱.....
 هەنگاوی حەوتەم و كۆتایی: ھاوسەنگ بوون و، خۆپاراستن لە
 تێپەراندان و بەزایەدان:..... ۱۳۷.....
 ۱- دنیا داری و دین داری:..... ۱۳۷.....

واقعی درواری ٹومہٹ

هۆکار و چاره

ئەم كۈنىيە تىيىدا باسنى ۋاقيغە ۋە ھەل ۋە مەرجىنى شەل ۋە شىۋاۋ ۋە بەجىماۋىي ئۆمەتتى ئىسلام ۋە، ھۆكۈمەتتى سەرھەندەندى ئۆمە ۋاقيغە تال ۋە سەختە ۋە، پاشان پىيەگەندى لىن دەمەربازبۇنى كراۋە، بەگۈرتتى ۋە بەگۈرتتى:

لەم کتێبدا هەوڵمانداوە، راستوڤۆ بەروونی، پەنجە بخەینە
سەر دەردو نەخۆشییە جۆراوجۆرهکانی ئۆممەتی ئیسلام
بەگشتیی و، یەگ و ڕێشە و ھۆکارەکانی پەیدا بوون و تەشەنە
کردنیان و، ڕێباز و شتێزارەکانی چارەسەرکردن و بنێکردنیشان.

www.alibapir.net

/alibapir1

/alibapir

نوسینگی ته فیسیر

بِأَنَّهُ لَا يُكْرَهُ

ھەۋلىر - شەقامى . ۳مەترى تەننەشت منارەى چۆلى

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com

 /TafseerOffice

www.alibapir.com